

**Univerzita Karlova**

**Filozofická fakulta**

Ústav východoevropských studií

**Bakalářská práce**

Adam Falbr

**Tradiční a současné státní symboly Běloruska a referendum roku  
1995**

Traditional and current state symbols of Belarus and the Referendum of 1995

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Stanislav Tumis, M.A., PhD.

## **Prohlášení**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Tradiční a současné státní symboly Běloruska a referendum roku 1995* zpracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 14. července 2017

.....

Adam Falbr

## **Poděkování**

Rád bych poděkoval vedoucímu této práce PhDr. Stanislavu Tumisovi, M.A., PhD. za cenné rady, odborné vedení mé bakalářské práce a konzultace i v době letních prázdnin a dále Bc. Davidu Galašovi za pomoc při formální úpravě práce

## **Klíčová slova**

Bělorusko, státní symboly, referendum

## **Abstrakt**

Bakalářská práce *Tradiční a současné státní symboly Běloruska a referendum v roce 1995* analyzuje roli státních symbolů a změny, jimiž v historii běloruského státu procházely. V úvodu pojednává o podobě, významu a pravidlech užívání státních symbolů podle dnešních běloruských zákonů. Dále se zabývá historickým vývojem a změnami symboliky v průběhu 20. století. Mapuje postupné formování vlajky, státního znaku a hymny od rozpadu Ruského impéria, kdy se objevily první pokusy o vytvoření běloruské státnosti, v průběhu sovětského období, kdy byla určena podoba dnešních symbolů, a v době po získání nezávislosti v roce 1991. Další kapitola se věnuje referendu v roce 1995, jehož výsledkem byl mimo jiné návrat k upraveným sovětským symbolům. Vysvětluje okolnosti existence dvou sad symbolů a situaci, kdy se někteří Bělorusové identifikují spíše s tradiční symbolikou. Okrajově se dotýká i dalších změn, které toto referendum přineslo. V závěrečné části se zaměřuje na dnešní stav: zkoumá postoj Bělorusů k oficiální symbolice, snahy státu upevnit její postavení, její roli v budování běloruské národní identity, a naopak užívání tradiční symboliky určitými skupinami obyvatel. Zabývá se také otázkou, nakolik silné jsou dnes mezi Bělorusy tendence k návratu k tradičním symbolům.

**Key words**

Belarus, state symbols, referendum

**Abstract**

The bachelor thesis *Traditional and current state symbols of Belarus and the Referendum of 1995* analyzes the role of state symbols and their changes in the belarusian history. In the opening it describes the form, meaning and the rules of use of the belarusian flag, coat of arms and national anthem according to current belarusian laws. Furthermore, it deals with the evolution and changes of the symbolism during the 20<sup>th</sup> century: from the collapse of the Russian empire, when the first attempts of creating the Belarusian state appeared, during the soviet period, when the form of the current symbols was specified and after 1991 when Belarus gained independence. Another chapter is dedicated to the Referendum of 1995 which resulted in adopting the modified soviet symbols. It explains the circumstances of the existence of two sets of symbols and the situation when some Belarusians more likely identify themselves with the traditional symbols. In the conclusion of the thesis is dedicated to the current status of the symbols. It researches the Belarusians' attitude towards the current state symbols, the efforts of state to strengthen their position, their role in establishing the belarusian national identity and on the contrary, using of the traditional symbols by certain groups of the society. It also deals with the question of how strong are the tendencies to restore the white-red-white flag and the Pahonia emblem.

# Obsah

Úvod.....	8
1. Státní symboly současného Běloruska.....	11
1.1. Státní vlajka.....	11
1.2. Státní znak.....	13
1.3. Státní hymna.....	14
1.4. Standarta prezidenta RB.....	15
1.5. Kritika oficiálních symbolů a podobné motivy ve světě.....	16
2. Historický vývoj státních symbolů.....	21
2.1. Znak Pahonia.....	21
2.1.1. Litevský znak Vytis.....	24
2.2. Bílo-červeno-bílá vlajka.....	27
2.3. Počátky běloruské státnosti.....	28
2.4. Slucké povstání.....	31
2.5. Kolaborace s nacisty za druhé světové války.....	32
2.6. Státní symboly BSSR.....	35
2.6.1. Státní znak.....	35
2.6.2. Státní vlajka.....	38
2.7. Přijetí tradičních symbolů.....	40
3. Referendum roku 1995.....	44
3.1. Předpoklady pro vypsání referenda, přípravy a odpor proti jeho konání.....	44
3.2. Výsledky referenda, zavedení změn.....	48
3.3. Rozdělení společnosti a důvody odmítnutí tradiční symboliky.....	50
3.4. Změny nové symboliky.....	56
3.5. Státní hymna.....	58
3.5.1. Hymna BSSR.....	58
3.5.2. Hymna nezávislého Běloruska.....	60
3.5.3. Alternativní hymny.....	62
4. Současný stav.....	64
4.1. Náměstí státní vlajky.....	64
4.2. Květy velkého vítězství.....	66
4.3. Akce "Споём ГИМН ВМЕСТЕ".....	68
4.4. Současné rozložení sil.....	68
4.5. Petice za uznání BČB vlajky.....	73
Závěr.....	74
Seznam literatury a zdrojů.....	78

Seznam obrázků .....	82
Seznam zkratk .....	86
Seznam příloh .....	87
Příloha č. 1: Státní znak a státní vlajka Běloruské republiky .....	88
Příloha č. 2: Znak Pahonia a bílo-červeno-bílá vlajka .....	89
Příloha č. 3 .....	90
Příloha 3.1.1.: Гімн Беларускай ССР (1945) .....	91
Příloha 3.1.2.: Гімн Совецкай Беларусі (1945; státní hymna v letech 1955–1956) .....	92
Příloha 3.1.3.: Гімн Беларускай ССР (1956 – 1991 (2002)) .....	93
Příloha 3.2.: Мы выйдзем шчыльнымі радамі (Ваяцкі марш).....	94
Příloha 3.3.: Пагоня (1916) .....	95
Příloha 3.4.: Магутны Божа (Малітва).....	96
Příloha 3.5.: Радзіма мая дарагая.....	97
Příloha 3.6.1.: Жыве Беларусь! (1991).....	98
Příloha 3.6.2.: Красуй, Беларусь! (2002) .....	99
Příloha č. 4 .....	100
Příloha č. 5 .....	101

## Úvod

Dne 14. května 1995 se z iniciativy prvního prezidenta Běloruské republiky Alexandra Lukašenka konalo referendum, jedním z jeho výsledků byla změna státní symboliky a zavedení upravené vlajky a znaku Běloruské SSR. Další otázky se týkaly zavedení ruštiny jako druhého státního jazyka, rozšíření pravomocí prezidenta a prohloubení integrace s Ruskou federací. Ve všech návrzích Bělorusové velkou většinou Lukašenkovy návrhy schválili, což svědčí o velké podpoře, kterou nově zvolený prezident měl. Referendum odstartovalo nový politický kurz Alexandra Lukašenka, který zemi posunul k prezidentskému systému a místo nacionalistických tendencí se obrátil k tradicím sovětského Běloruska. Staronová sovětská symbolika nahradila bílo-červeno-bílou vlajku a znak Pahonia, přijaté Nejvyšším sovětem dne 19. září 1991. Část společnosti však tuto změnu nepřijala, oficiální symboly kategoricky odmítá a nadále užívá tradiční vlajku a znak. Společnost je nejen v této otázce dodnes rozdělená.

Bakalářská práce *Tradiční a současné státní symboly Běloruska a referendum roku 1995* popisuje podobu současné běloruské vlajky, státního znaku a hymny a představuje i symboly používané v době krátké existence BLR, resp. v letech 1991–1995, které dodnes část Bělorusů považuje za své. V této práci jsou zjednodušeně nazývány „tradičními“. V následující části práce mapuje historický vývoj běloruských státních symbolů s důrazem na 20. století, kdy se objevily první pokusy vytvořit běloruskou státnost; nejprve BLR, a poté Běloruskou SSR, jejíž symbolika je základem dnešních státních symbolů. Podrobně zkoumá okolnosti konání referenda o změně symboliky v roce 1995. Analyzuje důvody polarizace společnosti nejen v této otázce; dává je do souvislosti s běloruskou mentalitou a historií a vysvětluje tak existenci a paralelní fungování dvou sestav symbolů a představuje základní teze a argumenty obou názorových proudů. Poslední část zkoumá současný stav, kdy ani po více než dvaceti letech nejsou Bělorusové v pohledu na státní symboliku jednotní: zachycuje snahy státu tento stav změnit, popularizovat oficiální symboly a vytvořit určitou historickou tradici. Uvádí příklady z aktuálního dění, spojené s rozdělením společnosti v otázce symbolů, snaží se analyzovat současné rozložení sil a odpovědět na otázku, nakolik silné jsou dnes oproti roku 1995 tendence k návratu k tradičním symbolům. Nastiňuje možné scénáře budoucího vývoje, jež jsou shrnuty v závěru práce.

Cílem práce je objektivně představit v českém prostředí neznámé téma a oprostit se při tom od často zavádějících stereotypů o dnešním Bělorusku. Má zhodnotit význam referenda a změny



symboliky v roce 1995 pro další vývoj běloruského státu, analyzovat důvody vypsání referenda a jasného vítězství návrhů Alexandra Lukašenka, včetně odmítnutí tradičních symbolů. Pokusí se také odpovědět na otázku, která symbolika je pro běloruský stát vhodnější. Půjde však pouze o subjektivní pohled autora práce, neboť i závěry jednotlivých badatelů se silně rozcházejí.

Práce je určena i pro čtenáře, kteří nejsou obeznámeni s problematikou současného Běloruska, a nepředpokládá hlubší znalost souvislostí. Jejich vysvětlení je přizpůsoben poznámkový aparát, jenž přibližuje běloruské realie nepřímo související s tématem a prostřednictvím odkazů na sekundární literaturu a zdroje dává možnost blíže se s nimi seznámit.

Problémem při psaní této práce je neobjektivita většiny zdrojů: jde o poměrně mladé téma, které v běloruské společnosti stále budí emoce, jež vstupují i do bádání autorů. Závěry, k nimž docházejí, ovlivňuje i jejich postoj k dnešnímu běloruskému státu, potažmo k vládnoucímu režimu. Autoři často zcela ignorují argumenty druhé strany a účelově vyzdvihují pouze ta fakta, která jim umožňují dojít k požadovanému závěru.

Archeolog a heraldik Sergej Rassadin zhruba vyjadřuje postoj státu k otázce symbolů. Ve své publikaci *Prameny státní symboliky Běloruska (Истоки государственной символики Беларуси, 2014)* zkoumá původ motivů státní vlajky a znaku a dokazuje, proč jsou dnešní symboly pro běloruský národ vhodné. Znak Pahonia sice uznává jako důležitý prvek historie Běloruska, jako symbol státu ho však odmítá. BČB vlajku pak ostře napadá jako symbol v rukách cizích loutek, kolaborantů a nepřátel běloruského národa. Stejně tradiční symboliku hodnotí školní učebnice.

Historický vývoj vlajky a znaku od nejstaršího období do současnosti ve svých článcích podrobně mapuje heraldik Leonid Spatkaj. Na rozdíl od jiných prací se autor zdržuje vlastního hodnocení.

Krátký chronologický přehled nabízí článek Igora Ljalkova, pokud je ovšem oproštěn od sugestivního podsouvání jediné pravdy, která uznává pouze tradiční národní symboly, znevažuje jakýkoliv jiný pohled na dějiny a sovětské období z něj zcela vylučuje.

Ve druhé části jsem zařadil i příklady alternativní historie (publikace Vadima Děružinského *Мифы о Беларуси, 2016*). Historická fakta jsou zde dosti zkreslována a zjednodušována, ovšem na internetových diskuzích a v prostředí běloruských nacionalistů se často setkáváme s

reprodukcí jejich názorů. Jedná se však spíše o konspirační teorie nežli seriózní vědeckou práci.

Podrobný popis událostí vyhlášení běloruské nezávislosti a přijetí tradiční symboliky obsahuje kniha vzpomínek tehdejšího poslance BLF Sjarheje Navumčyka *Devadesátý první (Дзевяноста першы)*.

Pro třetí část věnovanou referendu jsem využil studii socioložky Nelly Bekus *Struggle over Identity: The official and the alternative "Belarusianness"*, jež přibližuje běloruskou mentalitu a problematiku národního uvědomění Bělorusů, která souvisí s jejich volbou v referendu. Podobné studie a úvahy poskytuje sborník z konference, jež se konala v roce 2006 ve Varšavě na téma *Geopolitické místo Běloruska v Evropě a ve světě (Геапалітычнае месца Беларусі ў Эўропе і свеце)*.

V poslední části práce jsou analyzovány události posledních let, chybí k ní tedy příslušná odborná literatura a vychází z informací běloruských zpravodajských serverů. Kromě oficiální zpravodajské agentury Belta a opoziční agentury Belapan jsem pracoval nejvíce s materiály běloruského portálu TUT.BY, jež je jedním z nejčtenějších serverů a jeho informace považuji za nejvíce vyvážené a objektivní.

Další opoziční servery jsou často velmi zaujaté a podávají informace pouze z jedné strany. Z těchto serverů lze jmenovat elektronickou verzi prvních běloruských novin Naša Niva (nn.by), kde jsou publikovány mj. materiály týkající se obrození kultury a jazyka. Radikálnějším opozičním serverem je pak Charter97.org, spojený s neúspěšným prezidentským kandidátem Andrejem Sannikovem. Zpravodajství je zde ovšem podáváno velmi tendenčně až demagogicky a publikované materiály jsou téměř výhradně negativní a politizované, proto se citování tohoto zdroje snažím vyhýbat.

## 1. Státní symboly současného Běloruska

Podle běloruské ústavy jsou *symboly Běloruské republiky jako suverénního státu její státní vlajka, státní znak a státní hymna*.<sup>1</sup> Jejich konkrétní podobu a pravidla užívání určuje Zákon Běloruské republiky z 5. července 2004 č. 301–3 „*O státních symbolech Běloruské republiky*“. Všechny tyto symboly vycházejí ze symbolů BSSR. Vlajka a znak byly přijaty v celonárodním referendu v roce 1995 a postupem času doznaly drobných kosmetických změn. Současná varianta státní hymny pochází z roku 2002 a o její podobě se již oficiálně nehlasovalo.

### 1.1. Státní vlajka

Běloruskou státní vlajku tvoří obdélníkové plátno složené ze dvou vodorovných pruhů v poměru 2:1; horního pruhu červené barvy a spodního zeleného. Na kraji přimykajícím ke stožáru (tzv. žerďová část) je umístěn běloruský národní ornament červené barvy v bílém poli. Tento prvek zaujímá 1/9 šířky vlajky. Poměr stran vlajky je 1:2.

Červená barva je interpretována jako barva praporů v bitvě u Grunwaldu, praporů rudé armády a partyzánských oddílů, které Bělorusko osvobodili. Je také symbolem slunce a Slované jí odedávna přikládali zvláštní význam. Zelená barva symbolizuje naději, znovuzrození, obnovu přírody po zimě a běloruské lesy a pole. Je též symbolem dávného slovanského kmene Dregovičů, jenž žil na jihu dnešního Běloruska. Bílá barva, která je základem ornamentu, je symbolem svobody, mravní čistoty a moudrosti. Samotný ornament znamená starobyrou kulturu a duchovní bohatství Bělorusů.<sup>2,3</sup>

Při slavnostních ceremoniálech se vlajka vyvěšuje na pozlaceném stožáru se žlutým hrotem ve tvaru kapky vody s vyobrazením pěticípé hvězdy.

---

<sup>1</sup> Конституция Республики Беларусь 1994 года, 11-е издание. Минск 2015. Стаття 19, с. 7.

<sup>2</sup> ВАСИЛЬЕВИЧ, Г. А. — МЕЛЬНИК, В. А. — МАСКЕВИЧ, С. А. [и др.]: *Я — гражданин Республики Беларусь*. Минск 2011, с. 36.

<sup>3</sup> СКОБЕЛЕВ, Э. М.: *Герб и флаг Белорусской державы*. Минск 1997, с. 14–17.

Státní vlajka se vyvěšuje:

- *Na budově sídla prezidenta Běloruské republiky.*
- *Na budovách Poslanecké sněmovny a Rady republiky Národního shromáždění Běloruské republiky (komor běloruského parlamentu).*
- *Na budově Rady ministrů Běloruské republiky.*
- *Na budovách soudů, místních úřadů a dalších státních institucí a také na budovách, kde zasedají nejvyšší ústavní činitelé.*
- *V hlasovacích místnostech ve dnech konání voleb či referend.*
- *Ve vojenských oddílech v souladu se stanovami ozbrojených sil.*
- *Na hraničních sloupech a hraničních přechodech státní hranice Běloruské republiky.*
- *Na mořských a říčních plavidlech registrovaných v Běloruské republice.*
- *Ve sportovních halách při konání soutěží a přeborů, mezinárodních sportovních utkání za účasti běloruských sportovců a při odměňování sportovců reprezentujících Běloruskou republiku.*
- *Na jiných objektech dle příkazu prezidenta Běloruské republiky, nejvyšších ústavních činitelů, nebo v souladu s rozhodnutím orgánů místní samosprávy.*
- *Státní vlajka může být vyvěšena také na slavnostních ceremoniálech a jiných slavnostních akcích pořádaných státními a veřejnými úřady, podniky, organizacemi; při lidových, pracovních a rodinných svátcích a v další významné dny.<sup>4</sup>*

V dnešní podobě se vlajka užívá od roku 2012, kdy byla provedena poslední kosmetická změna: ornament byl zvětšen na celou šířku pruhu v levé části.

---

<sup>4</sup> Закон Республики Беларусь от 5 июля 2004 г. №301-3 "О государственных символах Республики Беларусь". Dostupné online: [http://www.president.gov.by/ru/simvolika\\_ru/](http://www.president.gov.by/ru/simvolika_ru/), 24. 3. 2017.

## 1.2. Státní znak

Státní znak Běloruské republiky tvoří obrys hranic země zelené barvy ozářený zlatými paprsky slunce vycházejícího zpoza planety Země. Tento motiv obklopuje věnec ze zlatých obilných klasů proložený z levé strany květy jetele a z pravé strany květy lnu. Věnec je z každé strany třikrát převázán stuhou v barvách národní vlajky, v jejíž spodní části je vyveden zlatý nápis *Рэспубліка Беларусь*. Na vrchole znaku je pěticípá rudá hvězda.

Zelený obrys hranic symbolizuje územní celistvost a nedělitelnost státu, jeho stálý rozvoj; Zeměkoule znamená, že Bělorusko je otevřeno přátelským vztahům a integraci se všemi národy světa jako rovnoprávný subjekt. Spojení slunce a Země je pak symbolem života. Rudá pěticípá hvězda je symbolem člověka a lidstva, chrabrosti a znamená, že hlavním cílem existence státu je blahobyt jeho občanů.<sup>5,6</sup>

Podle zákona je státní znak umístěn:

- *Na budově sídla prezidenta Běloruské republiky, na budovách komor Národního shromáždění (parlamentu) RB, Rady ministrů, Národní banky, Státního kontrolního úřadu, ministerstev a dalších orgánů státní moci Běloruské republiky; na budovách místní samosprávy, soudů, orgánů prokuratury RB, na budovách konzulátů, velvyslanectví a obchodních společností RB za hranicemi, v místnostech řady dalších státních institucí.*
- *Na pečetích a hlavičkových papírech dokumentů prezidenta, parlamentu, vlády a dalších státních institucí RB.*
- *Na cenných papírech, dluhopisech, poštovních známkách a loterijních losích RB*
- *Na pasech občanů Běloruské republiky.*
- *Na hraničních sloupech vytyčovaných na státní hranici Běloruské republiky a na hraničních přechodech.<sup>7</sup>*

---

<sup>5</sup> СПАТКАЙ, Л.: "Зямля пад белымі крыламі". Гег. Часть 2. Историческая правда, 2015. Dostupné online: <http://www.istpravda.ru/bel/research/14182/>, 1. 7. 2017.

<sup>6</sup> ВАСИЛЬЕВИЧ, Г. А. — МЕЛЬНИК, В. А. — МАСКЕВИЧ, С. А. [и др.]: с. d., s. 35.

<sup>7</sup> Закон Республики Беларусь от 5 июля 2004 г. №301-3 "О государственных символах Республики Беларусь".

### 1.3. Státní hymna

Státní hymnou Běloruské republiky je skladba *Мы, беларусы* (*My, Bělorusové*) na hudbu skladatele Něstora Sokolovského. Autorem textu je Uladzimir Karyzna, jenž přepracoval text hymny BSSR Michase Klimkoviče a přizpůsobil ho realitám současného Běloruska jako suverénního státu. Ústředním motivem jsou lidé, kteří v Bělorusku žijí: jejich pracovitost, mírumilovnost, láska k vlasti, historie a přátelství mezi národy Běloruska.

Užívá se v případech popsaných v zákoně č. 301-3 a při dalších zákonodárných aktech republiky:

- *Při uvedení prezidenta do úřadu (inauguraci) po proslovení slibu.*
- *Při zahájení a ukončení zasedání Poslanecké sněmovny a Rady republiky Národního shromáždění RB.*
- *Při oficiálním ceremoniálu vyvěšení státní vlajky a jiných státních ceremoniálech.*
- *Při uvítacích ceremoniálech hlavy jiného státu, hlavy parlamentu či vlády jiného státu při jejich oficiálních návštěvách Běloruské republiky.*
- *Při oficiálních ceremoniálech kladení věnců hlavou státu, parlamentu či vlády jiného státu.*
- *Při vojenských rituálech v souladu s vojenskými stanovami Ozbrojených sil RB.*
- *Při oficiálních ceremoniálech během sportovních událostí na území Běloruské republiky a za jejími hranicemi v souladu s organizačními pravidly těchto událostí.*

Státní hymnu lze hrát a zpívat také:

- *Při odhalení památníků, pamětních desek a jiných symbolů, věnovaných významným událostem v životě Běloruské republiky, na počest významných osobností, národních hrdinů, osobností vědy, umění a kultury.*
- *Při zahájení a zakončení slavnostních akcí u příležitosti státních svátků RB.*
- *Během slavnostních akcí, pořádaných státními orgány nebo jinými organizacemi.*
- *Občany při lidových, pracovních a rodinných svátcích a jiných slavnostních událostech v případě, že je zajištěna náležitá úcta ke státní hymně RB.*

Hymna se také hraje státními televizními a rozhlasovými stanicemi každý den při zahájení a ukončení vysílání a v případě nepřetržitého vysílání v 6 hodin a o půlnoci a na Nový rok po odbití půlnoci.<sup>8</sup>

#### 1.4. Standarta prezidenta RB

Standarta běloruského prezidenta byla schválena v roce 1997, vychází z vlajky a státního znaku země a je symbolem prezidentské moci. Představuje obdélníkové plátno s poměrem stran 1:1,2. Skládá se ze dvou vodorovných pruhů: horní pruh červené barvy a spodní zelený, jejichž poměr je 2:1. Svislý pruh bílé barvy s běloruským ornamentem zaujímá 2/9 šířky vlajky. Ve středu části z vodorovných pruhů je umístěn zlatý státní znak.

Standarta se vyvěšuje na budově sídla prezidenta v Minsku, na dalších rezidencích v době jeho přítomnosti v těchto budovách a na dopravních prostředcích prezidenta.<sup>9</sup>



Obrázek 1: Standarta prezidenta Běloruské republiky.

---

<sup>8</sup> Tamtéž.

<sup>9</sup> Указ Президента Республики Беларусь от 27 марта 1997 г. №217 "О штандарте (флаге) Президента Республики Беларусь". Dostupné online: <http://old.bankzakonov.com/obsch/razdel192/time6/lavz5977.htm>, 26. 6. 2017.

Jedním ze zákonů, které upravují užívání státních symbolů je také článek 370 trestního zákoníku, podle kterého *Zneuctění státního znaku, státní vlajky či státní hymny Běloruské republiky se trestá veřejně prospěšnými pracemi, nebo pokutou, nebo nápravnými pracemi na dobu do dvou let, nebo uvězněním na dobu do 3 měsíců, nebo domácím vězením na dobu do jednoho roku.*<sup>10</sup>

Tento bod se v Bělorusku vymáhá velmi zřídka, v roce 2016 nebyl uplatněn v žádném případě, v roce 2017 byl z tohoto činu obviněn muž z Vitebsku, který v opilosti přerhl a odcizil vlajku vyvěšenou u obchodu s potravinami u příležitosti svátku práce.<sup>11</sup>

### **1.5. Kritika oficiálních symbolů a podobné motivy ve světě**

Příznivci opozičního diskursu a evropské integrace často oficiální symboliku neuznávají. Prosazují návrat k znaku Pahonia a bílo-červeno-bílé vlajce; státní vlajku posměšně nazývají *Západ slunce nad bažinou (Закат над болотом)* v narážce na rozložení barev a vnímají ji výlučně jako symbol vládnoucího režimu, který zmizí spolu s ním. Ačkoliv červenozelená vlajka vznikla až na začátku 50. let, neexistovala tak v době největších represí stalinismu, ke kterým v Bělorusku docházelo kolem roku 1937 a je spojena spíše s obdobím zlepšení životní úrovně Bělorusů za vlády úspěšného prvního tajemníka běloruské komunistické strany Petra Mašerova, je pro řadu lidí jako symbol sovětského režimu nepřijatelná. Upozorňují také, že byla uměle vytvořena na příkaz z Moskvy a nesymbolizuje žádnou historickou tradici.

Argumenty kritiků dnešní státní vlajky shrnul ve svém článku novinář a blogger Aleš Čajčyc. V první řadě uvádí argument estetický: kombinace červené a zelené se k sobě podle nich nehodí; zelenou označují za barvu islámu a upozorňují také na značnou podobu se státní vlajkou Madagaskaru. Čajčyc kritizuje celkovou neestetičnost a nedodělanost vlajky: *Lukašenkovská vlajka je asymetrická, neharmonická, jednoduše nepropracovaná a nedodělaná. Monotónní prázdný krvavě rudý pruh nemotorně dominuje nad všemi prvky a zastíňuje je (...) Lukašenko po celá 90. léta oplakával rozpad SSSR, ponechat sovětské symboly na vlajce se však neodvážil. Prázdný červený pruh podle sovětského tvůrčího záměru jasně předpokládá umístění nějakého grafického prvku.*<sup>12</sup>

---

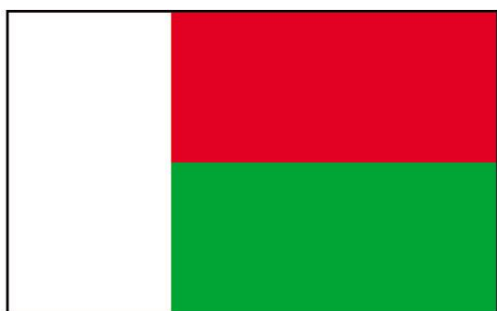
<sup>10</sup> Уголовный кодекс Республики Беларусь. Статья 370 "Надругательство над государственными символами", s. 27.

<sup>11</sup> Жыхара Віцебска абвінавачваюць у здэках з дзяржаўнага сцяга. Наша Ніва, 2017. Dostupné online: <http://nn.by/?c=ar&i=193071>, 26. 6. 2017.

<sup>12</sup> ЧАЙЧЫЦ, А.: Чем плох красно-зелёный флаг, или ещё пара аргументов в пользу флага бело-красно-белого. Dostupné online: <http://www.belaruspartisan.org/blogs/cajcyk/15827/>, 6. 1. 2017.



Kromě vlajky Madagaskaru, na které spatříme stejné rozložení barev, se dají obdobné motivy najít i v heraldice jiných států či území. Stejnou barevnou kombinaci v podobném rozložení najdeme na vlajce Čechenské republiky či Tatarstánu (v prvním případě včetně ornamentu). Zelená barva bývá interpretována jako barva islámu, neboť se často vyskytuje v symbolice muslimských států. Rassadin k vyvrácení tohoto argumentu uvádí příklad Portugalska — evropské křesťanské země, která červenozelenou vlajku užívá od roku 1911.<sup>13</sup>



Obrázek 2: Vlajka Madagaskaru



Obrázek 3: Vlajka Čechenské republiky



Obrázek 4: Vlajka Portugalska

Co se týče státního znaku, podobné motivy můžeme pozorovat například na znaku dnešní Itálie (věnec z dubových listů připomíná první znak sovětského Běloruska z r. 1927) či Argentiny (věnec a vycházející slunce). Ještě blíže dnešní variantě běloruského znaku je státní znak někdejší Německé demokratické republiky, a to jak věncem z obilných klasů, tak stuhou v barvách státní vlajky. Tento znak svými motivy symbolizoval spojení dělnické třídy, rolníků a pracující inteligence v jednotném německém státě.<sup>14</sup>

<sup>13</sup> РАССАДИН, С. Е.: *Истоки государственной символики Беларуси*. Минск 2014, s. 20.

<sup>14</sup> *Gesetz über das Staatswappen und die Staatsflagge der Deutschen Demokratischen Republik vom 26. September 1955*. Dostupné online: [http://www.documentarchiv.de/ddr/1955/ddr-staatswappen-staatsflagge\\_ges.html](http://www.documentarchiv.de/ddr/1955/ddr-staatswappen-staatsflagge_ges.html), 3. 6. 2017.



Obrázek 5: Státní znak Běloruské SSR (1927–1937) a státní znak Italské republiky přijatý v roce 1948 (vpravo).

Oficiální státní symboly jsou také velmi podobné symbolice neuznaných separatistických regionů, které se rovněž hlásí k sovětskému dědictví. Vedle Doněcké a Luhanské lidové republiky je to zejména symbolika Podněsterské Moldavské republiky, která se podobá jak barvami zastoupenými na vlajce, tak i podobou státního znaku, který má stejný základ a obsahuje totožné prvky. Podněstří si zachovalo symboly Moldavské SSR téměř beze změny.<sup>15</sup> Právě státní znak PMR se dle mého názoru znaku dnešního Běloruska blíží nejvíce (srov. obr. 7).



Obrázek 6: Vlajka Moldavské SSR (1952–1990) a Podněsterské Moldavské republiky (od r. 1991)

<sup>15</sup> Podněsterská vlajka je přesnou kopií vlajky Moldavské SSR. Jistých změn doznal pouze státní znak, kde heslo *Proletáři všech zemí, spojte se* na rudé stuze nahradil název republiky ve třech jazycích (moldavštině, ruštině a ukrajinštině). Také se změnilly některé barevné prvky. Neuznaná republika změnila pouze svou hymnu - píseň *Moldova Sovietică (Sovětská Moldávie)* nahradila trojjazyčná hymna *Мы славим тебя, Приднестровье*. Jejím ústředním motivem je družba národů. Pro více informací o symbolice PMR viz Закон ПМР от 25 июля 2000 г. "О государственной символике Приднестровской Молдавской Республики". Dostupné online: <http://zakon-pmr.com/DetailDoc.aspx?document=60941>, 6. 1. 2017.



Obrázek 7: Státní znak PMR (vlevo) a současný běloruský znak (vpravo).



Obrázek 8: Státní znak NDR od r. 1955.

Ve své další tezi Čajčyc odmítá i sovětské dědictví červenozelelé vlajky. Tato její varianta pochází až z roku 1951. Bělorusko tedy tuto vlajku nepoužívalo v době osvobození od nacistické okupace, ani nebylo zakládajícím členem OSN v roce 1948. *Červenozelelá vlajka je vlajkou, pod kterou se Běloruská republika na přelomu 20. a 21. století stala vyvrhelem, poslední diktaturou Evropy, jediným státem na evropském kontinentu, který stojí (na rozdíl od Ruska) stranou evropské integrace. Je to symbol dvou desetiletí hanby a zaostávání.*<sup>16</sup>

Přijetí vlajky na základě symbolu BSSR Rassadin argumentuje příkladem rozpadu Jugoslávie, kdy některé nástupnické státy (Slovinsko, Chorvatsko a později i Srbsko) přijaly vlajky se stejnými barvami a rudou hvězdu v prostředku nahradily novým státním znakem.<sup>17</sup> Takto

<sup>16</sup> ЧАЙЧЫЦ, А.: *Чем плох красно-зелёный флаг, или ещё пара аргументов в пользу флага бело-красно-белого*. Dostupné online: <http://www.belaruspartisan.org/blogs/cajcy/15827/>, 6. 1. 2017.

<sup>17</sup> Červená, modrá a bílá mají původ ve francouzské, respektive nizozemské trikolóře, kterou byla inspirována trikolora ruská. V 19. století, v atmosféře myšlenek panslavismu, začaly tyto barvy užívat i některé slovanské národy, včetně Čechů a jižních Slovanů.

podle něj Bělorusko jako nástupnický stát Běloruské SSR přešlo evropskou zkušenost odstranění komunistické symboliky a zároveň zachování kontinuity vlajek.<sup>18</sup>

Opoziční vůdce Nikolaj Statkevič označil současné symboly za koloniální, pod kterými se Lukašenko v devadesátých letech snažil o znovusjednocení s Ruskem. Poté, co tento plán zkrachoval a sám Lukašenko se profiluje jako obránce a garant běloruské nezávislosti, nemá podle Statkeviče jejich další užívání smysl. Soudí, že tato skutečnost dokládá, že prezident může státní suverenitu kdykoliv prodat.<sup>19</sup>

Dnešním symbolům je také vytýkána vyprázdňenost. Nedávají najevo, kam Bělorusko směřuje, nereprezentují žádnou ideologii a orientují se výhradně na sovětskou nostalgii. Maxim Mirovič, běloruský blogger žijící na Ukrajině, ve svém článku *Proč Bělorusové nemají rádi Lukašenka* jako jeden z důvodů uvádí: *Zamrzlost společenské debaty o otázkách, kdo jsme a kam směřujeme. Státní ideologie pod červenozelenou vlajkou a pseudosovětským patosem, jež dosáhla vrcholu na začátku 21. století, dnes pomalu uvadá, jelikož nenabízí odpovědi na žádné globální otázky: nemá ani historickou tradici, ani vnitřní naplnění. Je prázdným simulakrem, určeným ospravedlnit jedinou věc — proč sedí už tolik let v prezidentském křesle jeden člověk.*

*Lukašenko není věčný a po jeho odchodu z prezidentského úřadu se vše vrátí na začátek — znovu vyvstane otázka, kdo a odkud jsme a realita nás donutí hledat na ni už skutečné odpovědi a nehrabat se v sovětské mytologii brežněvovských časů.*<sup>20</sup>

Opozice se snaží sovětského dědictví zcela zbavit. Na začátku roku 2017 například vystoupila křesťanskodemokratická strana s iniciativou přejmenování prospektu Dzeržinského jménem katolického kněze a osvícence Adama Stankeviče. Jelikož však Stankevič není v Bělorusku příliš známý, nemá projekt valnou šanci na úspěch.<sup>21</sup>

---

<sup>18</sup> РАССАДИН, С. Е.: с. d., s. 24.

<sup>19</sup> Николай Статкевич: Почему Лукашенко так защищает колониальную символику? Хартия '97, 2017. Dostupné online: <https://charter97.org/ru/news/2017/1/5/236682/>, 6. 1. 2017.

<sup>20</sup> МИРОВИЧ, М: Почему белорусы не любят Лукашенко. Dostupné online: <http://maxim-nm.livejournal.com/264435.html>, 14. 9. 2016.

<sup>21</sup> БХД собирает подписи для переименования проспекта Дзержинского в Минске. TUT.BY, 2017. Dostupné online: <https://news.tut.by/economics/526446.html>, 21. 2. 2017.

## 2. Historický vývoj státních symbolů

Tradiční i současné státní symboly se poprvé objevily až ve 20. století a jsou spojeny s prvními pokusy vytvořit běloruskou státnost po roce 1917. Zvláštní kapitolou je pouze znak Pahonia, který Bělorusové přejali od Velkoknížectví litevského, v němž se tento symbol užíval již od 13. století. Stejný znak dnes také používá sousední Litevská republika. Zda se hodí jako státní znak samostatného Běloruska, je diskutabilní: VKL bylo mnohonárodnostním státem, kde většinu obyvatelstva tvořili východní Slované, předkové dnešních Bělorusů, avšak vládnoucí vrstva byla etnicky baltská.<sup>22</sup> Zejména mezi běloruskými nacionalisty dnes spatřujeme silnou tendenci si tento státní útvar idealizovat.

### 2.1. Znak Pahonia

Pahonia (*pronásledování, hon*) je středověký rytířský symbol, představuje bílého či stříbrného jezdce v červeném poli na cválajícím koni se zdviženým mečem, v levé ruce drží štít s dvojramenným křížem. Symbolizuje pronásledování poraženého nepřítele po bitvě a obranu země. V běloruském prostředí je známý od roku 1278.<sup>23</sup> Používal se ovšem i v západoevropské heraldice. Od konce 14. století se obraz Pahoni objevoval na pečetích litevského velkoknížete Jagella a postupně se rozšířil jako symbol velkoknížectví. V roce 1566 byl tento znak zakotven jako oficiální ve třetím statutu VKL.



Obrázek 9: Znak Velkoknížectví litevského potvrzený třetím statuem VKL.

<sup>22</sup> НОСЕВИЧ, В.: *Великое княжество Литовское — колыбель белорусского этноса*. Dostupné online: <http://vln.by/node/184>, 4. 7. 2017.

<sup>23</sup> *Дзяржаўныя сымбалі Беларускай Народнай Рэспублікі*. Рада БНР. Афіцыйны сайт. Dostupné online: [http://www.radabnr.org/?page\\_id=356](http://www.radabnr.org/?page_id=356), 3. 6. 2017.

I po připojení běloruských zemí k Ruské říši v roce 1795 byl znak Pahonia uznáván jako symbol zemí někdejšího Velkoknížectví litevského. Často se objevoval v kombinaci s dvouhlavým orlem v heraldice běloruských měst a gubernií a několik jeho variant bylo i součástí velkého státního znaku Ruského impéria.<sup>24</sup> Při rolnickém povstání Kastuse Kalinovského v roce 1863 byly manifesty povstalců opatřené pečeti s trojdílným znakem: byl na něj vyobrazen polský orel, znak Pahonia a archanděl Michael – znak Kyjevských zemí (obr.4).<sup>25</sup>



Obrázek 10: Znak Vitebské gubernie, jenž jí v roce 1856 udělil car Alexandr II.



Obrázek 11: Znak města Drissa (dnešní Věrchnědvinsk) z roku 1781.



Obrázek 12: Pečeť Národní vlády z dob povstání K. Kalinovského.

Po revoluci v únoru 1917 začaly národy Ruského impéria usilovat o své právo na sebeurčení, do tohoto procesu se zapojili i běloruští obrozenci. V březnu 1917 se v Minsku konal sjezd běloruských národních hnutí, z něhož vzešel Běloruský národní výbor (BNK). Ten měl s ruskou prozatímní vládou vyjednávat o otázce běloruské autonomie. Na zasedání tohoto výboru se projednávala i otázka symboliky. Jelikož samospráva některých měst tehdy používala pečeti s vyobrazením Pahoni, rozhodl BNK stanovit tento znak jako oficiální běloruský národní symbol.<sup>26</sup>

Důležitou roli Pahoni v běloruské historii uznávají i provládní historici. V úvodu kapitoly věnované tomuto znaku Rassadin píše: *Chtěli bychom hned zdůraznit svůj uctivý vztah ke znaku Pahonia. Jinak ani nemůžeme zaprvé proto, že je oficiálně zapsán na seznamu nehmotného kulturněhistorického dědictví Běloruské republiky. Zadruhé protože tentýž symbol pod svým názvem „Vytis“ jako svůj státní znak používá sousední Litevská republika.*

<sup>24</sup> Konkrétně byla Pahonia vyobrazena na čtyřech ze sedmi erbů litevských a běloruských gubernií: litevském, polockém, vitebském a bělostockém.

<sup>25</sup> СПАТКАЙ, Л.: "Зямля пад белымі крыламі". Герг. Часть 1. Историческая правда, 2015. Dostupné online: <http://www.istpravda.ru/bel/research/14181/>, 1. 7. 2017.

<sup>26</sup> СПАТКАЙ, Л.: *Нацыянальныя сімвалы Беларусі. Ад імперыі да рэспублікі*. Историческая правда, 2013.

*Za třetí, řadu let, konkrétně v letech 1991—1995, byla Pahonia zákonným státním znakem našeho státu. A nakonec začtvrté, i dnes je ve svých různých variantách oficiálním symbolem řady běloruských měst, mj. Věrchnědvinsku a Lepeli. To nám však nesmí bránit položit si oprávněnou otázku o jeho skutečném původu...<sup>27</sup>*

Nakonec však dochází k závěru, že je tento rytířský erb Bělorusům a běloruskému státu cizí.<sup>28</sup>

*Takto vysvětluje nevhodnost Pahoni jako státního symbolu učebnice běloruských dějin: Pahonia je rytířský symbol vojenské slávy. Tradiční lidový obraz pronásledování (погоня) není typický jen pro Bělorusy nebo Litevce, nýbrž pro všechny, kteří bojovali a pronásledovali poraženého či ustupujícího nepřítele. (...)*

*Za druhé, znak Pahonia nebyl rozšířen po celém Bělorusku, o čemž svědčí následující: ze 47 znaků běloruských gubernií a měst uvedených v Běloruské sovětské encyklopedii mělo obraz Pahoni jen 11 z nich. Mezi 16.—18. stoletím byl ze 70 znaků běloruských měst a obcí obraz Pahoni jen na pěti.*

*Za třetí, znak Pahonia vznikl velmi dávno a plně náleží šedé feudální minulosti. (...) Jako kulturněhistorický symbol je znak Pahonia čistý, jako symbol politický a státní je pošpiněn, v letech 1941—1944 byl v rukou zrádců, trýznitelů a nepřátel běloruského národa. A co může dnes tento feudální erb Pahonia symbolizovat jako státní znak? Agresivitu, válečnictví či teokracii státu? Ne, to neodpovídá běloruské mentalitě.<sup>29</sup>*

---

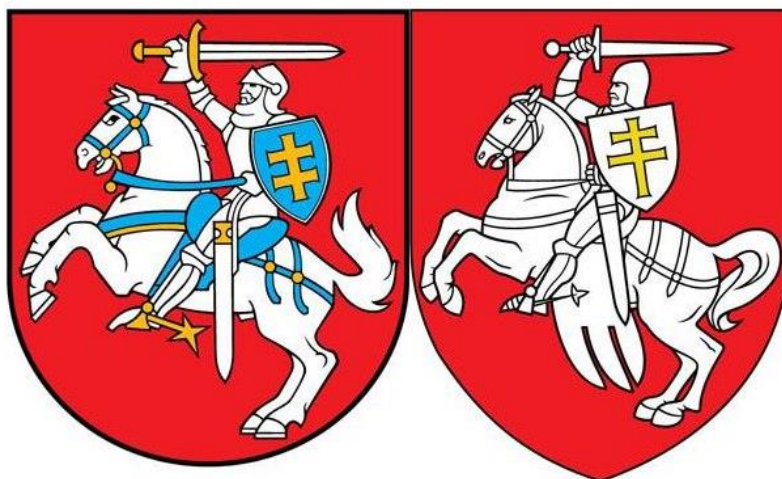
<sup>27</sup> РАССАДИН, С. Е.: *Истоки государственной символики Беларуси*. Минск 2014, s. 26.

<sup>28</sup> Тамtéž, s. 55.

<sup>29</sup> НОВИК, Е. К. [и др.]: *История Беларуси, XIX — начало XXI в.: учеб. пособие для 11-го кл. общеобразоват. учреждений с рус. яз. обучения*. Минск 2009, s. 198.

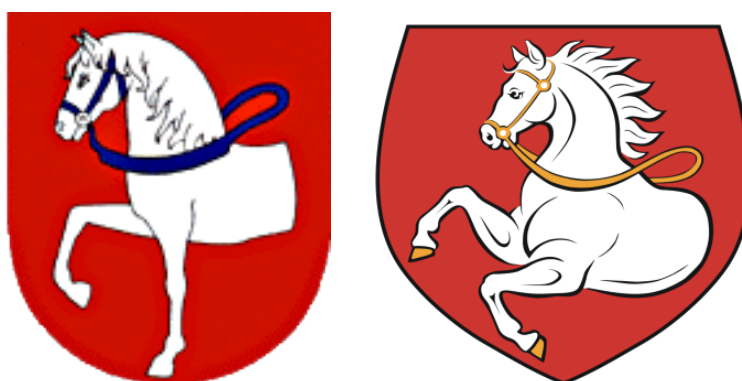
### 2.1.1. Litevský znak *Vytis*

Téměř totožný znak, jako ten vypracovaný v roce 1991 Jaūhenem Kulikem používá jako svůj státní znak Litevská republika pod názvem *Vytis*. Rozdíly jsou patrné v rozměrech štítu a detailech jezdce, litevský znak je propracovanější (srov. obr. 4).



Obrázek 13: Srovnání státního znaku Litevské republiky *Vytis* (vlevo) a běloruského znaku *Pahonia* (vpravo).

V českém prostředí se dá najít paralela v městských znacích Pardubic a Hlinska, na kterých je rovněž vyobrazen kůň na červeném štítu a liší se pouze v drobných detailech, jako je barva uzdy a tvar štítu (obr. 5)

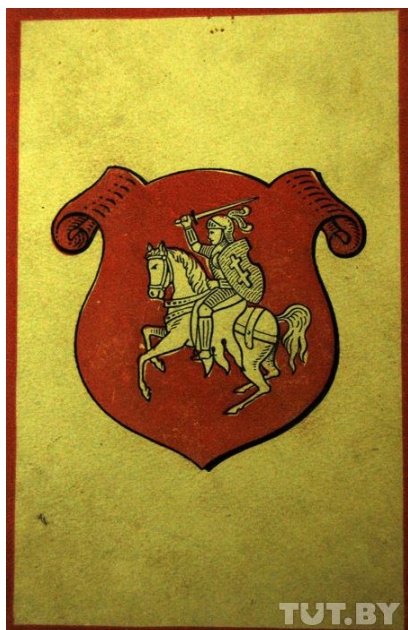


Obrázek 14: Znaky Hlinska (vlevo) a Pardubic (vpravo) se podobně jako běloruský znak *Pahonia* a litevský *Vytis* liší v detailech provedení a tvaru štítu.

Litevská republika vznikala ve stejnou dobu, jako BLR a zvolila si stejný motiv znaku, v roce 1919 tak došlo na litevské hranici k incidentu, kdy byla zadržena delegace Běloruské lidové



republiky. Důvodem k zadržení měl být nále z vzorů pasů nám neznámé Běloruské republiky s litevským státním znakem.<sup>30</sup>



Obrázek 15: Stránka pasu BLR s vyobrazením státního znaku.



Obrázek 16: Historický znak Žemaitška (Lokis)

Nad přesnou podobou litevského znaku po dobu pěti let pracovala speciální komise, jeho prvky se tak často měnily a byly opraveny některé chyby, kterých si Rassadin všímá na běloruském znaku Pahonia. Je to především příliš dlouhá *čabraka*<sup>31</sup>, která by koni bránila v běhu. Běloruskému jezdcí také chybí podkovy, jež byly nutnou výbavou středověkých rytířů.<sup>32</sup>

Podle nacionalistického výkladu historie nemá Litva na tento znak nárok, Vadim Děružinskij tvrdí, že Litevci „ukradli“ běloruský symbol i historický název: *S dnešní republikou Lietuva*<sup>33</sup> *neměl tento Jagellův erb nic společného. Za prvé, země Žemaitška (budoucí Lietuvy) až do roku 1410 nebyly součástí VKL. Za druhé, Žemaité (předkové dnešních Lietuvisů) byli tehdy pohany a ke katolictví přešli až v roce 1386 — pravoslavný kříž je jim tedy cizí. Za třetí, do*

<sup>30</sup> Наша Ніва, 28 ліпеня 1997 г. Сіт. podle: Ляльков, И.: *Государственная символика Беларуси (История и современность)*. In: Дзяды 2009/2, s. 187.

<sup>31</sup> Ozdobná pokrývka na koně s obloukovitým zakončením a střapci (*Akademický slovník cizích slov*. Praha 1995, s. 139).

<sup>32</sup> РАССАДИН, С. Е.: *Истоки государственной символики Беларуси*. Минск 2014, s. 65.

<sup>33</sup> Autor zde používá litevský název *Lietuva*, neboť za „skutečnou“ Litvu považuje právě běloruské země (Minskou, Grodněnskou, Vilenskou a Homelskou gubernii), stejně tak obyvatele pobaltského státu nazývá *Lietuvisy*.

roku 1918 měli úplně jiný znak — medvěda (*Lokis*). A za čtvrté, znak *Jagella a Vitolda* se v dokumentech nazýval *Pahonia*, a takové slovo v žemaitském jazyce neexistuje.<sup>34</sup>

Podle hypotézy Děružinského Litva přijetím tohoto znaku demonstrovala údajné územní nároky na část běloruského území.<sup>35</sup> Odpovídal by pro ní spíše znak *Lokiss* vyobrazením medvěda. Autor zde ovšem zaměňuje pojem Žemaitsko (Žmud') za celou Litvu, jde přitom jen o jeden z historických regionů Litevské republiky.

---

<sup>34</sup> ДЕРУЖИНСКИЙ, В. В.: *Мифы о Беларуси*. Минск 2016, s. 192.

<sup>35</sup> Tamtéž, s. 196.

## 2.2. Bílo-červeno-bílá vlajka

Často se setkáváme s mýty odávném původu BČB vlajky a o používání bílo-červeno-bílých praporů například v bitvě u Grunwaldu. Neexistuje ovšem přesvědčivý důkaz, že by vlajka existovala před rokem 1917. Bílou a červenou však lze považovat za národní barvy VKL: na jeho praporech i erbech jeho rodů tyto barvy převládaly. Mezi šlechtickými rody Polska a později VKL byl rozšířen například erb *Kotwicz*, jehož základ tvoří bílý štít s vodorovným červeným pruhem. Ve vrchní části je pak zdvižená ruka s mečem, podobně jako ve znaku Pahonia.<sup>36</sup>



Obrázek 17: Erb Kotwicz.

Vznik národní vlajky je spojen s celkovým vývojem běloruské kultury po revoluci roku 1917. Centry jejího rozvoje byl hlavně Vilnius a Petrohrad, právě zde byla bílo-červeno-bílá vlajka poprvé vytvořena. Za jejího autora je považován běloruský kulturní a společenský činitel Klaudzij Duž-Dušeŭski, jenž návrh vlajky vytvořil na základě znaku Pahonia. Podle jedné z verzí používali běloruští obrozenci nejprve čistou bílou vlajku (podle významu názvu *Bělarus*): *brzy se však projevila nevhodnost takovéto jednobarevné bílé vlajky: příliš bílá do očí na pozadí revolučního výkladu barev (červená — barva revoluce, bílá — barva kontrarevoluce). Kromě toho měla (bílá vlajka) odedávna význam odevzdání se vítězi, kapitulace ve válce. Brzy tak byl prostředkem bílého plátna proložen červený „revoluční“ pruh. Takto vznikla naše dnešní vlajka.*<sup>37</sup>

Na kongresu v březnu 1917 byla tato vlajka přijata jako národní vlajka Bělorusů. Rychle se rozšířila a začala být mezi běloruskými vlastenci všeobecně uznávaná.

<sup>36</sup> KULIKOWSKI, A.: *Wielki herbarz rodów polskich*. Warszawa 2005, s. 230.

<sup>37</sup> Раница, 26 лістапада 1944 г., Берлін. Cit. podle: НОВИК, Е. К.[и др.]: *История Беларуси, XIX — начало XXI в.: учеб. пособие для 11-го кл. общеобразоват. учреждений с рус. яз. обучения*. Минск 2009, s. 198.

### 2.3. Počátky běloruské státnosti

Dne 25. března 1918 byla v Minsku vyhlášena Běloruská lidová republika, šlo o první pokus vytvořit samostatný běloruský stát v jeho etnografických hranicích, měl tedy zaujímat i části dnešního Polska, Ruska a Litvy. Za její symboly byl prohlášen znak Pahonia a bílo-červeno-bílá vlajka.



Obrázek 18: Státní znak BNR, skica U. Šymance.



Obrázek 19: Bílo-červeno-bílá vlajka BNR (1918) a Běloruské republiky (1991–1995).

Tato republika vznikla v podmínkách německé okupace, kdy Němci tolerovali vlastenecké a kulturní aktivity místních národů ve snaze dále oslabit Rusko. Jelikož však BLR nedokázala vytvořit armádu a státní instituce, trvala její existence jen několik měsíců a žádný stát tento útvar oficiálně neuznal, ačkoliv v některých zemích fungovaly její diplomatické mise. Například v Československu působil jako zmocněnec Rady Běloruské lidové republiky Mikalaj Viaršynin.<sup>38</sup> Po stažení německých vojsk ovládli běloruské území bolševici a Rada BLR byla nucena uprchnout do Grodna, které fungovalo jako hlavní město až do úplného odchodu Němců v dubnu 1919.<sup>39</sup> Poté se Rada přesunula do Vilnius a později do Prahy.

<sup>38</sup> HLAVÁČEK, P. — KOTAU, P.: *Bělorusko mimo Bělorusko: běloruští intelektuálové v meziválečném Československu*. Praha 2016, s. 26.

<sup>39</sup> ШЫБЕКА, З. В.: *Нарыс гісторыі Беларусі (1795–2002)*. Мінск 2003, s. 211.



Obrázek 20: Vývěsní štít Vojensko-diplomatické mise BLR v Rize.

V roce 1918 byl ve Smolensku svolán Sjezd Sovětů Západní oblasti, byla vytvořena Prozatímní dělnicko-rolnická vláda a 1. ledna 1919 zde byla vyhlášena Sovětská socialistická republika Bělorusko (SSRB; později Běloruská sovětská socialistická republika).<sup>40</sup> S tímto krokem nesouhlasili všichni účastníci sjezdu: někteří navrhovali integraci běloruských zemí do RSFSR jako autonomní republiky, jiní neuznávali samotnou existenci běloruského národa a pokládali jeho formování v kontextu nadcházející „světové revoluce“ za zbytečné.<sup>41</sup>

BSSR byla vyhlášena v podmínkách války a její územní rozsah se v prvních letech výrazně měnil. Ačkoliv byla tato republika až do vzniku Sovětského svazu v roce 1922 formálně nezávislá, byla prakticky zcela řízena z Moskvy a její vedení mělo ještě menší vliv, než vláda BLR v dobách německé okupace.<sup>42</sup> Bolševici v roce 1919 experimentovali také s vytvořením jednotné Litevsko-běloruské sovětské republiky s čistou rudou vlajkou. Litva však uhájila svou nezávislost a také územní ztráty na úkor Polska již v červenci 1919 vedly k brzkému zániku tohoto útvaru a na podzim tohoto roku hrozil i zánik samotné BSSR.

---

<sup>40</sup> Původně byl součástí Běloruska i Smolensk, jeho hlavním městem byl však jen několik dní. V prvních letech se hranice republiky výrazně měnily, východní gubernie byly připojeny k Rusku. Později se většina vrátila BSSR, Smolensk však již zůstal částí RSFSR. V roce 1990 skupina běloruských poslanců vyjednávala s poslanci za Smolenskou oblast o možném připojení některých řídko osídlených okresů k BSSR; navrhovali, že by sem mohli být přesídlení lidé z oblastí zasažených Černobylskou havárií. Vyjednávání však zastavil rozpad Sovětského svazu. Viz ТРУСАЎ, А.: *Вялікае Княства Смаленскае*. Наша Слова, №34(822), 5 верасня 2007 г. Dostupné online: [http://pawet.net/library/history/bel\\_history/trusau/05/Невядомыя\\_беларускія\\_дзяржавы.html](http://pawet.net/library/history/bel_history/trusau/05/Невядомыя_беларускія_дзяржавы.html), 27. 6. 2017.

<sup>41</sup> ШЫБЕКА, З. В.: с. d., s. 213.

<sup>42</sup> Tamtéž, s. 214.

Do následné občanské války se zapojili i příznivci nezávislé BLR. Rassadin upozorňuje především na zvěrstva, která pod bílo-červeno-bílou vlajkou se svými jednotkami páchal „generál BLR“ Stanislav Bulak-Balachovič a jimiž je podle něj vlajka pošpiněna. Jeho dobrovolníci se v běloruském Polesí dopouštěli loupeží, vražd a znásilňování civilistů i protižidovských pogromů, což Rada BLR odsoudila jen velmi opatrně.<sup>43</sup> Balachovič se svými dobrovolníky na krátkou dobu ovládl část Polesí a pokusil se vytvořit běloruskou armádu. Jeho role se dá srovnat s postavou Simona Petljury na Ukrajině.<sup>44</sup>

Po úplném obsazení běloruského území bolševiky působila Rada Běloruské lidové republiky ve Vilniusu, tehdy ovládaném Poláky. Na fotografii ze zasedání Rady BLR ve Vilniusu vidíme zvláštní variantu BČB vlajky, kde je červený pruh ohraničený tenkými pruhy tmavé barvy. Podle jedné z hypotéz to mohly být černé pruhy jako symbol smutku za vlast, jež byla v moci bolševiků. Leonid Spatkaj soudí, že šlo o pruhy modré, podle barvy štítu jezdce některých variant znaku Pahonia. Takové řešení by bylo v souladu s tradičními postupy vytváření vlajek podle státních znaků a také by na vlajce byly zastoupeny bílá, modrá a červená, tedy barvy často používané slovanskými národy.<sup>45</sup>



**Obrázek 21: Rada BLR ve Vilniusu (mezi lety 1920–1925). Vyvěšené vlajky obsahují tmavé pruhy.**

<sup>43</sup> РАССАДИН, С. Е.: *Истоки государственной символики Беларуси*. Минск 2014, s. 77–78.

<sup>44</sup> V říjnu 1920 podala vláda sovětského Ruska protestní notu britské vládě, kde si stěžovala, že i po uzavření příměří s Polskem a ukončením válečného stavu mezi státy pokračují boje ze strany ozbrojených skupin pod velením Balachoviče a Petljury, které se nepodřizují vládě žádného existujícího státu a využívají výzbroje a vybavení států Dohody. Viz Нота Правительства РСФСР Правительству Великобритании от 28 октября 1920 г. In: *Документы внешней политики СССР. Том 3*. Москва 1959, s. 300–301.

<sup>45</sup> СПАТКАЙ, Л.: *"Зямля пад белымі крыламі". Флаг. Часть 2*. Историческая правда, 2015. Dostupné online: <http://www.istpravda.ru/bel/research/13972/>, 1. 7. 2017.

## 2.4. Slucké povstání

Znak Pahonia na bílém pozadí používali účastníci tzv. Sluckého povstání, ozbrojeného vystoupení proti sovětské moci v říjnu 1920, kdy bylo v době končící války mezi Polskem a Sovětským Ruskem běloruské území rozděleno mezi tyto dva státy, a to bez účasti zástupců běloruského lidu. Říšských mírových jednání se neúčastnili ani představitelé vlády tehdy formálně nezávislé SSRB (předseda Rady lidových komisařů Alexandr Červjakov do Rigy přicestoval, avšak nebyl na jednání vpuštěn) a ve hře byla i možnost postoupit celé území sovětského Běloruska Polsku, což Poláci odmítli. Východní část Sluckého povětu, který byl jedním z center běloruského národního hnutí, měla připadnout Sovětům. To vedlo k aktivizaci národně-obrozeneckého hnutí, jež se spolu s běloruskými esery a Balachovičovou armádou pokusilo uhájit část Sluckého povětu.<sup>46</sup> Povstání však skončilo neúspěchem, většina povstalců přešla na území Polska, kde byli odzbrojeni a internováni. Skupiny ozbrojenců, složené hlavně z příznivců generála Balachoviče, na území zůstaly a ještě několik let pokračovaly v partyzánském boji proti sovětské moci.<sup>47</sup> Běloruští nacionalisté si dnes toto povstání připomínají jako první větší bitvu o běloruskou nezávislost.



Obrázek 22: Praporek Prvního sluckého střeleckého pluku BLR.

<sup>46</sup> ГЕЛАГАЕЎ, А.: *Першая вялікая бітва за незалежнасць Беларусі — Слуцкі збройны чын*. Belsat.eu, 2015. Dostupné online: <http://belsat.eu/news/pershaya-vyalikaya-bitva-za-nezalezhnasts-belarusi-slutski-zbrojny-chyn/>, 27. 6. 2017.

<sup>47</sup> Sluckým povstáním se podrobně zabýval běloruský historik Anatolij Hryckevič, autor mnoha článků i rozsáhlejších prací o těchto událostech. Viz např. ГРЫЦКЕВІЧ, А.: *Слуцкае паўстанне 1920 г. — збройны чын у барацьбе за незалежнасць Беларусі*. Мінск 2005.

## 2.5. Kolaborace s nacisty za druhé světové války

Dne 22. června 1941 napadlo nacistické Německo Sovětský svaz a běloruské území bylo velmi rychle obsazeno německými vojsky. Část běloruských vlastenců viděla v německé okupaci naději na obnovení běloruské státnosti, založené na tradicích BLR. Němci takové plány s běloruským územím neměli, avšak tolerovali na okupovaném území používání národních symbolů za podmínky loajality k Říši.<sup>48</sup>

Rassadin užívání BČB vlajky za německé okupace hodnotí takto: *A tak, po evakuaci císařských vojsk, se tato vlajka podruhé dostala do Minsku rovněž díky německé okupaci, tentokrát již hitlerovské.*<sup>49</sup>

Němci na běloruském území založili obdobu Hitlerjugend, Svaz běloruské mládeže (*Саюз беларускай моладзі —SBM*), z této organizace byla verbována mládež na pomocné práce do Říše a později i do dobrovolnických oddílů SS. Jejich symbolem byla bílo-červeno-bílá vlajka s logem organizace.

V roce 1943 Němci utrpěli na východní frontě rozhodující porážky u Stalingradu a v Kurském oblouku, v Bělorusku měli potíže s rozmachem partyzánského hnutí a začali proto na běloruském území formovat protipartyzánské oddíly složené z místních dobrovolníků. Jejich bojeschopnost však poznamenala nedůvěra Němců vůči Slovanům: odmítali je řádně vyzbrojit z obav, že by se mohli obrátit proti nim. Tento postoj se nezměnil ani v době postupující sovětské ofenzívy. Naproti tomu některé sovětské partyzánské oddíly měly k dispozici těžké zbraně, dokonce i dělostřelectvo a tanky.<sup>50</sup>

Po osvobození Běloruska Rudou armádou utíkali někteří běloruští kolaboranti po boku Němců dále na západ, kde byla z někdejších příslušníků běloruské vojenské policie a členů SBM pod vedením Němců vytvořena 30. granátnická divize SS (1. běloruská). Divize se již nezapojila do žádných bojových operací a v dubnu 1945 byla rozpuštěna, Němci byli převeleni do 38. granátnické divize a Bělorusové pak byli propuštěni a ponecháni svému osudu. Tito ozbrojenci se poté spojili s částmi Ruské osvobozené armády a dostali se do

---

<sup>48</sup> Často bývá připomínán článek otištěný dne 6. září 1942 v běloruských novinách *Раніца* vycházejících v Berlíně, kde se psalo, že generální komisař německé okupační správy Wilhelm Kube měl podepsat výnos, který umožňoval používání BČB vlajky a znaku Pahonia při slavnostních příležitostech. Vyšší vedení Říšského komisariátu Ostland však nepovolilo jeho zveřejnění, aby nevzniklo dojem, že se chystají Bělorusku udělit autonomii. Šlo tedy spíše o tichý souhlas Němců, nežli aktivní podporu těchto snah. Viz СПАТКАЙ, Л.: *Нацыянальныя сімвалы Беларусі. Ад імперыі да рэспублікі*. Историческая правда, 2013.

<sup>49</sup> РАССАДИН, С. Е.: *Истоки государственной символики Беларуси*. Минск 2014, s. 80.

<sup>50</sup> REIN, L.: *Untermenschen in SS Uniforms: 30th Waffen-Grenadier Division of Waffen SS*. Journal of Slavic Military Studies, vol. 20, issue 2, 2007, s. 333.



amerického zajetí. Členové narození v západním Bělorusku se prohlašovali za Poláky, čímž se mohli vyhnout vydání do Sovětského svazu.<sup>51</sup>

Němci umožnili také vytvoření Běloruské ústřední rady v čele s prezidentem Radoslavem Ostrovským, která rovněž používala symboly BLR (obr. 15). Její vytvoření mělo za cíl získat na svou stranu běloruské obyvatelstvo a poté ho mobilizovat proti Rudé armádě a místním partyzánům. V červnu 1944 byla na Druhém všeběloruském sjezdu Ústřední rada prohlášena za jedinou právoplatnou představitelku běloruského národa.<sup>52</sup> Již za necelý měsíc bylo Bělorusko osvobozeno Rudou armádou. Členové ústřední Rady postupovali stejně jako příslušníci jednotek SS a přechali do západních sektorů Německa; tam se z Prahy přesunula i Rada BLR. Odtud většinou dále odcházeli do Spojených států a Kanady. V kanadském Torontu působí Rada BLR dodnes, její předsedkyní je Ivonka Survilla. Tento orgán však nemá na dění v Bělorusku žádný vliv a jeho význam je čistě symbolický.<sup>53</sup>



Obrázek 23: Zasedání Běloruské ústřední rady v roce 1944. V pozadí symboly BLR.

---

<sup>51</sup> Tamtéž, s. 344.

<sup>52</sup> HLAVÁČEK, P. — KOTAU, P.: *Bělorusko mimo Bělorusko: běloruští intelektuálové v meziválečném Československu*. Praha 2016, s. 105.

<sup>53</sup> Viz oficiální stránky Rady BLR: *Рада Беларускай Народнай Рэспублікі. Афіцыйны сайт*. Dostupné online: <https://www.radabnr.org/>, 30. 6. 2017.

Skutečnost zneužití BČB vlajky a Pahoni kolaboranty byla zvláště zdůrazňována před referendem o změně symboliky v roce 1995. V novém Muzeu historie velké vlastenecké války v Minsku jsou na viditelném místě výstavy o spolupráci s nacisty vystaveny bílo-červenobílé nárameníky kolaborantů.<sup>54</sup>

Stejným způsobem využívali kolaboranti národní symboly v Rusku, kde byla trikolora symbolem Ruské osvobozené armády generála A. A. Vlasova. Stejně tak v západoevropských zemích i v pobaltských republikách, kde jsou dodnes připomínány místní oddíly SS a částí obyvatelstva jsou vnímáni jako hrdinové boje proti sovětské moci. Na rozdíl od pobaltských republik byla však BLR spíše neúspěšným pokusem o státnost, proto zde není orientace a vztah k jejím symbolům tak silný.



Obrázek 24: Pod rodnou vlajkou k světlé budoucnosti! Propagandistický plakát SBM s vlajkou hnutí.



Obrázek 25: Pečeť Běloruské ústřední rady.



Obrázek 26: Obálka kolaborantského časopisu Беларусь на вайне (Bělorus na stráži), který vycházel v době

<sup>54</sup> Pro více informací o běloruských kolaborantských hnutích viz např. РОМАНЬКО, О. В.: *Белорусские коллаборационисты. Сотрудничество с оккупантами на территории Белоруссии (1941–1945 гг.)*. Минск 2013.

## 2.6. Státní symboly BSSR

Ač byla její nezávislost pouze formální, BSSR se stala prvním skutečně existujícím státem Bělorusů, s tím souhlasí i historik Zachar Šybieka: *Ačkoliv byla nominální státnost BSSR absolutním mýtem, byla vnímána jako symbol nesporné specifičnosti Běloruska a vytvářela perspektivu pro skutečnou suverenitu.*<sup>55</sup> Po rozpadu Sovětského svazu byla většina Bělorusů zvyklá na symboly tohoto státního útvaru a upřednostnili je před symboly BLR, o jejíž krátké existenci se za sovětského období nemluvalo a mnozí Bělorusové tak o existenci BČB vlajky a Pahoni nevěděli.

### 2.6.1. Státní znak

Symboly sovětského Běloruska zpočátku vycházely plně ze symbolů ruských a celosvazových. Prototyp prvního státního znaku byl přesnou kopií znaku RSFSR. V roce 1927 byla přijata nová ústava BSSR a spolu s ní navržen již originálnější národní znak, který byl s různými úpravami užíván až do roku 1991 a na jeho základě vznikl i dnešní běloruský státní znak. Původní varianta je v ústavě popisována takto: *Státní znak BSSR se skládá z obrazu srpů a kladiv zkrížených rukojeťmi na rudém pozadí v paprscích vycházejícího slunce, obklopených věncem, jenž se skládá zleva z žitných klasů a zprava z dubové větve; dole mezi oběma polovinami věnce se nachází část zeměkoule. Obě poloviny věnce jsou propleteny červenou stuhou, na níž jsou umístěny nápisy „Proletáři všech zemí, spojte se!“ v běloruském, židovském (jidiš), ruském a polském jazyce a dole pak iniciály BSSR. Ve vrchní části znaku je pěticípá hvězda.*<sup>56</sup> Žitné klasy symbolizovaly zemědělství a dubová větev lesy republiky. Pěticípá hvězda pak znamenala cestu k socialismu. Autorem návrhu byl V. V. Volkov, komise přijala jeho práci s drobnou úpravou: původně měla být stuha červená s bílými okraji, tedy v barvách národní vlajky BLR.<sup>57</sup>

Zajímavostí je, že heslo *Proletáři všech zemí, spojte se!* bylo na této variantě znaku uvedeno ve čtyřech jazycích, které byly tehdy v BSSR státní. Kromě ruštiny a běloruštiny to byla také polština a jidiš. Poslední dva jazyky v roce 1936 zřejmě i z politických důvodů ztratily status oficiálních a z nového znaku z roku 1938 byl tak překlad do těchto jazyků odstraněn.

---

<sup>55</sup> ШЫБЕКА, З. В.: *Нарыс гісторыі Беларусі*. Мінск 2003, s. 399.

<sup>56</sup> Конституция (Основной закон) Белорусской Социалистической Советской Республики. Глава XII, ст. 74. Dostupné online: <http://pravo.by/pravovaya-informatsiya/pomniki-gistoryi-prava-belarusi/kanstytutsyinae-prava-belarusi/kanstytutsyi-belarusi/konstitutsiya-1927-goda/>, 20. 6. 2017.

<sup>57</sup> ЦІТОЎ, А. К.: *Геральдыка Беларусі*. Мінск 2010, s. 133.

Problémy však činil i překlad do běloruštiny, do kterého hlavně ve třicátých letech vstupovala politická ideologie a zasahovali do něj i lidé bez lingvistického vzdělání.<sup>58</sup> Úpravy do podoby motto měla vnést předsedkyně Nejvyššího sovětu Naděžda Grekova spíše na základě asociací: sloveso *spojovat se* (*злучацца*) nařídila nahradit, neboť stejné sloveso se užívalo pro procesy spojené s rozmnožováním skotu a znělo ve vztahu k proletariátu nedůstojně, bylo proto nahrazeno synonymem *яднацца*. Ani jeho rozkazovací způsob však nevyhovoval, neboť při rozepisování přes řádek *яд-найцця* stojí zvláště slabika *яд*, tedy rusky *jed*. Paradoxem ovšem je, že v běloruštině takové slovo neexistuje, jed se překládá jako *атрыта*. Přesto bylo až do padesátých let heslo i na státním znaku psáno jako *Пролетарыі ўсіх краін, еднайцця!* v rozporu i s tehdy platnými pravidly běloruského pravopisu.<sup>59</sup>

V roce 1938 se změnila i celková podoba státního znaku. Podle poslance I. A. Zacharova se charakter BSSR změnil a stala se průmyslově-agrární zemí, v jejímž zemědělství převažuje pěstování užitkových plodin — žita, lnu a jetele, což by mělo být vyobrazeno i v jejím státním znaku. Proto byly dle jeho návrhu dubové listy nahrazeny věncem z žitných klasů propletených květy jetele a lnu.

Heraldik Anatol Citoŭ tento postup kritizuje jako nepochopení samotného smyslu státního znaku: *Kdybychom se měli dále řídit takovou logikou myšlenek „heraldika“, museli bychom přidávat ke znaku další prvky, spojené s rozvojem těžby a zpracování ropy, těžby soli, rozvojem těžkého automobilového průmyslu atd. Nakonec by se znak ze symbolické, lakonické, stabilní skutečnosti, (...), změnil v proměnlivou minivýstavku úspěchů národního hospodářství.*<sup>60</sup> (např. na znaku sovětského Ázerbájdžánu byla vyobrazena těžební věž obklopená věncem z obilných klasů a bavlny).

Mezitím došlo roku 1949 k drobné kosmetické proměně znaku, kdy byly upraveny rozměry a barevné odstíny grafických prvků uvnitř věnce a uzavřené tobolky lnu nahradila rozkvetlá rostlina.

V roce 1956 byla provedena reforma běloruského pravopisu, kdy byla i „internacionální revoluční slova“ podřízena všeobecnému pravidlu akání, což se týkalo také slova *пралетарыі*

---

<sup>58</sup> Nejvýraznějším takovým krokem byla reforma běloruského pravopisu z roku 1933, která pravopis často až uměle přibližovala ruštině. Nová pravidla také nesla silný ideologický nádech, obsahovala například bod, podle kterého se „Internacionální revoluční slova“ nepodřizují obecnému pravidlu o akání. Psalo se tedy *піонер, рэвалюцыя, пралетарый, соцыялізм, камунізм...*

<sup>59</sup> КАЛУБОВІЧ, А.: *Якуб Колас і Янка Купала*. Крокі гісторыі. Менск 1993. Dostupné online: [http://knihi.com/Auhien\\_Kalubovic/Jakub\\_Kolas\\_i\\_Janka\\_Kupala.html](http://knihi.com/Auhien_Kalubovic/Jakub_Kolas_i_Janka_Kupala.html), 20. 6. 2017.

<sup>60</sup> ЦІТОЎ, А. К.: *Геральдыка Беларусі*. Мінск 2010, s. 135.

a podoba slovesného tvaru byla změněna na *яднайцэся* v souladu s obecnou pravopisnou normou. Při další úpravě státního znaku roku 1958 bylo tak motto upraveno do konečné podoby *Пралетарыі ўсіх краін, яднайцэся!* Poslední formální změna symbolu byla provedena v roce 1981, kdy změnou stříbrných barevných odstínů na zlaté došlo k celkovému projasnění a zvýraznění grafických prvků znaku. Tento znak se pak užíval až do roku 1991, kdy byl po osamostatnění Běloruska nahrazen již znakem Pahonia.



Obrázek 27: Změny běloruského znaku ve 20. století.

## 2.6.2. Státní vlajka

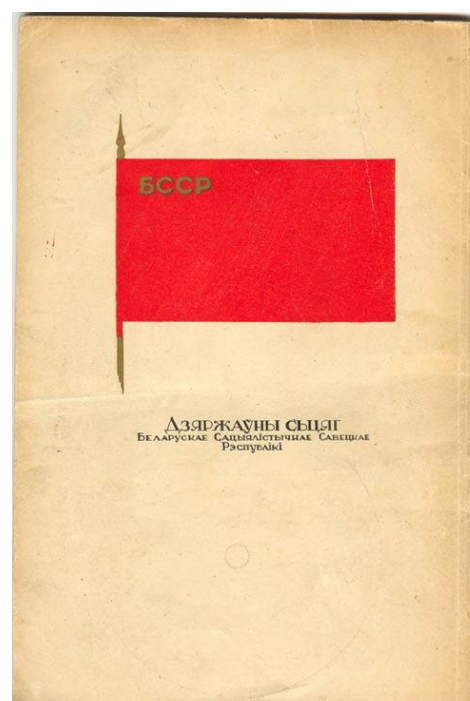
Jako vlajka sovětského Běloruska sloužil rudý prapor se zlatým nápisem SSRB a později BSSR v levém horním rohu.<sup>61</sup> V roce 1937 nad nápis přibyl srp a kladivo a pěticípá hvězda. Stejně vypadaly i vlajky ostatních sovětských republik.



Obrázek 28: První vlajka SSRB (1919–1927)



Obrázek 29: Vlajka BSSR v letech 1937–1951.



Obrázek 30: Vyobrazení státního znaku a vlajky v ústavě BSSR z roku 1927.

Na počátku 50. let měly být tyto vlajky ve všech republikách upraveny a stylizovány, aby vyjadřovaly specifika území. Důvodem k tomuto kroku bylo založení OSN, jehož zakládajícími členy se kromě Sovětského svazu staly samostatně i Ukrajinská a Běloruská SSR, jejichž vlajky se od celosvazové lišily pouze iniciály názvů republik. V praxi to většinou znamenalo přidání pruhu, nejčastěji modrého či zeleného. V roce 1951 tak byl na běloruskou vlajku přidán zelený pruh a národní ornament, autorem tohoto návrhu byl Michail Ivanovič

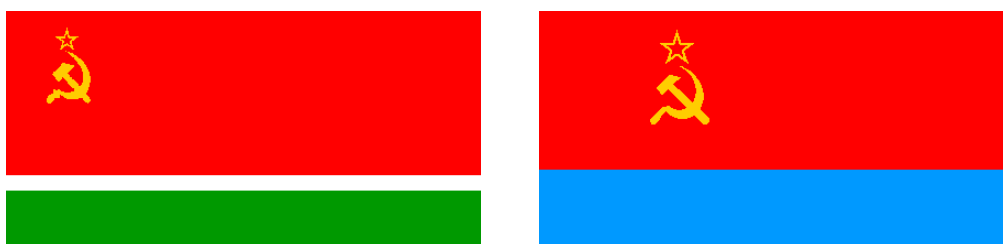
<sup>61</sup> Конституция (Основной закон) Белорусской Социалистической Советской Республики. Глава XII, ст. 75.

Gusev. Nová vlajka byla přijata 25. prosince 1951.<sup>62</sup> Nutno dodat, že díky ornamentu byla vlajka Běloruské SSR mezi vlajkami svazových republik jednou z nejzdařilejších. Tento vzor ornamentu vytvořila v roce 1917 rolnice z tehdejší Mogilevské gubernie Matrena Markevič a nazvala ho „Vycházející slunce“. Tyto vyšíváné ornamenty mají dlouhou tradici v Bělorusku i na sousední Ukrajině. Rassadin odvozuje původ rombického vzoru již od prvních zemědělců a lovců mamutů na základě archeologických nálezů u obce Mezin v Černigovské oblasti Ukrajiny.<sup>63</sup>

Podle oficiální interpretace vlajky symbolizuje zelený pruh lesy a zemědělskou výrobu republiky a ornament pak svébytnou kulturu běloruského národa.<sup>64</sup> Po vzoru vlajky BSSR přidaly po roce 1991 na levou stranu své vlajky národní ornament i další postsovětské republiky, Kazachstán a Turkmenistán.



Obrázek 31: Konečná podoba vlajky BSSR (1951–1991)



Obrázek 32: Vlajky Litevské (vlevo) a Ukrajinské SSR (vpravo). Stejně jako u všech vlajek svazových republik je jejich základem rudé plátno se srpem a kladivem a pěticíou hvězdou.

<sup>62</sup> Указ Президиума Верховного Совета БССР от 25 декабря 1951 г. "О государственном флаге Белорусской ССР". Сборник законов Белорусской ССР и указов Президиума Верховного Совета Белорусской ССР, 1938–1956. Минск 1956.

<sup>63</sup> РАССАДИН, С. Е.: *Истоки государственной символики Беларуси*. Минск 2014, s. 7–8.

<sup>64</sup> Спаткай, Л.: "Зямля пад белымі крыламі". *Флаг. Часть 2*. Историческая правда, 2015. Dostupné online: <http://www.istpravda.ru/bel/research/13972/>, 1. 7. 2017.

## 2.7. Přijetí tradičních symbolů

Po neúspěšném puči konzervativních struktur v Moskvě v srpnu 1991 a vítězství sil kolem Borise Jelcina svazové republiky SSSR postupně vyhlášovaly nezávislost. V Bělorusku bylo její přijetí v režii opozice BLF: dne 25. srpna Nejvyšší sovět na zvláštním zasedání přijal Deklaraci o státní suverenitě BSSR a jeho předseda Nikolaj Děmentěj po odhalení jeho spojení s pučisty odstoupil. Na jeho místo byl zvolen Stanislav Šuškevič. Další den, 19. září, se na mimořádném zasedání hlasovalo o přijetí bílo-červeno-bílé vlajky a znaku Pahonia jako státních symbolů a zároveň o přijetí nového názvu státu *Republika Bělarus*.<sup>65</sup> Zákon o změně názvu republiky prošel bez problémů, hlasovalo pro něj 233 ze 244 přítomných poslanců, proti nehlasoval nikdo.<sup>66</sup>

Pro poslaneckou frakci BLF bylo přijetí nových státních symbolů zcela klíčové a stejně jako v případě hlasování o nezávislosti se na něj důkladně připravovali: Poznaň již s předstihem požádal skupinu umělců v čele s Jaūhenem Kulikem vypracovat vzory znaku a vlajky. Připravili také výstavu o historii Pahoni a bílo-červeno-bílé vlajky, kde se někteří poslanci poprvé dozvěděli o existenci těchto symbolů. Už předtím BČB vlajka zavlála na budově minské městské rady, která svým usnesením schválila její užívání rovnoprávně s vlajkou BSSR. Po příchodu do zasedací místnosti obdrželi poslanci závěry vědecké rady historického institutu Akademie věd a její doporučení přijmout národní symboly.

Aby poslanci BLF uspěli, museli získat na svou stranu poslance postsovětské nomenklatury. Svými projevy se v nich snažili probudit národní hrdost a uváděli otázku i do mezinárodního kontextu. Poslanec Vitalij Malaško hovořil o tom, že v zahraničí je Bělorusko často vnímáno jako umělý státní útvar vytvořený bolševiky. Ponechat si starou (sovětskou) symboliku by tedy znamenalo potvrdit teze o umělosti formování běloruského národa a státu. V podobném duchu hovořil i Anatolij Lebed'ko, jenž vyjadřoval pochopení pro ty, kteří budou hlasovat

---

<sup>65</sup> Oficiální název státu je dnes **Republika Bělarus** (bělorusky *Рэспубліка Беларусь*). Tento název používá například běloruské velvyslanectví v Praze (viz <http://czech.mfa.gov.by/cs/>). Český název Bělorusko odpovídá spíše názvu sovětské republiky **Белоруссия**, který dnes bývá mezi Bělorysy vnímán negativně, ačkoliv podle pravidel ruského jazyka jsou správné oba názvy. Podle kritiků evokuje Bělorusko jako provincii Ruska. V některých jazycích se po osamostatnění ustálil nový název (např. polsky *Białoruś*, anglicky *Belarus*), v jiných se zachoval původní složený název (srov. německy *Weißrussland*, lotyšsky *Baltkrievija*). Na běloruském internetu například vznikla petice, jejíž signatáři požadují, aby ruská Wikipedie změnila v hesle Bělorusko nekorektní název *Белоруссия* na *Беларусь*, za dva roky ji podepsalo více než 50 000 uživatelů. (Více o sporu o název viz Деружинский, В. В.: *Мифы о Беларуси*, Минск 2016, s. 206.) V této práci se držíme tradičního českého názvu Bělorusko.

<sup>66</sup> Закон Республики Беларусь от 19 сентября 1991 г. №1085-ХІІ "О названии Белорусской Советской Социалистической Республики и внесении изменений в Декларацию Верховного Совета БССР о государственном суверенитете БССР и Конституцию (Основной Закон) Белорусской ССР". Dostupné online: <http://pravo.kulichki.com/zak2007/bz62/dcm62155.htm>, 16. 4. 2017.



proti nové symbolice, jelikož většinu svého života prožili pod symboly BSSR, připomínal však i národní zájmy republiky, která by neměla *zůstat skanzenem*. Roli pak hrál i telegram příbuzných klasického běloruského spisovatele Jakuba Kolase, kteří přijetí těchto symbolů jednoznačně podpořili.<sup>67</sup>

Velmi důležitá byla podle Navumčyka řeč Georgije Tarazeviče, který měl v parlamentu velký vliv a svými argumenty dokázal naklonit i komunistické poslance myšlence přijetí běloruských národních symbolů. Chybějící povědomí o znaku Pahonia dával za vinu liknavosti běloruské vědy spojené s politikařením, nevinil však přímo komunisty. Uvedl také, že zneužití BČB vlajky a znaku Pahonia okupanty a kolaboranty není důvod, aby se Bělorusko své symboliky zřeklo, neboť stejně postupovali nacisté i v jiných zemích, aby si získali důvěru místního obyvatelstva a jen to dokládá, že tato symbolika existovala, skutečně se používala a byla svého času všeobecně uznávaná.<sup>68</sup>

Někteří poslanci vystupovali kategoricky proti tradičním symbolům, mezi nimi například válečný veterán Valentin Sorokin, který je odmítal kvůli jejich užívání kolaboranty a zrádci ve velké vlastenecké válce. Sorokin prosazoval upravit znak BSSR a přidat na něj zuba nebo čápa, neboť tyto živočichové jsou vnímány jako atributy Běloruska. Podobné návrhy přicházely do Nejvyššího sovětu i od občanů.



**Obrázek 33: Projekt nového státního znaku, kombinující prvky znaku BSSR (vzor r. 1927) a Pahoni. Autor: A. Citoň.**

<sup>67</sup> КУРЬЯНОВИЧ, А.: *19 сентября 1991 года в истории нашей страны, и почему Минск так и не стал Менском*. Наша Ніва, 2015. Dostupné online: <http://nn.by/?c=ar&i=156623&lang=ru>, 6. 6. 2017.

<sup>68</sup> НАВУМЧЫК, С.: *Дзевяноста першы*. Радыё Свабода 2016, s. 391–393. Dostupné online: <http://docs.rferl.org/be-BY/2016/09/19/725795a0-cae7-4641-b35d-464343175e58.pdf>, 10. 5. 2017.

Spíše než jednoznačné odmítání přijetí symbolů BLR se ozývaly argumenty prosazující odložení otázky na později či její rozhodnutí v referendu. K příznivcům takového postupu patřil Petr Prokopovič, Alexandr Lukašenko či Michail Marynič. Lukašenko navrhoval s přijetím symbolů nespěchat, pečlivě ho zvážit a počkat s jejich přijetím na novou ústavu, tedy posunout ho alespoň o dva roky. Prokopovič a Marynič pak prosazovali spíše vyhlášení konkurzu a konzultování otázky s voliči: byli příznivci vypracování zcela nové symboliky, na které by se podílel sám národ.<sup>69</sup> Nacionalisté si uvědomovali, že v referendu by lid pravděpodobně tradiční symboly odmítl, Michail Šliamnioŭ uvedl, že pravdy bývá málokdy dosaženo hlasováním, jejími nositeli bývá nejprve menšina a právě ta musí dnes na sebe vzít zodpovědnost a přijmout rozhodnutí v otázce, které běloruský národ dostatečně nerozumí. Neučinit tak by znamenalo podvést a zklamat voliče, kteří spoléhali na prozíravost zástupců, jež si zvolili. Poslance přijel přesvědčovat i předseda Akademie věd Vladimir Platonov: *Když dnes zkusíme uspořádat konkurz a vytvořit novou vlajku a znak, zřekneme se tím své historie a dáme za pravdu našim oponentům, kteří říkají: „Vy přece nemáte historii, proto nemůže ani existovat takový národ a stát, jako Bělorusko.“ (...)*<sup>70</sup>

Aby byly návrhy nových státních symbolů přijaty, muselo je podpořit 231 poslanců. Pro přijetí bílo-červeno-bílé vlajky hlasovalo 201 poslanců, 28 se zdrželo hlasování a 2 hlasovali proti. V hlasování o přijetí znaku Pahonia návrh podpořilo 204 poslanců a 25 se zdrželo, proti nehlasoval nikdo.

Když se příznivcům nových státních symbolů nepodařilo získat dost hlasů nutných k přijetí zákonů o nových symbolech, zvolili alternativní cestu: upravit článek 167 ústavy BSSR z roku 1978, která obsahovala popis státního znaku a vypustit z ní články 168 a 169, jež definovaly státní vlajku a hymnu a přijmout bílo-červeno-bílou vlajku a znak Pahonia již jako oddělené zákony, ke schválení by pak stačila prostá většina. Tento návrh zákona podpořilo 221 poslanců, chybělo tedy pouhých 10 hlasů.

Šuškevič navrhl hlasování opakovat. Nacionalisté v čele s Pozňakem museli poslance doslova prosit, aby jejich návrh podpořili. Pozňak takto apeloval na veterána Michaila Žukovského: *Národní stát je výše, než různá stranická ideologie. Pokud ho nebudeme mít, nebudeme mít*

---

<sup>69</sup> Tamtéž, s. 398–399.

<sup>70</sup> Tamtéž, s. 400–402.

jeho národní symboly, nebudeme mít nic. Staneme se ničím... Hlasujte pro vlajku kvůli naší budoucnosti. Jsme přeci Bělorusové.<sup>71</sup>

V opakovaném hlasování Žukovskij a dalších 9 nových poslanců hlasovalo pro, návrh tak získal 231 hlasů, tedy přesně tolik, kolik bylo k jeho přijetí nutné. Z 263 poslanců jeden hlasoval proti, 4 se zdrželi a 27 se hlasování neúčastnilo. V tentýž den byly nové státní symboly oficiálně schváleny příslušnými zákony.<sup>72</sup>

Tradiční státní symboly byly schváleny narychlo, za poměrně dramatických okolností a ani společnost je proto nepřijala jednoznačně. Do Nejvyššího sovětu po jejich schválení přišla řada rozhořčených dopisů občanů, kteří považovali přijetí symbolů BLR bez konzultace s občany a při úpravách ústavy za podvod a odmítali novou symboliku uznat.<sup>73</sup>

Bílo-červeno-bílá vlajka a znak Pahonia byly oficiálními státními symboly necelé 4 roky, do 15. května 1995. V obecném povědomí Bělorusů se tato symbolika asociovala často právě s BLF, která brzy ztratila důvěru společnosti, jež dala přednost přiblížení k sovětskému modelu a návratu k červenozelené vlajce.



Obrázek 34: Některé alternativní návrhy státní vlajky a znaku, které občané předložili Nejvyššímu sovětu.

<sup>71</sup> Tamtéž, s. 403.

<sup>72</sup> Закон Республики Беларусь от 19 сентября 1991 г. №1086-XII "О Государственном гербе Республики Беларусь". Dostupné online: <http://www.lawbelarus.com/084584>, 10. 6. 2017.

Закон Республики Беларусь от 19 сентября 1991 г. №1090-XII "О Государственном флаге Республики Беларусь". Dostupné online: <http://www.lawbelarus.com/084583>, 10. 6. 2017.

<sup>73</sup> КУРЬЯНОВИЧ, А.: 19 сентября 1991 года в истории нашей страны, и почему Минск так и не стал Менском. Наша Ніва, 2015. Dostupné online: <http://nn.by/?c=ar&i=156623&lang=ru>, 6. 6. 2017.

### 3. Referendum roku 1995

#### 3.1. Předpoklady pro vypsání referenda, přípravy a odpor proti jeho konání

V prvních letech nezávislosti postihly Bělorusko, stejně jako další postkomunistické státy, hospodářské problémy spojené s ekonomickou transformací. Lidé z nich měli tendenci vinit nacionalistickou opozici, která byla politicky neaktivnější, ač byla v Nejvyšším sovětu pouhou menšinou. Začali si spojovat tradiční běloruské symboly s chudobou a nejistotou počátku 90. let, spíše než s navazováním na tradice VKL.

Běloruští historikové upozorňují na problém *denacionalizace*, ke které docházelo za sovětského období. Bělorusům na začátku 90. let byla cizí historie Velkoknížectví litevského, stejně jako znak Pahonia a bílo-červeno-bílá vlajka. Za Bělorusy se považovali spíše formálně, jako část velkého sovětského národa. Směřování nového samostatného Běloruska se nezamlouvalo zejména starší generaci, důchodcům a válečným veteránům, které postihla chudoba a sociální nejistota. V této atmosféře se měly konat volby prvního prezidenta Běloruska<sup>74</sup> a právě na tyto nespokojené voliče cílil mladý energický politik Alexandr Lukašenko, který postavil svůj program především na boji s korupcí a návratu ke každodenním jistotám sovětského systému. Proslavil se především jako předseda protikorupční komise, když přednesl velmi otevřený projev o korupci na půdě běloruského parlamentu. Dále získával politické body i obviňováním nové elity z korupce. Ačkoliv do volebního klání vstupoval jako outsider, neměl podporu žádné politické strany a vymezoval se proti němu jak favorit voleb, premiér Vjačeslav Kebič, tak nacionalistická Lidová fronta, za niž kandidoval její předseda Zenon Pozňak, ve volbách nad Kebičem drtivě zvítězil se ziskem 80 % hlasů ve druhém kole.<sup>75</sup>

Lukašenko již ve své volební kampani neskrýval antipatii k nacionalistům, jejich symbolům a zákonům, které prosazovali. Sám byl příznivcem alespoň částečného obnovení SSSR, které se tehdy ještě zdálo možné a jeden z jeho slibů se týkal právě změny státní symboliky.<sup>76</sup>

---

<sup>74</sup> Ústava BSSR, platná až do roku 1994, neznala funkci prezidenta republiky, neboť nepředpokládala její samostatnou existenci. Než byla v roce 1994 přijata nová ústava, byl formální hlavou státu předseda Nejvyššího sovětu Stanislav Šuškevič. Ten byl také jedním ze signatářů Bělověžské dohody, která ukončila existenci Sovětského svazu. Více informací viz *Кто есть кто в России и ближнем зарубежье: Справочник*. Moskva 1993, s.749.

<sup>75</sup> Podrobněji je Lukašenkova cesta k moci popsána např. v publikaci někdejšího člena jeho volebního štábu Alexandra Feduty: ФЕДУТА, А. И.: *Лукашенко. Политическая биография*. Moskva 2005.

<sup>76</sup> ЛЯЛЬКОВ, И.: *Государственная символика Беларуси (История и современность)*. In: Дзяды 2009/2, s. 191.

Ještě před svým zvolením v roce 1994 byl Alexandr Lukašenko kritizován frakcí poslanců BLF. Po prvním kole prezidentských voleb, ze kterého Lukašenko postoupil, vůdce BLF Zenon Pozňak, který se rovněž o prezidentský úřad ucházel, uvedl, že Lidová fronta nepodpoří kandidáta Lukašenka, který se dle jeho slov vyznačoval *nenávisí k běloruskému národnímu obrození, tržním reformám a k běloruské kultuře*.<sup>77</sup>

Po zvolení a dále na podzim 1994 nacionalisté pokračovali v ostré kritice nové hlavy státu, vytýkali mu nedostatečnost a polovičatost opatření v boji s ekonomickou krizí, stavěli se proti jeho návrhu, aby prezident sám jmenoval hlavy místní samosprávy v regionech, celkově jeho kroky Zenon Pozňak hodnotil takto: *Chaos a neprofesionálnost se spojily s autoritářskými snahami*.<sup>78</sup> Dne 16. listopadu mu pak pohrozili i možností *impeachmentu*. V zimě pak napětí mezi parlamentem a prezidentem dále narůstalo, opozice upozorňovala rovněž na korupci v jeho blízkém okolí a jeho ovlivňování médií. Lukašenko tak inicioval referendum jako nástroj upevnění své moci, spoléhal při tom na velkou podporu voličů a silný mandát, který po drtivé výhře ve volbách měl. Podobným způsobem vyřešil ústavní krizi v roce 1993 v Rusku Boris Jelcin, tam ovšem vyvrcholila až útokem armády na budovu vzbouřeného parlamentu.<sup>79</sup>

Ohlášení záměru uspořádat referendum vyvolalo další pobouření opozice. Dne 11. dubna 1995, kdy bylo v Nejvyšším sovětu těsnou většinou odhlasováno uspořádání referenda a určeno datum jeho konání na 14. května, zahájila skupina devatenácti poslanců BLF a sociálně demokratické strany protestní hladovku a zůstali přes noc v zasedací místnosti. Pod záminkou ohlášení bomby v budově byli nespokojení poslanci v noci násilím vyvedeni příslušníky speciálních policejních složek.

---

<sup>77</sup> КУРЬЯНОВИЧ, А.: *Референдум 14 мая 1995 года: 20 лет тому назад*. Dostupné online: <http://nn.by/?c=ar&i=149545&lang=ru>, 23. 5. 2017.

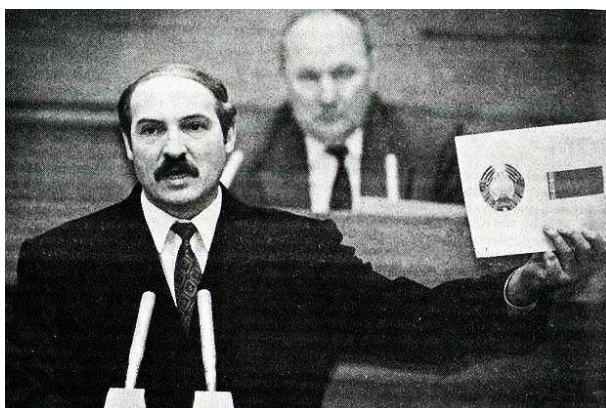
<sup>78</sup> Tamtéž.

<sup>79</sup> Více o ruské ústavní krizi viz např. DOUBRAVA, J.: *Boris Jelcin. Car ruských změn*. Praha 1997.

Na zasedání 13. dubna pak poslanci schválili konání referenda a určili následující podobu otázek:

- *Souhlasíte, aby byl ruskému jazyku udělen stejný status, jako běloruskému (tj. státního jazyka — pozn. autora)?*
- *Podporujete návrh o zavedení nové státní vlajky a státního znaku Běloruské republiky?*
- *Podporujete kroky prezidenta RB, zaměřené na ekonomickou integraci s Ruskou federací?*
- *Souhlasíte s nutností změn platné běloruské ústavy, které by umožnily prezidentovi RB předčasné rozpuštění Nejvyššího sovětu v případě systematického nebo hrubého porušování ústavy?*

Na všechny otázky bylo možné odpovědět *Pro* nebo *proti*. První tři otázky měly mít závaznou platnost zákona, čtvrtá pak měla konzultativní charakter.<sup>80</sup>



**Obrázek 35: Prezident Alexandr Lukašenko v parlamentu představuje návrhy nových státních symbolů.**

Média spustila negativní kampaň proti tehdy ještě státním symbolům. Státní propaganda kladla důraz zejména na jejich užívání kolaboranty a zvěrstva nacistů, která pod nimi měla být páchána. Jedním z nejsilnějších nástrojů této kampaně byl propagandistický film Jurije Azarjonka *Nenávist: Děti lži*, kde byli současní běloruští nacionalisté srovnáváni s nacistickými kolaboranty a střídaly se zde záběry pochodů a zvěrstev kolaborantů se záběry z mítinků BLF. Film upozorňoval například na přítomnost členů *Běloruského vojenského*

---

<sup>80</sup> Вопросы республиканского референдума в Республике Беларусь 14 мая 1995 г. Dostupné online: <http://web.archive.org/web/20110718093131/http://www.rec.gov.by/refer/ref1995q.html>, 28. 5. 2017.

*společenství* (Беларускае згуртаванне вайскоўцаў), organizace, sdružující běloruské vojáky a válečné veterány, která byla v snímku prezentována jako ozbrojené oddíly BLF. Velkou pozornost věnoval prvkům jejich oblečení, které připomínaly symboly kolaborantských hnutí (obr. 2). Byly zde citovány telegramy rady BLR, jež v nich ujišťovala nejprve císaře Viléma II. v roce 1917, a v roce 1944 pak Adolfa Hitlera o své věrnosti a podpoře v boji proti společnému nepříteli, což mělo vykreslit běloruské nacionalisty jako loutky v rukách cizích mocností. Tento film byl promítnut v předvečer referenda, má se za to, že prezidentovi výrazně pomohl s jeho návrhy uspět a nadlouho také diskreditoval Lidovou frontu v očích veřejnosti.<sup>81</sup>



**Obrázek 36: Nášivka Běloruského vojenského společenství.**

---

<sup>81</sup> Azarjonok později natočil několik dalších filmů demonizujících běloruskou opozici, viz СІЛЦКІ, В.: *Беларусь: Анатомія прэвэнтывага аўтарытарызму*. In: БУЛГАКАЎ, В. (ed): *Геапалітычнае месца Беларусі ў Эўропе і свеце*. Варшава 2006, s. 70. Celý film na YouTube: *Ненависть. Дети лжи*. Dostupné online: <https://www.youtube.com/watch?v=CrIXoPInR6Q>, 23. 5.2017.

### 3.2. Výsledky referenda, zavedení změn

Hlasování se zúčastnilo 4 830 582 z celkových 7 445 830 oprávněných voličů, tedy 64,9 % a skončilo vítězstvím všech prezidentových návrhů, pro něž hlasovalo kolem 80 % voličů (viz tabulka 1)

Otázka	Hlasy pro	Hlasy proti	Neplatné hlasy
<i>Udělení ruštině statusu státního jazyka</i>	4 017 273 (83,3%)	613 516 (12,7%)	192 693 (4%)
<i>Návrh nové státní vlajky a státního znaku RB</i>	3 622 851 (75,1%)	988 839 (20,5%)	211 792 (4,4%)
<i>Ekonomická integrace s RF</i>	4 020 001 (83,3%)	602 144 (12,5%)	201 337 (4,2%)
<i>Umožnění prezidentovi rozpuštění Nejvyššího sovětu</i>	3 749 266 (77,7%)	857 485 (17,8%)	216 731 (4,5%)

**Tabulka 1:** Výsledky hlasování v referendu 14. 5. 1995.

Zdroj: Сообщение ЦИК РБ об итогах голосования на республиканском референдуме 14 мая 1995 г.

Dostupné online:

<http://web.archive.org/web/20110720220048/http://www.rec.gov.by/refer/ref1995resdoc.html>,

3. 12. 2016.

Změny byly prováděny poměrně rychle, na některých administrativních budovách zavlála vlajka Běloruské SSR, kde byl srp a kladivo pouze zakryt červenou záplatou. Vyhrocené postoje ve společnosti k této otázce ukazuje i to, jak byly změny aplikovány. Již 16. května, kdy výsledky referenda ještě nenabýly účinnosti, roztrhal vedoucí kanceláře prezidenta Ivan Titěnkov na kousky bílo-červeno-bílou vlajku na střeše Úřadu vlády, na tyto kusy se pak podepisoval a prodával je jako suvenýry. Znak Pahonia byl z budovy sejmuto pomocí jeřábu a několik dalších let údajně ležel v jejím dvoře; jeho další osud je nejasný.<sup>82</sup>

<sup>82</sup> ПИЛЕЦКИЙ, А.: День, когда не стало мовы, бело-красно-белого флага и герба "Пагоня". Dostupné online: <https://euroradio.fm/ru/den-kogda-ne-stalo-movy-belo-krasno-belogo-flaga-i-gerba-pogonya>, 23. 5. 2017.





**Obrázek 37: Ivan Titěnkov podepisuje útržek sejmuté bílo-červeno-bílé vlajky.**



**Obrázek 38: Znak Pahonia ve dvoře Úřadu vlády v 90. letech.**

Po několika týdnech nabyly výsledky referenda platnosti. Na rozdíl od ústavy BSSR neobsahovala již ústava z roku 1994 přesný popis podoby státních symbolů. Ten prezident určil výnosy ze dne 7. června 1995: č. 213 *O schválení vzoru státního znaku Běloruské republiky a Vyhláška o státním znaku Běloruské republiky* a č. 214 *O schválení vyhlášky o státní vlajce Běloruské republiky*.<sup>83,84</sup> Podoba státní hymny v té době ještě nebyla určena a až do roku 2002 formálně zůstávala v platnosti vyhláška o státní hymně Běloruské SSR z roku 1984.

Jazyková otázka byla právně ošetřena změnou článku č. 17 Běloruské ústavy, podle kterého *Státními jazyky v Běloruské republice jsou běloruský a ruský jazyk*.<sup>85</sup> Později pak i novou redakcí *Zákona o jazycích v Běloruské republice*.<sup>86</sup> Podle tohoto zákona má stát zajišťovat všestranný rozvoj a fungování obou jazyků ve všech sférách života. Současně s tím by měli státní zaměstnanci ovládat běloruštinu i ruštinu na takové úrovni, která by jim umožňovala plnění svých povinností. Komunikace s úřady by měla probíhat v obou jazycích, tzn. na žádost v běloruštině má následovat odpověď v tomtéž jazyce.<sup>87</sup> V praxi se tak ovšem často neděje a administrativa či soudnictví fungují téměř výhradně v ruštině. Jak upozorňuje

<sup>83</sup> Указ Президента Республики Беларусь от 7 июня 1995 г. №213 "Об утверждении эталона Государственного герба Республики Беларусь и Положения о Государственном гербе Республики Беларусь" Dostupné online: <http://law.1bel.org/repub/sub27/text3099.htm>, 23. 5. 2017.

<sup>84</sup> Указ Президента Республики Беларусь от 7 июня 1995 г. №214 "Об утверждении Положения о Государственном флаге Республики Беларусь" Dostupné online: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby09/sbor81/text81796.htm>, 23. 5. 2017.

<sup>85</sup> Конституция Республики Беларусь 1994 года, 11-е издание. Минск 2015. Статья 17, s. 7.

<sup>86</sup> Закон Республики Беларусь от 26 января 1990 г. №3094-XI "О языках в Республике Беларусь" Dostupné online: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/zakon/zakb1527.htm>, 23. 5. 2017.

<sup>87</sup> V roce 1999 byl Kodex přestupků doplněn článkem *O porušení zákona o jazycích*, podle něj se *veřejné hanobení státních nebo jiných jazyků, kterými hovoří obyvatelé Běloruska nebo vytváření překážek jejich používání trestá pokutou*. Viz Закон Республики Беларусь от 6 декабря 1984 г. №4048-X "Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях", статья 172-2. Dostupné online: <http://www.levonevski.net/pravo/razdelb/text86/page12.html>, 23. 5. 2017.

běloruský ústavní právník Grigorij Vasiljevič, v tomto jazyce jsou také vydávány téměř všechny zákony.<sup>88</sup>

Jako připomínka tohoto hlasování, jehož výsledkem bylo přijetí dnešních státních symbolů, se druhá květnová neděle stala významným dnem: slaví se den Státní vlajky a státního znaku Běloruska. V tento den se obvykle konají různé symbolické manifestace, slavnostní vyvěšování vlajky a prezident ve svých gratulacích připomíná Bělorusům význam státních symbolů.<sup>89</sup>

### 3.3. Rozdělení společnosti a důvody odmítnutí tradiční symboliky

Důvodem, proč nejsou Bělorusové v pohledu na své symboly jednotní je celková polarizace společnosti: V zemi jsou dvě skupiny obyvatel, které se, ač se obě identifikují jako Bělorusové, zásadně rozcházejí v pohledu na běloruskou historii, aktuální světové dění, současné uspořádání i budoucí geopolitickou orientaci Běloruska a také ve vztahu k sousedním státům. Toto rozdělení je kromě otázky symbolů patrné rovněž v otázce dvou státních jazyků, v případě běloruštiny pak i dvou variant pravopisu, nebo také na zásadně odlišných názorech na některé historické události či současné zahraničněpolitické otázky, například ve vnímání připojení Krymu k Rusku. Myslitel Piotra Rudkoŭski tyto dvě tendence v běloruské politice definuje jako *konzervativní nacionalismus* Zenona Pozňaka a *neosovětské autoritářství* Alexandra Lukašenka.<sup>90</sup>

Je to jednak nacionalistický proud, který byl aktivní hlavně na počátku 90. let, kdy byl reprezentován zejména Běloruskou lidovou frontou v čele se Zenonem Pozňakem. Nacionalisté používají tradiční státní symboly, za vrcholné období historie považují především epochu Velkoknížectví litevského a Polsko-litevského státu. Na historické spojenectví s těmito státy chtějí navázat i dnes, a to větší spoluprací se Západem, případně i integrací do euroatlantických struktur. Sovětské období, na které se orientuje dnešní běloruský stát, naopak vnímají negativně, jako nepřírozenou až cizí etapu běloruských dějin. Někteří

---

<sup>88</sup> ВАСИЛЬЕВИЧ, Г. А.: *Референдумы в Беларуси и её путь к независимости в конце XX столетия*. Минск 2001, с. 106. (Článek byl napsán v roce 2001, situace v této otázce se však dodnes příliš nezměnila — pozn. autora). V roce 2017 byla na internetu spuštěna iniciativa za skutečnou rovnost obou jazyků v legislativě.

<sup>89</sup> *В Беларуси празднуют День Государственного герба и Государственного флага*. БелТА, 2017. Dostupné online: <http://www.belta.by/society/view/v-belarusi-prazdnujut-den-gosudarstvennogo-gerba-i-gosudarstvennogo-flaga-247180-2017/>, 28. 5. 2017.

<sup>90</sup> РУДКОЎСКИ, П.: *Паміж лукашызмам і нацыяналізмам*. In: БУЛГАКАЎ, В. (ed): *Геапалітычнае месца Беларусі ў Эўропе і свеце*. Варшава 2006, s. 179.

autoři dokonce toto období označují za okupaci.<sup>91</sup> Vymezují se proti Rusku, někteří jej vnímají jako potenciální hrozbu nezávislosti a prosazují přijetí běloruštiny jako jediného státního jazyka. Problémem této skupiny je však elitářství, které vylučuje většinu obyčejných lidí, kteří se v politice neangažují a neuznávají jejich názory. Jejich pozice bývá agresivní a netolerantní: prosazují jedině národní symboly a nepřipouštějí o tomto tématu širší společenskou diskuzi. Základními pilíři ideologie tohoto proudu je historický mýtus o VKL jako velkém běloruském státě, který byl zlikvidován v důsledku *mezinárodního spiknutí* (trojí dělení Rzeczpospolité – pozn. autora) a následné *ruské okupace* a odvěké nepřátelství s Ruskem. Války mezi VKL a Moskevským státem interpretují jako války rusko-běloruské.<sup>92</sup> Velkoknížectví litevské Poznaň vnímá jako „ztracený ráj“, období síly a slávy běloruského národa, jehož dědictví se i dnes Moskva snaží zničit.<sup>93</sup>

Ve své publikaci *Promoskevský režim* líčí své radikální názory na politickou situaci v Bělorusku, jež je podle něj de facto okupováno Ruskem. To se snaží zlikvidovat běloruskou národní identitu právě prostřednictvím jazyka a symbolů: *Všeobecnými konsolidujícími hodnotami národa jsou jazyk, lid, stát, území a nezávislost. Mohou jimi být též symboly, tradice, osobnosti, události a jiné sakrální jevy. Pokud je národní společnost má a je si vědoma svých konsolidujících hodnot, je silná a schopná kulturního a občanského rozvoje. (...) Prvotní politická činnost, kterou Moskva začala skrze svou rozvědku (a Lukašenka) provádět v Bělorusku je právě ničení konsolidujících hodnot národa v každodenním životě a vědomí společnosti. Takto byly zlikvidovány národní symboly Běloruska – státní bílo-červeno-bílá vlajka a znak Pahonia. Takto (skrze „dvoujazyčnost“ byl běloruský jazyk fakticky zbaven oficiálního statusu a byla podkopána státní suverenita.*<sup>94</sup>

Tento proud se začal formovat koncem 80. let po Černobylské katastrofě, která Bělorusko výrazně postihla. Prostřednictvím nově založené Běloruské lidové fronty (БНФ) se tito lidé orientovali na bolestivá témata historie BSSR, například na následky Černobylské havárie či

---

<sup>91</sup> ЧАЙЧЫЦ, А.: *Чаму савецкая акупацыя Беларусі была акупацыяй*. Dostupné online: <http://www.belaruspartisan.org/blogs/cajcytc/15968/>, 12.12.2016.

<sup>92</sup> ПАЗЬНЯК, З.: *Беларуска-расейская вайна*. Нью-Ёрк 2004. Dostupné online: <http://www.biellarus.net/archives/2004/08/10/79>, 19. 4. 2017.

<sup>93</sup> Рудкоўскі, П.: с. d, s. 181.

<sup>94</sup> ПАЗЬНЯК, З.: *Прамаскоўскі рэжым*. Нью-Ёрк 2005. Dostupné online: <http://www.biellarus.net/archives/2005/11/09/392/#more-392>, 18. 4. 2017.

stalinské represe 30. let.<sup>95</sup> BLF dokázala mobilizovat společnost diskuzí o těchto tématech a na začátku 90. let měla až 150 000 členů. Její popularita však začala brzy upadat a v prezidentských volbách roku 1994 již Pozňak neuspěl. Jako strategickou chybu nacionalistů vidí různí autoři právě jejich elitářství. Od začátku si vytvořili monopol na běloruský patriotismus a do své koncepce běloruského národa řadili pouze národně uvědomělé Bělorusy, kteří „žijí v kontextu běloruského jazyka a kultury“, tj. hovoří bělorusky a sdílejí jejich pohled na historii. Rusky mluvící Bělorusy mají často tendenci vnímat jako méněcenné, oběti rusifikace, ruské propagandy, *mankurty*<sup>96</sup> až potencionální zrádce, kteří mohou prodat zemi Rusku. Tato koncepce však společnost spíše rozdělovala, poněvadž v 90. letech bylo národní uvědomění Bělorusů velmi slabé a většina z nich hovořila právě rusky. Nacionalisté se stavěli do opozice proti těmto „národně lhostejným“ Bělorusům jako samozvaná elita.<sup>97</sup> Další chybou byly také špatně zvolené priority: v době, kdy byly nutné ekonomické reformy a celková transformace hospodářství, se orientovali výlučně na reformy národní a politické.<sup>98</sup>

K podobnému vývoji došlo na přelomu 80. a 90. let i v Moldavsku. Ústředním bodem snah o osamostatnění byla jazyková otázka — hlavním požadavkem místních nacionalistů, reprezentovaných Lidovou frontou Moldavska (*Frontul popular din Moldova*), bylo uznání moldavštiny jako jediného státního jazyka a jeho převedení na rumunskou latinku. Po dosažení těchto cílů a přijetí státních symbolů založených na rumunské trikoloře směřovala země k široké integraci s Rumunskem až případnému připojení po vzoru roku 1918. Tyto snahy však zbrzdil mj. ozbrojený konflikt v Podněstří, který byl vyvolán právě obavami místního slovanského obyvatelstva ze sjednocení s Rumunskem a nucené asimilace.<sup>99</sup> S

---

<sup>95</sup> Právě zásluhou Pozňakova článku v novinách *Літаратура і мастацтваз* roku 1988 došlo k odhalení masových hrobů v Kuropatech na okraji Minsku. Později vydal i knihu na toto téma (ПАЗЬНЯК, З. [i інш.]: *Курпаты*. Менск 1994.)

<sup>96</sup> Tento termín použil kyrgyzský spisovatel Čingiz Ajmatov ve svém románu *Stanice Bouřná* (*Буранный полустанок*), podle turkické legendy tak označoval lidi unesené do zajetí, kteří se zde stali bezduchými otroky a nepamatují si nic ze svého předchozího života. Později se slovo začalo užívat v přeneseném významu v publicistice, kde označuje člověka bez historické paměti, který zapomněl svou historii, neváží si tradic svého národa (viz *Словарь крылатых слов и выражений*, heslo Манкурт. Dostupné online: [http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic\\_wingwords/1441/Манкурт](http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_wingwords/1441/Манкурт), 23. 5. 2017). Příznivci běloruské opozice tímto slovem často pejorativně nazývají národně neuvědomělé Bělorusy.

<sup>97</sup> BEKUS, N.: *Struggle over identity. The official and the alternative "Belarusianness"*. Budapest–New York 2010, p. 134.

Též ЁФЭ, Р.: *Беларусь: Дзяржава, але яшчэ ня нацыя*. In: БУЛГАКАЎ, В. (ed.): *Геапалітычнае месца Беларусі ў Эўропе і свеце*. Варшава 2006, s. 155–156.

<sup>98</sup> Tamtéž.

<sup>99</sup> Kromě obav z nacionalismu byla příčinou také větší ekonomická výkonnost Podněstří a odlišný historický vývoj tohoto regionu. Podněstří bylo od 18. století součástí Ruské říše a k Moldavsku bylo připojeno uměle za sovětského období. Právě Podněsterská republika se po faktickém osamostatnění vydala podobnou cestou zakonzervování sovětského systému, které je zde ještě patrnější, než v Bělorusku a to včetně státní symboliky (Viz s. 18).

faktickým oddělením Podněstří od Moldavska a zhoršující se ekonomickou situací národní nadšení opadlo a popularita nacionalistů prudce klesla. Ve volbách v roce 1994 již prorumunské síly neuspěly a otázka znovusjednocení s Rumunskem zmizela z nejvyšších pater moldavské politiky.<sup>100</sup>

Podobně jako v případě Moldavska je dnes samotný nacionalistický proud v běloruské politice zcela marginální, o čemž svědčí účast na četných akcích opozice v řádech desítek až stovek lidí. Zenon Pozňak žije od roku 1996 v emigraci v USA, stojí v čele tamní běloruské komunity a je stále politicky činný.<sup>101</sup> Nejaktivnějším opozičním lídrem v Bělorusku je dnes zřejmě vůdce Běloruského národního Kongresu (BNK) Nikolaj Statkevič, opozice je však slabá a nejednotná zejména kvůli osobním mocenským ambicím jednotlivých vůdců. Právě její neschopnost dohodnout se a vyslat do voleb jednotného kandidáta opozičních sil je jedním z důvodů drtivých vítězství Lukašenka zatím ve všech prezidentských volbách.<sup>102</sup> Příznivců tradičních symbolů je však mnohem více a často se v politice nijak neangažují: petici za přiznání bílo-červeno-bílé vlajky za nehmotné kulturní dědictví na podzim 2016 podepsalo téměř 20 000 lidí a dá se odhadovat, že to je jen část podporovatelů, kteří povětšinou zůstávají pasivní. Tyto symboly jsou populární zvláště mezi mládeží, příznivci evropské integrace a na běloruském internetu. Ředitel neziskové kulturní organizace *Art Siadziba* Pavel Bělavus vyjádřil myšlenku, že faktickým zákazem byly národní symboly sakralizovány: staly se až legendárními symboly „jiného, evropského“ Běloruska a ztělesněním romantických představ mládeže o slavné historii VKL.

---

<sup>100</sup> Více o vývoji v Moldavsku viz např. СТАТИ, В.: *История Молдовы*. Кишинёв 2002, s. 399–401.

<sup>101</sup> V roce 2017 sepsal Pozňak a jeho spolupracovníci politický program celkové reformy běloruského státu po změně „protinárodního režimu“. Kromě ekonomických a politických reforem, reformě policie a soudnictví a celkové lustrace navrhuje návrat k ústavě z roku 1994 a tedy přechod k parlamentně-prezidentskému systému. Kladou také velký důraz na národní obrození a odstranění sovětského dědictví. Toho má být kromě návratu k tradičním národním symbolům dosaženo např. přijetím nové národní měny — Tolaru a změnou administrativního členění země, jež by byla místo oblastí dělena na vojvodství a pověty po vzoru Polska. Naopak se vstupem do EU navrhuje nespěchat kvůli její „ideologické netoleranci, levičáctví a agresivní bezbožnosti.“ Viz ПАЗЬНЯК, З. [i inš.]: *Народная праграма "Вольная Беларусь"*. Варшава — Нью-Ёрк — Менск 2017. Dostupné online: [http://www.bielarus.net/pdf/Program\\_Bolnaja\\_Bielarus\\_internet.pdf](http://www.bielarus.net/pdf/Program_Bolnaja_Bielarus_internet.pdf), 22. 4. 2017.

<sup>102</sup> Podle oficiálních údajů volební komise získal Alexandr Lukašenko ve všech volbách kolem 75–80 % hlasů. Tyto výsledky bývají zpochybňovány a objevují se zprávy nezávislých novinářů o údajných falsifikacích voleb. Údaje běloruského sociologického institutu ISEPS, sídlícího ve Vilniusu, se rozcházejí s oficiálními výsledky zhruba o 20 %, přesto měl Lukašenko ve všech volbách získat mezi 50–65 %, což stačí na vítězství v prvním kole. Více než polovina respondentů také považuje oficiální výsledky volební komise za věrohodné. Srov. МАНАЕВ, О.: *Peculiarities of Belarusian Authoritarianism and Its Influence on the Regime Dynamics in Russia and Ukraine*. In: *Acta Slavica Iaponica* 2014, Vol. 35, s. 63.

Tím, že lidé byli za používání těchto symbolů na veřejnosti dlouhá léta zatýkáni a pronásledováni se BČB vlajka a Pahonia staly podobně přitažlivými jako například západní hudba v Sovětském svazu či socialistickém Československu.<sup>103</sup> Bělavus také uvádí srovnání s umělci zakázanými v Bělorusku. Nebýt zákazu, sešlo by se na koncertech pár stovek lidí, avšak když musí fanoušci na koncert do Vilniusu, je zájem mnohem vyšší: *Koncert skupiny Krambambulja ve Vilně navštěvují tisíce lidí. Takový precedens jinde na světě neexistuje, aby lidé museli jet do sousední země poslechnout si skupinu ze své země a pozvednout tam své národní symboly. Tedy to, co v Bělorusku dělat nemůžou.*<sup>104</sup>

Mezi opozicí existuje tendence vnímat běloruský stát jako cizorodou protinárodní sílu, která nemá s lidem absolutně nic společného a drží se u moci pouze díky represím a rozsáhlým silovým složkám.<sup>105</sup> Na opozičních serverech se často setkáváme se silnými výroky jako „*Celý národ je s námi*“ či „*Všichni Bělorusové nenávidí Lukašenka.*“ Nepřipouštějí si, že značná část společnosti režim alespoň pasivně podporuje a není vůči němu nepřátelsky naladěná a přeceňuje tak své vlastní schopnosti a možnosti.

Větší skupině lidí totiž současný stav spíše vyhovuje, ač je tato skupina v politice velmi pasivní. V Bělorusku vždy existovala silná nostalgie po Sovětském svazu, který byl pro Bělorusy svazkem s blízkými národy a silou, která je dokáže ochránit. Jeho rozpadem přišli o dlouhodobou jistotu, na kterou byli zvyklí. Sovětský režim totiž dobře odpovídal běloruské mentalitě: Bělorusové jsou považováni za mírumilovné, tolerantní, přizpůsobivé, nepodnikavé a pracovité lidi, což je dáno jejich vývojem mezi mocenskými zájmy Polska a Ruska. Většina z nich také vždy měla levicové názory a za nejdůležitější hodnoty považovali hlavně stabilitu a jistotu. Právě na sovětské nostalgii a zajištění těchto hodnot obyčejným lidem je založena ideologie dnešního Běloruska.<sup>106</sup> Za sovětského období udělalo Bělorusko také obrovský krok vpřed — z agrární země se v rámci poválečné obnovy stala rozvinutá průmyslová země a jedna z nejvyspělejších oblastí Sovětského svazu, jejíž produktivita práce rostla ještě ve druhé

---

<sup>103</sup> Oficiálně neexistuje žádný zákaz užívání tradičních symbolů. Jako důvod zadržetí většinou policie uvádí výtržnictví či vulgární projevy na veřejnosti. Viz Шуневиц: *Административной либо иной ответственности за использование герба "Погоня" не существует.* TUT.BY, 2015. Dostupné online: <http://news.tut.by/society/468675.html>, 29. 10. 2016.

<sup>104</sup> Celý rozhovor viz Гурневич, Д.: «*Забараніўшы бел-чырвона-белы сьцяг, улады яго сакралізавалі*» Працкі акцэнт, Радыё Свабода, 2016. Dostupné online: <http://www.svaboda.org/a/27997409.html>, 3. 12. 2016.

<sup>105</sup> BEKUS, N.: *Struggle over identity.* Budapest–New York 2010, s. 166–167.

<sup>106</sup> Často jde až o stereotypní představy o Bělorusech, s nimiž pracuje vládnoucí režim, který se profiluje jako ochránce těchto hodnot. Podle Alexandra Lukašenka jsou hlavními hodnotami Bělorusů mír, blahobyt a jistota: *Лукашенко: главными ценностями для белорусов являются мир, благополучие и уверенность в завтрашнем дне.* БелТА, 2016. Dostupné online: <http://www.belta.by/president/view/lukashenko-glavnymi-tsennostjami-dlja-belorusov-javlajutsja-mir-blagopoluchie-i-uverennost-v-209106-2016/>, 12. 7. 2017.

polovině 80. let, kdy se již jiné svazové republiky potýkaly s hospodářskými problémy.<sup>107</sup> Bělorusko bylo před rozpadem SSSR jednou z nejvíce prosovětských republik, v referendu o zachování svazu na začátku roku 1991 hlasovalo pro téměř 83 % voličů, výrazně více než v Rusku či na Ukrajině. Přibližně stejné procento voličů pak v referendu r. 1995 podpořilo návrhy Alexandra Lukašenka. Tato skupina obyvatel podporuje užší spolupráci s Ruskem výměnou za levné suroviny a finanční podporu za výhodných podmínek. V referendu podpořili přijetí současných státních symbolů, založených na symbolech sovětských a jelikož většina Bělorusů v každodenním životě hovoří rusky, jsou též pro zachování oficiálního statutu ruštiny. Patriotismus podporovaný státní ideologií se omezuje především na kult vítězství ve velké vlastenecké válce a obrovské oběti, které Bělorusko přineslo. První národní shromáždění, zvolené již za Lukašenkovy vlády po rozpuštění Nejvyššího sovětu ve svém prohlášení jasně demonstrovalo svou orientaci na sovětskou nostalgii, když uvedlo: *V letech 1995–1996 (v roce 1996 se konalo další referendum, které ještě výrazněji posílilo pravomoci prezidenta RB — pozn. autora) se běloruský národ jasně a jednoznačně vyjádřil k životně důležitým otázkám dalšího vývoje našeho státu a společnosti. Byla odmítnuta předchozí antinárodní symbolika a schválena „staronová“, tedy dřívější, se kterou většina občanů Běloruska spojuje svůj život a historii Vlasti v předválečných i poválečných letech, kdy bylo Bělorusko kvetoucí republikou, jednou z patnácti bratrských, jako součást ohromné země — Svazu sovětských socialistických republik.*<sup>108</sup>

Někteří badatelé pak vydělují rovnou tři národní projekty: kromě obrozeneckého neboli proevropského a promoskevského (rusofilského) je to též tzv. *Kreolský nacionalismus*. Označuje tak skupinu Bělorusů, kteří hovoří tzv. *trasjankou*<sup>109</sup> a často jsou vlastenecky naladěni. S pojmem *ruský* se plně neidentifikují, avšak nevnímají jej ani jako zcela cizí, podobně se staví i k běloruskému.<sup>110</sup> Tyto lidi autoři nazývají kreoly a Lukašenka pak *prezidentem kreolů*. Jsou to lidé, kteří se identifikují právě s dnešním převážně ruskojazyčným Běloruskem pod postsovětskou státní symbolikou. Navzdory údajné protinárodní politice a výrokům opozičních politiků o řízené likvidaci běloruské identity a

---

<sup>107</sup> ШЫБЕКА, З. В.: *Нарыс гісторыі Беларусі (1795—2002)*. Мінск 2003, s. 384—385.

<sup>108</sup> Звязда, 12 септэбры 2000. Cit. podle: ЛЯЛЬКОВ, И.: *Государственная символика Беларуси (История и современность)*. In: Дзяды 2009/2, s. 183.

<sup>109</sup> Smíšený jazyk, jenž kombinuje prvky ruštiny a běloruštiny, obdobný jev, jako suržykv ukrajinštině. Slovní zásoba je především ruská, zatímco fonetika spíše z běloruštiny. Někteří jazykovědci ji řadí právě mezi kreolské jazyky.

<sup>110</sup> Podobného fenoménu si všímá i Nelly Bekus v kapitole *Paradoxy politické a lingvistické rusifikace*. Průzkumy vykazují, že rusky mluvící Bělorusové často nesdílí proruské politické postoje a nemají problém se proti Rusku a Rusům vymezovat. Ruština je též jazykem mnoha běloruských nacionalistů. Viz BEKUS, N.: *Struggle over identity*. Budapest–New York 2010, s. 151—155.

národa Lukašenkovým režimem či přímo z Moskvy se značná část Bělorusů se svým státem i národem identifikuje.<sup>111</sup> Za povšimnutí stojí též vysoký Index národní hrdosti, a to zejména mezi příznivci současného politického zřízení.<sup>112</sup> Tyto údaje zapadají do koncepce sebevědomého nezávislého státu, který se dnešní vláda snaží budovat.

Jedním z důvodů odmítnutí tradiční symboliky byla také neznalost historie: pro běloruskou společnost 90. let byla bílo-červeno-bílá vlajka a znak Pahonia cizí a spojovali si je spíše s ekonomickou krizí a bídou začátku 90. let, které dávali za vinu nacionalistům, ačkoliv ti nikdy neměli v parlamentu většinu. Bělorusko v této době nebylo na samostatnou existenci připraveno, lidé tak mohli hlasování brát jako zdánlivou možnost úniku do sovětských časů.

### 3.4. Změny nové symboliky

Nově přijaté státní symboly prošly od roku 1995 mírnými kosmetickými změnami. Měnily se odstíny barev i některé grafické elementy. Sám původní návrh kanceláře prezidenta se lišil od znaku, který byl nakonec přijat: chyběl na něm obrys státu i pěticípá rudá hvězda. Po konzultaci se Státní heraldickou službou byl návrh doplněn. Tehdejší předseda heraldické služby Vjačeslav Nosevič odůvodnil své připomínky takto: *V projektu byly zachovány druhotné heraldické prvky: věnec, stuha, sluneční paprsky. Ale chybělo to nejdůležitější – vlastní heraldická figura, kterou byl na znaku BSSR srp a kladivo. Zhruba takto jsem vyjádřil svůj názor.*<sup>113</sup> Tehdy však heraldici opomněli další chybu: na znaku přijatém v roce 1995 byly květy lnu vyobrazené s šesti okvětními lístky, ve skutečnosti však má len jen pět lístků. Tato chyba byla opravena změnou v roce 2005, kdy byly znak celkově lehce přepracován. V roce 2012 došlo k posledním drobným změnám: byly prodlouženy obilné klasy na státním znaku a změnilo se též písmo a barevné odstíny a pozměněna i státní vlajka, kdy byl ornament v žerďové části roztažen na celou šířku bílého pruhu a na levém okraji přibyl červený proužek

---

<sup>111</sup> Skutečnost, že Bělorusové nemají se sebeidentifikací problém dokládají údaje nového průzkumu nezávislého běloruského think-tanku *Centrum evropské transformace* z roku 2017. Podle nich se 84 % tázaných často nebo někdy identifikují s Bělorusy, prakticky nikdy se s nimi neidentifikují pouhá 2 %. Mezi častými odpověďmi byla rovněž identifikace s Rusy (38,9 % často a 26,8 % někdy) a se „sovětským národem“ (25,6 % často a 18,5 % někdy). Viz *Социальная база программ трансформаций в Беларуси. Отчёт по результатам исследования*. Dostupné online: [https://cet.eurobelarus.info/files/userfiles/5/CET/2017\\_Innovation-Belarus\\_DEMO.pdf](https://cet.eurobelarus.info/files/userfiles/5/CET/2017_Innovation-Belarus_DEMO.pdf), 18. 4. 2017, s. 34–48.

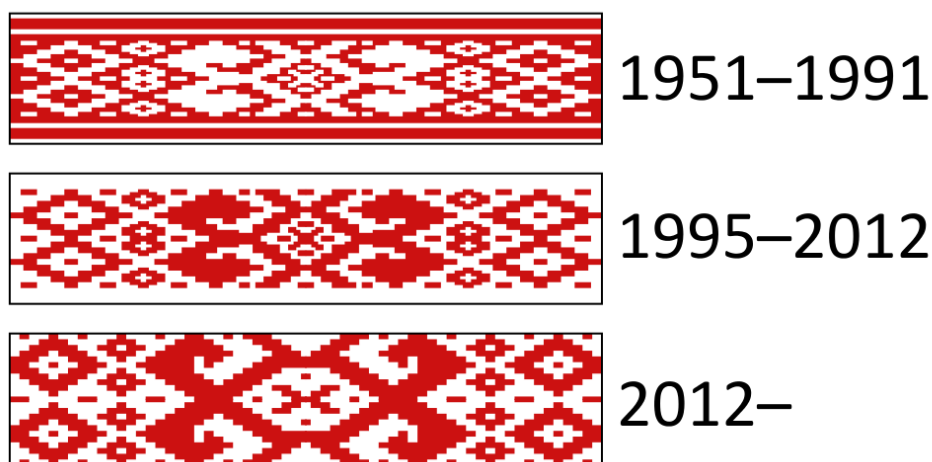
Podobná čísla vykazovaly již průzkumy z let 2000, resp. 2002: srov. НАУМЕНКО, Л. И.: *Этничность и гражданство в самосознании жителей современной Беларуси*. In: *Социальные и социокультурные процессы в современной Беларуси: Сборник научных трудов*. НАН Беларуси, Институт социологии. Минск 2003, s. 199.

<sup>112</sup> ВЕКУС, N.: *Struggle over identity*. Budapest–New York 2010, s. 145–150.

<sup>113</sup> ЯРОШЕВИЧ, А.: *Референдум–1995. Беларусь десять лет жила под неправильным гербом*. Naviny.by, 2015. Dostupné online: [http://naviny.by/rubrics/society/2015/05/14/ic\\_articles\\_116\\_188877](http://naviny.by/rubrics/society/2015/05/14/ic_articles_116_188877), 6. 1. 2017.



(viz obrázek).<sup>114</sup> Většina obyvatel tuto změnu nezaregistrovala a i některé státní podniky byly překvapeny, když měly po uplynutí tříleté lhůty doložit, že užívají správnou symboliku.<sup>115</sup>



Obrázek 39: Změny proporcí ornamentu běloruské vlajky a srovnání s ornamentem na vlajce BSSR.



Obrázek 40: Vývoj podoby státního znaku a rozdíl oproti původnímu návrhu z roku 1995 (koláž DzianiseSciapury).

<sup>114</sup> *Флаг и герб Беларуси: какие изменения произошли в 2012 году и как создаются символы белорусской государственности.* Столичное телевидение, 2012. Dostupné online: <http://www.ctv.by/новости/флаг-и-герб-беларуси-какие-изменения-произошли-в-2012-году-и-как-создаются-символы>, 6. 6. 2017.

<sup>115</sup> *У прадпрыятій запыталі інфармацыю о том, какую госсимволику они используют.* TUT.BY, 2015. Dostupné online: <https://news.tut.by/society/449908.html>, 6. 6. 2017.

### 3.5. Státní hymna

Hymna je nejmladším z běloruských státních symbolů. Za sovětského období i po získání nezávislosti trvalo její přijetí dlouhou dobu. Ve 20. století vzniklo mnoho písní, které měly potenciál stát se národní hymnou Bělorusů. Nakonec však byla hymna BSSR, na níž je založena i dnešní hymna Běloruské republiky, přijata až v polovině padesátých let. Stalo se tak na základě politického nařízení z Moskvy, podle kterého měly všechny svazové republiky SSSR vytvořit atributy své státnosti. V Bělorusku se oproti ostatním svazovým republikám její přijetí protáhlo na jedenáct let, neboť do rozhodování vstupovaly intriky poroty a stranických funkcionářů a první navržená píseň nebyla v Moskvě schválena.

Velkoknížectví litevské oficiální hymnu nemělo, při některých příležitostech, jako byla korunovace knížatů jiné státní a duchovní obřady, její roli plnila středověká hymnická píseň *Багародзіца*.<sup>116</sup> Na začátku 20. století pak běloruští obrozenci používali různé sociálně-revoluční písně, mezi nimi tzv. *běloruskou Marseillaisu*, píseň Alexandra Mikulčyky *Адвекы мы спалі* z roku 1906. Populární byly také zhudebněné básně klasika běloruské poezie Janky Kupaly, zejména známý text *А хто там ідзе?* na hudbu Ludomira Rogowského.<sup>117</sup>

Po vyhlášení Běloruské lidové republiky byl jako její státní hymna schválen vojenský pochod *Мы выйдем шчыльнымі радамі*, stalo se tak ovšem až v roce 1920, kdy už byla Rada BLR na útěku a na běloruském území probíhala válka mezi sovětským Ruskem a Polskem. Píseň se tak rozšířila zejména mezi běloruskou emigrací.

#### 3.5.1. Hymna BSSR

Jednotlivé svazové republiky dlouhou dobu vlastní hymny neměly. Místo nich se užívala celosvazová hymna, nejprve Internacionála (v běloruském překladu Janky Kupaly a Andreje Alexandroviče) a od roku 1943 pak státní hymna SSSR. Na jaře roku 1944, kdy byla většina území Běloruska ještě okupována nacisty, vydal Stalin příkaz, aby každá svazová republika představila vlastní hymnu. Byla vytvořena zvláštní komise, složená z běloruských sovětských politiků, básníků a skladatelů, která dostala za úkol vytvořit hymnu sovětského Běloruska. Původně dostali na práci měsíc, ale ani na začátku roku 1945, kdy již všechny ostatní svazové republiky svou hymnu měly, komise stále nevybrala vítěznou variantu. Názory členů poroty

---

<sup>116</sup> НЕСЦЕРАВА, Г.: *Ці спявалі мы Багародзіцу*. Лідскі летапісец, №27–28, 2005. Dostupné online: [http://pawet.net/library/v/ethnography/baharodzica/Ці\\_спявалі\\_мы\\_Багародзіцу.html](http://pawet.net/library/v/ethnography/baharodzica/Ці_спявалі_мы_Багародзіцу.html), 10. 6. 2017. Tato skladba je zároveň považována za nejstarší polskou píseň. Viz KOROLKO, M.: *Śriedniowieczna pieśń religijna polska*. Wrocław 1980.

<sup>117</sup> ВЯЧОРКА, В.: *Чаму марш «Мы выйдем шчыльнымі радамі» стаў нацыянальным гімнам?* Радыё Свабода, 2016. Dostupné online: <https://www.svaboda.org/a/kraucou-himn/27975854.html>, 12. 6. 2017.

na skladby se ostře rozcházely a práci komplikovala i skutečnost, že někteří její členové se konkurzu sami účastnili a snažili se jej ovlivnit ve svůj prospěch.

V květnu pak bylo předloženo 17 textů. Pro větší objektivitu vystupovali autoři pod různými hesly (např. *Дняпро, Шытшына, Не пагасне наша сонца, Сталінград...*) a jejich jména neměla být známá. Ve třetím kole konkurzu, kdy byla odhalena identita autorů, se ukázalo, že jeden z pěti finálních textů, představený pod heslem *За Радзіму*, náleží Michasi Klimkovičovi, prvnímu předsedovi Svazu spisovatelů BSSR. Básník byl však z politického hlediska považován za „nespolehlivého“, protože žil krátkou dobu na okupovaném území. Ještě předtím, v roce 1937, byl obviněn ze špionáže a ze strachu o rodinu, která se mohla stát obětí represí, se pokusil o sebevraždu. Zatímco se léčil, byl částečně rehabilitován; i tato skutečnost mu však v konkurzu uškodila.<sup>118</sup> Nakonec byl jako vítězný vybrán text Kondrata Krapivy a Petrusa Brovky na hudbu Anatolije Bogatyrjova. Tuto variantu schválil první tajemník běloruské komunistické strany Pantelejmon Ponomarenko a odeslal ji do Moskvy k potvrzení. Odpověď však ani po letech stále nepřicházela, mezitím byl Ponomarenko převelen do Moskvy a dále se o projekt běloruské hymny nezajímal.

Ostatní skladby se začaly používat jako vlastenecké písně a pochody, jejich popularita však netrvala příliš dlouho. Skladatel Něstor Sokolovskij v konkurzu v roce 1945 neuspěl, jedním z důvodů bylo to, že neměl potřebné vzdělání. Ve druhé polovině 40. let však dále pracoval na zdokonalení své hudby a použil pro ni text Michase Klimkoviče, jenž byl jeho sousedem. Společně svou píseň představili a ta se na začátku 50. let stala velmi populární, hrála se v klubech a na masových akcích.

Poprvé zazněla v rádiu v podání akademického sboru večer 5. listopadu 1954, kdy Michas Klimkovič právě umíral v nemocnici, o úspěchu svého díla se tak autor již nedověděl. Dne 24. září 1955 byla nová hymna oficiálně schválena. Již v roce 1956 byl text v rámci destalinizace pozměněn — stejně jako v případě všesvazové hymny byly vypuštěny pasáže o Stalinovi a také třetí sloka, kde se zpívalo o porážce nepřítele, byla přepracována v mírnějším tónu.

---

<sup>118</sup> ВАСАНСКАЯ, Ж.: *Большие родители и их дети*. БДГ, 3 мая 2002 г. Dostupné online: [https://web.archive.org/web/20090409225131/http://bdg.press.net.by/dsp/2002/05/2002\\_05\\_03.4/4\\_16\\_1.shtml](https://web.archive.org/web/20090409225131/http://bdg.press.net.by/dsp/2002/05/2002_05_03.4/4_16_1.shtml), 12. 6. 2017.

### 3.5.2. Hymna nezávislého Běloruska

Zatímco státní BČB vlajka a znak Pahonia byly iniciativou poslanců BLF velmi rychle přijaty jako státní symboly, otázka státní hymny dlouho zůstávala otevřená. Stejně jako v případě hymny BSSR trvalo i v nezávislém Bělorusku její přijetí 11 let a opět se jí stala píseň na hudbu Něstora Sokolovského.

Nejprve bylo ve hře několik historických variant: již v listopadu 1991 významní běloruští spisovatelé Aleš Adamovič, Ryhor Baradulin a Vasil Bykaŭ předali Nejvyššímu Sovětu dopis, ve kterém schvalovali přijetí historických symbolů z období Běloruské lidové republiky a žádali, aby jako státní hymna byla přijata píseň *Мы выйдем шчыльнымі радамі*, někdejší hymna BLR. Poslanci však upřednostnili její zvolení v konkurzu.<sup>119</sup>

Při zahájení vysílání běloruské televize a rádia v 90. letech zněla píseň *Радзіма мая дарагая* a její text byl také vytištěn v žákovských knížkách běloruských školáků spolu se státní vlajkou a znakem.<sup>120</sup> Formálně však stále platila Vyhláška o státní hymně z roku 1984 a při oficiálních příležitostech se hrála hymna Běloruské SSR beze slov.<sup>121</sup>

Tato situace se nakonec dočkala řešení až v roce 2002, kdy byl obnoven konkurz na novou státní hymnu. Nakonec o její podobě rozhodlo telefonické hlasování: státní televize BT promítala 5 variant hymny a diváci mohli zavoláním na příslušné číslo dát jednomu z nich svůj hlas. Rozhodovalo se mezi novou písní *Красуй, Беларусь!* Vasila Rainčyka, skladbou ze sovětského období *Радзіма мая дарагая* a třemi variantami hymny na stávající hudbu Něstora Sokolovského, slova k nim složili U. Karyzna, Z. Marozaŭ a I. Karenda. Nejvíce hlasů získala Rainčykova skladba, avšak komise se řídila principem, podle něhož nejvíce lidí v součtu hlasovalo pro písně na hudbu Sokolovského a prohlásila tedy za vítěznou variantu Karyzny, která z nich získala nejvíce hlasů (viz tabulka 2).

---

<sup>119</sup> НАВУМЧЫК, С.: *Дзевяноста першы*. Радыё Свабода 2016, s. 420–424. Dostupné online: <http://docs.rferl.org/be-BY/2016/09/19/725795a0-eae7-4641-b35d-464343175e58.pdf>, 10. 5. 2017.

<sup>120</sup> ПАНКАВЕЦ, З.: *Якая песня павінна быць гімнам Беларусі*. Наша Ніва, 2013. Dostupné online: <http://nn.by/?c=ar&i=107965>, 2. 6. 2017.

<sup>121</sup> Указ Президиума Верховного Совета Белорусской ССР от 23 августа 1984 г. №3812-X "Об утверждении Положения о Государственном гимне Белорусской советской социалистической республики". Dostupné online: <http://pravo.kulichki.com/zak/year19xx/doc49327.htm>, 23. 5. 2017.

Název skladby (autor hudby, autor textu)	Počet hlasů
Красуй, Беларусь! (В. Раіначык — Л. Пранчак)	37 437
Радзіма мая дарагая (У. Алоўнікаў — А. Бачыла)	26 279
Мы беларусы (Н. Сакалоўскі — У. Карызна)	25 636
Мы беларусы (Н. Сакалоўскі — З. Марозаў)	15 947
Мы беларусы (Н. Сакалоўскі — І. Карэнда)	8688

**Tabulka 2: Výsledky televizního hlasování o nové hymně.**

Zdroj: БУГАЙ, М.: *Пустэча замест гімну*. Наша Ніва, №22 (284), 14 чэрвеня 2002 г.

Dostupné online: <http://mn.by/?c=ar&i=96434>, 3. 6. 2017.

Již ve své době byl tento způsob volby hymny kritizován, podle novinářů je absurdní, aby o takto důležitých otázkách rozhodovali televizní diváci.<sup>122</sup>

V roce 2002 se měli běloruští komunisté obrátit k příbuzným Michase Klimkoviče s prosbou přepracovat jeho původní text a přizpůsobit ho novým reáliím, ti to však odmítli. Přebásnění původního Klimkovičova textu se tedy ujal Uladzimir Karyzna, který odstranil pasáže vyzdvihující Lenina, komunistickou stranu a bratrství s Ruskem. V novém textu je kladen důraz na pozitivní vlastnosti běloruského lidu — mírumilovnost, pracovitost, pohnutou historii a lásku k rodné zemi. Symbolickou premiéru měla nová hymna v předvečer Dne nezávislosti, 2. července 2002, kdy byla schválena výnosem prezidenta.<sup>123</sup> S tímto řešením nesouhlasil vnuk autora slov Maksim Klimkovič, který považuje za nekorektní užívat části jeho textu pro dnešní Bělorusko, jehož charakter je jiný než BSSR. Podle běloruských zákonů však nejsou státní symboly předmětem autorských práv, proto nemohli příbuzní autora rozhodnutí napadnout.<sup>124</sup>

<sup>122</sup> ДЕМЬЯНОВ, А.: *Гимн по телефону*. БелГазета, №22 (338) 10 июня 2002 г. Dostupné online: [http://www.belgazeta.by/ru/2002\\_06\\_10/sobytiya\\_otsenki/4092/](http://www.belgazeta.by/ru/2002_06_10/sobytiya_otsenki/4092/), 3. 6. 2017.

<sup>123</sup> Указ Президента Республики Беларусь от 2 июля 2002 г. "Аб Дзяржаўным гімне Рэспублікі Беларусь". Dostupné online: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/org459/sbor3/text2822.htm>, 26. 6. 2017.

<sup>124</sup> ВОЙНА, М.: *Максім Клімковіч: Павінен быць іншы гімн*. Радыё Рацыя, 2016. Dostupné online: <http://www.racyja.com/kultura/maksim-klimkovich-pavinen-byts-inshy-gi/>, 2. 6. 2017.

Stejně jako v případě státního znaku se dá najít určitá podobnost s hymnou někdejší Německé demokratické republiky *Auferstanden aus Ruinen*, jejímž hlavním poselstvím byl mírový rozvoj nového Německa postaveného na ruinách a naděje na jeho světlou budoucnost.<sup>125</sup>

### 3.5.3. Alternativní hymny

Zatímco v otázce vlajky a znaku je opozice jednotná a většinou jednomyslně prosazuje obnovení bílo-červeno-bílé vlajky a znaku Pahonia, v otázce hymny se mezi nimi vedou diskuze a existuje několik návrhů alternativní hymny. Asi nejčastěji bývá prosazován vojenský pochod *Мы выйдем шчыльнымі радамі* na hudbu Vladimira Teravského, který zhudebnil báseň *Ваяўкі марш* Kravcova Makara. Tato báseň byla poprvé otištěna v novinách *Беларусь* dne 30. října 1919. Píseň byla poté přijata jako státní hymna BLR, k tomu však došlo až v roce 1920, kdy už Běloruská lidová republika de facto neexistovala. Zpívali ji účastníci Sluckého povstání, kteří měli bojovat za BLR a dále běloruská emigrace během 20. století. Tuto skladbu jako hymnu dodnes uznává exilová Rada BLR. Její text dnes již nepůsobí příliš aktuálně, přesto je píseň všeobecně známá a bývá navrhována jako jedna z možných alternativ současné běloruské hymně, případně jako hymna běloruské armády.<sup>126</sup>

Novinář Rádia Svoboda Vincuk Vjačorka právě tuto píseň považuje za skutečnou *národní hymnu* Bělorusů: *V naší části Evropy, kde národy obnovovaly a tvořily své státy v dlouhém boji s impérií, se národními hymnami nejčastěji stávaly písně národně-osvobozenického boje. Obvykle se taková národní hymna stává i státní. Pokud jsou různé, znamená to, že jejich podrobení (ať už formální nebo ne) stále trvá. Takto se lišily národní a státní hymny u všech evropských národů Sovětského svazu. (...) Ale jakmile se SSSR rozpadl, národní hymny zde okamžitě získaly status státních (např. *Ще не вмерла України*). Všude kromě Běloruska.*

Archaičnost textu Vjačorka vysvětluje takto: *Národně-státní hymny v sobě často nesou otisk dob minulých. Dąbrowski z refrénu polské hymny pochoduje z nějakého důvodu z Itálie. K pochopení tohoto obrazu je nutné znát polské dějiny. Ale ačkoliv je neznají všichni, nikdo nežádá polskou hymnu přepsat nebo změnit.*<sup>127</sup>

Velmi diskutovaná a známá zejména mezi běloruskými věřícími je pak duchovní hymna *Магутны Божа*, text napsala v roce 1943 básnířka Natalja Arseňjeva a o 4 roky později jej zhudebnil Nikolaj Ravenskij. Obě tyto písně byly známé i mezi běloruskou emigrací, její

<sup>125</sup> Více o státní hymně Německé demokratické republiky viz např. AMOS, H.: *Auferstanden aus Ruinen... Die Nationalhymne der DDR 1949 bis 1990*. Berlin 1990.

<sup>126</sup> ПАНКАВЕЦ, З.: *Якая песня павінна быць гімнам Беларусі*. Наша Ніва, 2013. Dostupné online: <http://nn.by/?c=ar&i=107965>, 2. 6. 2017.

<sup>127</sup> ВЯЧОРКА, В.: *Чаму марш «Мы выйдем шчыльнымі радамі» стаў нацыянальным гімнам?* Радыё Свабода, 2016. Dostupné online: <https://www.svaboda.org/a/kraucou-himn/27975854.html>, 12. 6. 2017.

národně-kulturní akce často začínaly skladbou *Мы выйдем шчыльнымі радамі* a končily právě modlitbou *Магутны Божа*.

Vůdce Lidové fronty Zenon Pozňak odmítá vytváření hymny na objednávku státu, to označuje za rouhání a jako běloruské hymny uznává právě tyto dvě skladby: (...) *Běloruský národ má dvě hymny — státní a duchovní. Každá zaujala své místo. Každá se zpívá ve svou dobu. Každá odráží naši běloruskou historii, naše vědomí, naši svobodu, našeho ducha, naše běloruské srdce. Soudím, že každý Bělorus musí znát své hymny.*<sup>128</sup>

Jednou z navrhovaných variant je také text klasika běloruské literatury Maksima Bahdanoviče *Пагоня* z roku 1916. Hudbu k němu napsal Nikolaj Ščeglov-Kulikovič také ve vojenském stylu. Eduard Palčis považuje za nejvhodnější právě tento text: *V této básni je vše, co potřebujeme. Za prvé — spojení minulosti a současnosti, skrze odkazy na Ostrou bránu (městská brána ve Vilniusu, dnes známá jako Aušros vartai — pozn. autora), Pahoniui, VKL, Bělorusko. Za druhé, odraz boje a muk, ve kterých se rodí běloruský národ. Za třetí, neochvějná víra v sebe samé, již vyjadřuje řádek "Не разбіць, не спыніць, не стрымаць".*<sup>129</sup>

Po roce 1991 se objevily další pokusy vytvořit státní hymnu, nejznámějším vzniklým dílem je píseň *Жыве Беларусь* Leonida Prančaka na hudbu Vasila Rainčyka. Tento text oslavující obrození nového Běloruska pod bílo-červeno-bílou vlajkou byl ve své době velmi aktuální a měla reálnou šanci stát se oficiální hymnou. Jako státní hymna by byla zřejmě vhodnější, než vojenský pochod či modlitba. V roce 2002 pak Prančak přizpůsobil svůj text novým reáliím: odstranil zmínky o znaku Pahonia a bílo-červeno-bílé vlajce a nová verze jeho díla pod názvem *Красуі, Беларусь* získala v televizním hlasování 37 437 hlasů a skončila tak na druhém místě, více hlasů v součtu získaly 3 varianty na původní hudbu Něstora Sokolovského.

---

<sup>128</sup> ПАЗЬНЯК, З.: *Беларускія гімны*. Старонкі гісторыі, 23(2005), №3. Dostupné online: <http://www.bielarus.net/archives/2005/03/23/193/>, 2. 6. 2017.

<sup>129</sup> *Настоящий белорусский гимн*. Белорусский Партизан, 2014. Dostupné online: <http://www.belaruspartisan.org/life/287183/>, 14. 6. 2017. Tento článek byl původně umístěn na webu 1863x.com. V roce 2016 byly některé materiály z této stránky soudem prohlášeny za extremistické, kromě příspěvků jako *Zničit ruský svět, Kreml musí být zničen nebo 5 důvodů, proč Ukrajina zvítězí nad Ruskem* byl mezi nimi i citovaný článek o Skutečné běloruské hymně. Redaktor stránky Eduard Palčis, známý jako John Silver, byl souzen za podněcování k nenávisti vůči skupině osob a šíření pornografických materiálů, za což mu hrozilo až 5 let vězení. Nakonec od soudu odešel s podmíněným trestem 21 měsíců. Viz АНУФРИЕНКО, О.: *Суд над сайтом 1863x.com: девять опубликованных материалов признали экстремистскими*. TUT.BY, 2016. Dostupné online: <https://news.tut.by/society/509515.html>, 14. 6. 2017.

## 4. Současný stav

Běloruská republika je mladý stát, a tak ani jeho symboly nemají dlouhou historickou tradici, ke které by se lidé obraceli. V tomto ohledu jsou mnohem lépe konsolidovaní příznivci tradičních symbolů, pro než jsou téměř posvátnou záležitostí. Využívají k tomu bohatou historii znaku Pahonia i mýtus o stejném stáří bílo-červeno-bílé vlajky. Proto se stát snaží různými způsoby popularizovat oficiální státní symboliku, zejména mezi mládeží a vypěstovat u ní loajalitu k současnému státu. V běloruském parlamentu byla v roce 2015 zvažována i možnost povinného vyvěšování státní vlajky na domech ve státní svátky, tento návrh však nakonec nebyl přijat.<sup>130</sup>

### 4.1. Náměstí státní vlajky

Dne 2. července 2013, v předvečer Dne nezávislosti, bylo v Minsku slavnostně otevřeno Náměstí státní vlajky. V jeho středu se nachází sedmdesátimetrový stožár, na nějž byla při slavnostním ceremoniálu otevření vyvěšena státní vlajka o rozměrech 14x7 m.<sup>131</sup>

Náměstí vzniklo podle projektu architektky Anny Aksjonové, jejíž návrh zvítězil mezi 26 variantami, a přimyká k budově pavilónu výstaviště Belexpo. Po stranách schodiště vedoucího k stožáru jsou kamenné desky s textem běloruské státní hymny, z druhé strany pak mapa Běloruska, podél cesty ke schodišti je rozloženo ještě 7 takových desek s erby šesti krajů a města Minsku.

Prezident Alexandr Lukašenko ve svém projevu u příležitosti otevření uvedl, že tento komplex, složený z Náměstí státní vlajky, Paláce nezávislosti a pavilónu se stane centrem běloruské nezávislosti. Zároveň připomněl historii a význam státních symbolů:

*Pochopení hlubokého historického a politického významu státního znaku a vlajky Běloruska, znalost naší hymny a ústavy — základního zákona země, se musí stát součástí vychování každého Bělorusa. Je nutné, aby se v Bělorusku etabloval skutečný kult státních symbolů, aby byly ctěny v každé běloruské domácnosti, jako předmět hrdosti a vlastenectví. V samém srdci Minsku budujeme celý komplex, jenž zahrnuje Náměstí státní vlajky, výstaviště Belexpo a Palác nezávislosti. Tento komplex se stane výmluvným symbolem naší suverenity, naší nezávislosti a ukáže celému světu, že Bělorusko jako stát funguje a s jistotou hledí do*

---

<sup>130</sup> *Белорусов хотели обязать вывешивать госфлаги на своих домах.* Telegraf.by, 2015. Dostupné online: <https://telegraf.by/2015/06/294103-belorusov-hotyat-obyazat-viveshivat-gosflagi-na-svoih-domah>, 2. 6. 2017.

<sup>131</sup> *ФОТОРЕПОРТАЖ: Торжественное открытие площади Государственного флага Беларуси: как это было.* БелТА, 2016. Dostupné online: <http://www.belta.by/society/view/fotoreportazh-torzhestvennoe-otkrytie-ploschadi-gosudarstvennogo-flaga-belarusi-kak-eto-bylo-192520-2016/>, 12. 9. 2016.



*budoucnosti. (...) Jsem si jist, že se tento komplex stane hlavním centrem suverénního státu, předmětem hrdosti našich občanů a vizitkou Běloruska ve světě.*<sup>132</sup>

Dále prezident prohlásil, že pro miliony Bělorusů zhmotňují symboly BSSR úspěchy, jichž Bělorusko za sovětského období dosáhlo, a právě proto si v referendu roku 1995 zvolili dnešní vlajku, státní znak a hymnu, které spojují současnost se sovětskou minulostí země.<sup>133</sup>

Ceremoniál byl zahájen koncertem a poté zde byla založena nová tradice přísahy státní vlajce. Přesné kopii vlajky, jež byla na náměstí vyvěšena přísahaly věrnost významné osobnosti, které proslavily Bělorusko ve světě, mezi nimi například biatlonistka Darja Domračeva či operní pěvkyně Oksana Volkova. Poté prezident před vlajkou symbolicky poklekl a políbil ji. Následovalo vyvěšení vlajky za zvuků státní hymny a dělostřeleckých salv. Po boku běloruského prezidenta aktu přihlížel jeho laoský protějšek, který byl v té době na návštěvě Minsku.



**Obrázek 41: Náměstí státní vlajky v Minsku, v pozadí výstaviště Belexpo a Palác nezávislosti.**

---

<sup>132</sup> Celý projev a reportáž z otevření: *Площадь Государственного флага в Минске: с чего всё начиналось и почему из 26 вариантов выбрали именно этот проект.* Столичное телевидение, 2013. Dostupné online: <http://www.ctv.by/novosti-minska-i-minskoy-oblasti/ploshchad-gosudarstvennogo-flaga-v-minske-s-chego-vse-nachinalos-i>, 12. 9. 2016.

<sup>133</sup> Tamtéž.

## 4.2. Květy velkého vítězství

Jedním z hlavních běloruských státních svátků je stejně jako ve většině postsovětských zemí Den vítězství nad fašismem, jenž se slaví 9. května. Jeho symbolem je po vzoru sousedního Ruska svatojiřská stužka.<sup>134</sup>

Po vypuknutí občanské války na Ukrajině začala být svatojiřská stužka vnímána kontroverzně, jako symbol proruských separatistů. Již na jaře 2014 žádalo hnutí *Za svobodu*, aby úřady rozdávání těchto stužek v Bělorusku zakázaly. Svou žádost odůvodnilo takto: *Oranžovočerná stuha se stále méně spojuje s Dnem vítězství nad fašismem a nacismem. Stále více se stává symbolem ruského imperialismu. Ve světle nedávných událostí na Ukrajině jednoznačně nabyla nového negativního smyslu jako oslavování separatismu a vojenské agrese.*<sup>135</sup>

V roce 2015 Bělorusko alespoň na oficiální úrovni od jejího používání na Den vítězství skutečně upustilo. Jako náhradu vypracovalo mládežnické hnutí BRSMk příležitosti 70. výročí vítězství nad nacismem projekt *Цветы Великой Победы (Květy velkého vítězství)*, jeho symbolem se stala korsáž s červenozelenou stužkou a jabloňovým květem.<sup>136</sup> Poprvé byla představena v lednu na sjezdu BRSM prezidentovi republiky, který nahrazení svatojiřských stuh tímto symbolem podpořil. Poté začala být masově vyráběna v mogilevské fabrice Lenta. Podle oficiální interpretace je jabloňový květ používán jako symbol jara (tedy měsíce května, kdy se Den Vítězství slaví), znovuzrození a podle lidových staroslovanských tradic také symbol kolektivní paměti, spojující generace. *Obraz kvetoucího jabloňového sadu vyjadřuje úrodnost, hojnost, dynamický rozvoj, úspěchy a rozkvět suverénního nezávislého Běloruska.*<sup>137</sup>

Oranžovočerné stuhy v tomto roce chyběly i ve výzdobě města ke Dni vítězství a nošení červenozelených stužek bylo v období mezi 1. a 9. květnem pro zaměstnance služeb dokonce

---

<sup>134</sup> Svatojiřská stuha (rus. *Георгиевская лента*), za sovětského období Gardová stuha (*Гвардейская лента*) byla původně součástí řádu sv. Jiří, zavedeného v roce 1769 Kateřinou II. a obnoveného v Ruské federaci v roce 1992. Od roku 2005 v Rusku a dalších postsovětských zemích probíhá každoročně masová akce, kdy jsou symbolické stužky rozdávány jako znak paměti a úcty k padlým vojákům a veteránům, kteří Sovětskému svazu přinesli vítězství ve velké vlastenecké válce (<http://gl9may.ru/>, 20. 10. 2016.). Kritici akce naopak upozorňují na nesprávnou interpretaci symbolu, která vede k jeho profanaci a znehodnocení skutečného významu: viz *Сайт в защиту Георгиевской ленты*. Dostupné online: <http://www.za-lentu.ru/>, 20. 10. 2016.

<sup>135</sup> *Движение "За Свободу" призывает власти запретить раздачу и использование "георгиевских" лент в общественных местах*. БелаПАН, 2014. Dostupné online: <http://belapan.by/archive/2014/05/04/699316>, 20.10.2016.

<sup>136</sup> Přesnou podobu a rozměry stužky určuje dokument vydaný BRSM: viz příloha č. 4.

<sup>137</sup> *Акция "Цветы Великой Победы"*. Брагинский райисполком, 2015. Dostupné online: <http://bragin.gomel-region.by/ru/cvety-pobedy/>, 20. 10. 2016.

povinné.<sup>138</sup>Sám Alexandr Lukašenko nakonec na přehlídce dorazil s hybridní variantou korsáže, kombinující v sobě jak zmíněný jabloňový květ s červenozelenou stužkou, tak i svatojiřskou stužku.



**Obrázek 42: Korsáž "Цветы Великой Победы"**



**Obrázek 43: Prezident Alexandr Lukašenko s kombinovanou variantou stužky na přehlídce 9. 5. 2015.**

Běloruský spisovatel Viktor Marcinovič ve svém článku upozorňuje, že stužky ve státních barvách se nestaly masovým a spontánním jevem, jako stužky svatojiřské a zpochybňuje i význam osvobození Minsku v roce 1944 a červenozelené symboliky pro skutečnou nezávislost Běloruska, jež byla vyhlášena až v roce 1990: *Červenozelený květ se stal atributem lidu, který nahánějí na mítinky a oslavy. (...) Pečeť knížete Vitolda, zbraně jeho vojska, Vitoldovy korouhve — to vše mohlo výborně nahradit červenozelenou sovětskost a nulový význam jabloňového květu.*<sup>139</sup>

Odklonu od svatojiřských stužek v Bělorusku si všimla i zahraniční média.<sup>140</sup>

<sup>138</sup> В Беларуси заменят "колорадскую" ленту цветком. by24.org, 2015. Dostupné online: [http://by24.org/2015/04/17/no\\_more\\_colorado\\_ribbons\\_in\\_belarus/](http://by24.org/2015/04/17/no_more_colorado_ribbons_in_belarus/), 20. 10. 2016. Reportáž a fotogalerie o výzdobě Minsku ke Dni Vítězství v roce 2015: Минск украшают к 9 мая. Ни капли "колорадского". By24.org, 2015. Dostupné online: [http://by24.org/2015/04/21/victory\\_day\\_in\\_minsk\\_without\\_colorado\\_ribbons/](http://by24.org/2015/04/21/victory_day_in_minsk_without_colorado_ribbons/), 20.10.2016.

<sup>139</sup> МАРЦИНОВИЧ, В.: Незалежнасць у чырвона-зялёным. Наша Ніва, 2016. Dostupné online: <http://nn.by/?c=ar&i=170054>, 20. 10. 2016.

<sup>140</sup> Zde například ruská: В Белоруссии отказались от георгиевской ленточки. Телерадиокомпания Звезда, 2015. Dostupné online: [http://tvzvezda.ru/news/vstrane\\_i\\_mire/content/201504191228-g435.htm](http://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201504191228-g435.htm), 20. 10. 2016. Česká média nabízejí srovnání s podobnou situací též na Ukrajině a v Kazachstánu, viz ŽILKOVÁ, V.: Vlčí máky místo "mandelínek". Oslavy vítězství hledají nový symbol. Idnes.cz, 2014. Dostupné online: [http://zpravy.idnes.cz/svatojirskou-stuhu-nahradi-jine-barvy-ukrajina-belorusko-kazachstan-1ko-zahranicni.aspx?c=A140509\\_114520\\_zahranicni\\_vez](http://zpravy.idnes.cz/svatojirskou-stuhu-nahradi-jine-barvy-ukrajina-belorusko-kazachstan-1ko-zahranicni.aspx?c=A140509_114520_zahranicni_vez), 20.10.2016.

### 4.3. Akce "Сноём гимн вместе"

Hlavním státním svátkem Běloruska je Den nezávislosti Běloruské republiky, jenž se slaví 3. července. Přesunutí na toto datum, které připomíná osvobození Minsku od německých okupantů v roce 1944, schválili voliči na návrh prezidenta A. Lukašenka v referendu roku 1996. Součástí oslav tohoto svátku je akce "Сноём гимн вместе" (*Společně zazpíváme hymnu*), která se koná před jedenáctou hodinou večer v rámci slavnostních koncertů v Minsku, ve všech krajských městech a v Brestské pevnosti. Účastní se jí účinkující i návštěvníci koncertu, vedení měst, vojenské a dětské sbory a členové BRSM. Po zaznění hymny následují ohňostroje. Právě v rámci oslav Dne nezávislosti v roce 2002 měla běloruská hymna s novým textem premiéru.

### 4.4. Současné rozložení sil

Podle výsledků průzkumů nezávislého sociologického institutu IISEPS (НИСЭПИ) se sídlem ve Vilniusu z roku 2014 je stále nadpoloviční většina dotázaných příznivci současné symboliky. Jejich počet se v letech 2009–2014 příliš neměnil, počet příznivců tradičních symbolů za sledované období pak jen velmi mírně vzrostl (viz tabulka).<sup>141</sup> Poslední průzkum proběhl v červnu 2014, brzy poté, co se v Minsku konalo mistrovství světa v hokeji. Většina fanoušků i v ulicích podporovala svůj tým právě s červenozelenou státní vlajkou.

**Tabulka 3:** Dynamika odpovědí na otázku „Jaké státní symboly (vlajka a znak) podle vás lépe odpovídají historickému a kulturnímu dědictví běloruského národa?“

Odpověď	Prosinec 2009	Červen 2013	Červen 2014
Symboly z období před rokem 1995 (bílo-červenobílá vlajka a znak Pahonia)	27,7 %	33,9 %	31,7 %
Dnešní symboly (připomínající symboly BSSR)	54,7 %	51,5 %	54,9 %
Neodpověděli	17,6 %	14,6 %	13,4 %

Zdroj: *Символы белорусов*. НИСЭПИ, архив аналитики. Dostupné online: <http://www.old.iiseps.org/06-14-06.html>, 5. 6. 2017.

<sup>141</sup> Práce sociologického institutu IISSEPS byla běloruskými úřady zpochybněna. V roce 2016 natočila běloruská státní televize reportáž, podle níž institut neprovádí skutečné průzkumy. Viz Специальный репортаж "Примат НИСЭПИ". Белтелерадиокомпания, 2016. Dostupné online: <http://www.tvr.by/videogallery/publitsisticheskie/spetsialnyy-reportazh/primat-nisepi/>, 5. 6. 2017.

V reakci na tato obvinění přestal institut v Bělorusku působit: КОРОВЕНКОВА, Т.: *НИСЭПИ прекращает опросы в Беларуси*. Naviny.by, 2016. Dostupné online: <http://naviny.by/article/20160809/1470747600-nisepi-prekrashchaet-oprosy-v-belarusi>, 5. 6. 2017.

Na výsledcích vidíme nárůst příznivců tradiční symboliky zhruba o 20 % od roku 1995, kdy pro její zachování hlasovalo jen asi 10 % voličů. Tento trend se dá vysvětlit tím, že vyrostla nová generace, která již nezažila sovětské období a narodila se v nezávislém Bělorusku. I ve věkové skupině 18–29 let však převažují příznivci dnešních státních symbolů (podrobněji viz Zdroj tabulky). Dá se odhadovat, že v případě zachování stávajícího politického zřízení v Bělorusku se tato čísla již příliš měnit nebudou, nebo jen velmi pomalu. Pokud by se dnes konalo podobné referendum, pravděpodobně by opět zvítězila současná podoba státních symbolů, jen její převaha by již nebyla taková, jako v roce 1995.

Společnost však v této otázce zůstává rozdělená a navzdory snahám státu neroste ani počet příznivců oficiální symboliky. Obě strany často zcela ignorují argumenty svých názorových odpůrců, označují jejich symboly za „protinárodní“ apod. Dne 10. listopadu 2015 se v minské Řídící akademii za účasti ministryně informací Lilie Ananič konala konference „*Státní symbolika Běloruské republiky — základní hodnota suverénního státu*“. Její hlavní otázkou bylo, jak popularizovat oficiální státní symboliku zejména mezi mládeží, která často upřednostňuje tradiční symboly.

To se ukázalo díky dvěma událostem z října 2015 spojených se symbolikou, které vyvolaly pozdvižení na běloruském internetu (právě mezi Bělorusy, kteří každý den používají internet je poměr příznivců tradiční a současné symboliky prakticky vyrovnaný a aktivněji se zde setkáváme právě s bílo-červeno-bílou vlajkou a znakem Pahonia).

První z nich byl skandál v kadetském učilišti u města Baranoviči, kde se tři mladí kadeti vyfotili v tričkách se znakem Pahonia pod uniformou, fotografii pak umístili na stránku skupiny *Маякраіна Беларусь* na sociální síti VKontaktě.<sup>142</sup> Opoziční servery přinesly zprávu, že kadet, jenž fotografii zveřejnil byl údajně vyloučen, což vyvolalo na sociálních sítích vlnu solidarity, kdy se Bělorusové masově fotografovali s tričkem se znakem Pahonia pod svrchním oděvem a umísťovali fotografie na sociální síť pod hashtagem *#Пагонянобач*. Ředitel školy později zprávy o vyloučení popřel. Uvedl, že došlo pouze k narušení kodexu o oblékání a údajně vyloučený kadet jen odjel na víkend domů: *Z ničeho udělali senzaci. Za co*

---

<sup>142</sup> *Мая краіна Беларусь (Moje země je Bělorusko)* je vlastenecky orientovaná skupina na sociální síti VKontaktě, Administrátoři i značná část členů patří mezi příznivce tradičních symbolů, což dokládají publikované příspěvky. V současné době (říjen 2016) má více než 90 000 členů. Dostupné online: <https://vk.com/majakrainabelarus>, 24. 10. 2016.

*bychom je měli vylučovat? Došlo k jedinému prohřešku — platí u nás zákaz kombinování civilního oblečení s uniformou.*<sup>143</sup>

Druhým incidentem bylo zadržení pěti fotbalových fanoušků s šálami se znakem Pahonia v Borisově při kvalifikačním zápase Běloruska proti Makedonii. Na protest proti zatčení fanoušci sektoru B-12<sup>144</sup> opustili tribuny a zadržených se zastala i Běloruská fotbalová federace: (...) *Absolutně nechápeme, jak může být symbolika, jež není zakázaná zákony Běloruské republiky, ani není na seznamech zakázaných symbolů FIFA a UEFA, důvodem k zadržení fanoušků během zápasu.*<sup>145</sup> Policie odmítla, že by byli fanoušci zadrženi kvůli znaku Pahonia, podle ní byly důvodem zatčení vulgární projevy fanoušků a neuposlechnutí výzvy veřejného činitele. K incidentu se vyjádřil i ministr vnitra Igor Šuněvič, který uvedl, že veřejná demonstrace symbolu není přestupkem a neexistuje za ni trestní odpovědnost. Potvrdil verzi policie, že se fanoušci dopustili výtržnictví a neuposlechnutí výzvy veřejného činitele. Dvěma fanouškům nakonec soud udělil pokutu ve výši 1,8 milionu rublů (tehdy asi 2500 korun).<sup>146</sup>

Na konferenci zazněly pouze argumenty příznivců současných státních symbolů a řešení otázky nedosáhli. Účastníci se opět vraceli zejména k pošpinění BČB vlajky a Pahoni kolaboranty a naopak oficiální symboly spojovali s vítězstvím ve vlastenecké válce a obnovou země po jejím konci. Historik a politolog Vadim Gigin připomněl, že nikdo z protifašistického odboje symboliku BLR nepoužíval: *Ustálila se klasická konfrontace na úrovni symbolů: partyzáni, Rudá armáda — rudý prapor, kolaboranti a ti, kteří v jakékoliv formě spolupracovali s hitlerovci — Pahonia a bílo-červeno-bílá vlajka.*<sup>147</sup>

Podle ministryně informací Lilie Ananič je podpora dnešní symboliky je spojena i s podporou prezidenta Alexandra Lukašenka a vzhledem k jeho přesvědčivému vítězství v nedávných volbách není třeba se o její osud obávat. Přesto by elementární úcta ke státním symbolům

---

<sup>143</sup> Celý rozhovor s ředitelem zde: *Директор училища о скандале с кадетами в майках с "Погоней": "За что их отчислять? Никакой политики"* TUT. BY, 2015. Dostupné online: <http://news.tut.by/society/469011.html>, 21. 10. 2016.

<sup>144</sup> B-12 BelarusFans je fanklub běloruského fotbalového mužstva, založený v roce 2006, jeho cílem je pozvednout podporu národního týmu na úroveň evropských fanklubů. Sám klub se profiluje jako apolitický, neudrzuje kontakty s vládními ani opozičními skupinami a ve své symbolice kombinuje prvky oficiální i bílo-červeno-bílé vlajky. Více informací viz B-12, Пранас. Dostupné online: <http://b-12.by/about/>; Profil klubu na Twitteru: *B-12. BelarusFans*. Dostupné online: <https://twitter.com/belarus12player>, 24. 10. 2016.

<sup>145</sup> *Болельщики отделались штрафами за "Погоню"*. Белорусский партизан, 2015. Dostupné online: <https://www.belaruspartisan.org/politic/320933/>, 29. 10. 2016.

<sup>146</sup> *Шуневич: Административной либо иной ответственности за использование герба "Погоня" не существует*. TUT.BY, 2015. Dostupné online: <http://news.tut.by/society/468675.html>, 29. 10. 2016.

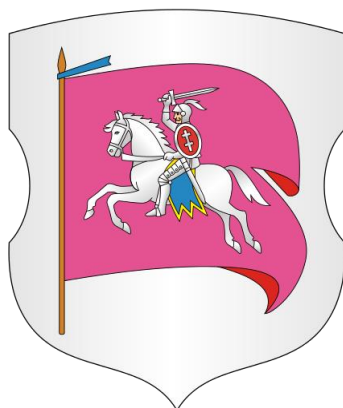
<sup>147</sup> *КОРЕЛИНА, О.: "Это символы лузеров". Государственники продумали, как уйти от "Погони"*. TUT.BY, 2015. Dostupné online: <https://news.tut.by/society/472215.html>, 26. 6. 2017.

měla být povinností každého občana: *Pokud si člověk neváží symbolů svého státu, neváží si sebe. Není důležité, jaké má politické názory, ale symboly, oficiálně stanovené ústavou, musí každý občan ctít.*<sup>148</sup>

K problematice se vyjádřil také filozof a vědecký pracovník Institutu filozofie běloruské Akademie věd Alexej Dzermant. Přiznává, že dříve patřil mezi příznivce tradiční symboliky, dnes o ní však mluví poměrně ostře: *Státní symbolika se opírá o skutečnou historii a skutečné úspěchy. Zatímco například symbolika spojená s BLR, kolaboranty a obdobím počátku 90. let je symbolikou neúspěšných — těch, kteří nebyli schopni přesvědčit běloruský národ o své pravdě a prokázat schopnost řídit stát. Jsou to symboly loserů.*<sup>149</sup>

V podobném duchu je o tradičních symbolech referováno v nové učebnici běloruských dějin: *Znak Pahonia a bílo-červeno-bílá vlajka nejsou národními symboly, nýbrž symboly mocenského boje určitých politických uskupení, která neměla podporu většiny běloruského národa.*<sup>150</sup>

Ačkoliv je znak Pahonia oficiálně uznáván jako kulturněhistorické dědictví a je součástí symboliky některých měst a regionů, stále vzbuzuje nedůvěru běloruských úřadů. V roce 2017 ve městě Rečyca došlo k paradoxní situaci, kdy místní úřady neumožnily fotbalovému fanouškovi během zápasu vyvěsit vlajku s oficiálním městským znakem, jehož součástí je právě Pahonia.<sup>151</sup>



**Obrázek 44: Znak města Rečyca.**

<sup>148</sup> Tamtéž.

<sup>149</sup> Tamtéž.

<sup>150</sup> Новик, Е. К. [и др.]: *История Беларуси, XIX — начало XXI в.: учеб. пособие для 11-го кл. общеобразоват. учреждений с рус. яз. обучения.* Минск 2009, s. 199.

<sup>151</sup> *На футболе ў Рэчыцы чыноўнік забараніў разгарнуць герб горада. Бо на ім «Пагоня».* Наша Ніва, 2017. Dostupné online: <http://nn.by/?c=ar&i=189659>, 5. 6. 2017.

I na straně nacionalistické opozice často pozorujeme stejně nepřátelské postoje k dnešní státní symbolice. Rozporuplné reakce opozičních sil vyvolalo objevení oficiální státní vlajky na protestních akcích na jaře 2017. Kromě opozice se jich totiž účastnili i obyčejní lidé, nespokojení s ekonomickou situací v zemi a volající zejména po zrušení dekretu č. 3 „*O sociálním příživnictví*“, který ukládá dlouhodobě nezaměstnaným platit zvláštní daň. Mnoho z těchto lidí považuje za svou právě červeno-zelenou státní vlajku. Předseda Rady BLR v exilu Siarhei Navumčyk ovšem existenci takových Bělorusů nebere v potaz a v článku *Kapituluační vlajka* píše: *Výběr červeno-zelené vlajky lidmi, kteří se považují za Bělorusy, se bere jako vítězství Lukašenka nad těmi, nad nimiž se mu dosud zvítězit nepodařilo. (...) Připomínám, že červeno-zelená vlajka, přijatá v nelegitimním „referendu“, kde byla zároveň běloruština zbavena statusu jediného státního jazyka, by měla být symbolem urážky národní cti Bělorusů, jejich historie a státnosti. „Referendum“ roku 1995 je největší rána běloruskému národu, možná více zničující, než Černobyl.*<sup>152</sup>

Tyto emocionálně vypjaté výroky rovněž dokládají provázanost červeno-zelené vlajky s osobou prezidenta. Navumčyk ji nepřijímá jako běloruský symbol, nýbrž jako *vlajku Lukašenkova režimu*.



**Obrázek 45:** Na protestním pochodu v březnu 2017 v Minsku se objevily obě běloruské vlajky.

<sup>152</sup> НАВУМЧЫК, С.: *Сьцяг капітуляцыі*. Радыё Свабода, 2017. Dostupné online: <http://www.svoboda.org/a/28374130.html>, 18. 4. 2017.



#### 4.5. Petice za uznání BČB vlajky

Na rozdíl od znaku Pahonia, který je oficiálně uznávaný jako kulturněhistorické dědictví, v případě bílo-červeno-bílé vlajky byla taková žádost několikrát odmítnuta. Dne 19. října 2016, v den 25. výročí přijetí jako státních symbolů uspořádala opozice v Minsku akci *Prospekt národní vlajky*, které se zúčastnilo několik desítek lidí. Další den začal aktivista *Mladé fronty* Dmitrij Daškevič sbírat podpisy na petici za uznání bílo-červeno-bílé vlajky jako kulturněhistorického dědictví. Později se objevila i online verze petice.<sup>153</sup> Již 27. října byly archy s 10 540 podpisy předány ministerstvu kultury k přezkoumání. Ministerstvo odpovědělo vyhýbavě: *Je nutné provést důkladný vědecký výzkum s cílem nalezení původních archivních dokumentů a materiálů, což vyžaduje dlouhodobou práci vědců a příslušné finanční výdaje.*<sup>154</sup>

V červnu 2017 se pro legalizaci bílo-červeno-bílé vlajky a Pahoni a umožnění jejich svobodného používání vyslovila provládní Liberálně-demokratická strana. Přislíbila, že její poslanci budou vystupovat za projednání této otázky v parlamentu a bude také tématem v příštích prezidentských volbách (předseda strany Sergej Hajdukevič se o prezidentský úřad několikrát neúspěšně ucházel). Svůj postoj odůvodňují takto: *Tento krok se stane skutečným krokem k ještě většímu sjednocení občanů naší země a k porozumění, že naše historie nemůže být dobrá nebo špatná. Vše, co Bělorusko zažilo: od VKL, BSSR až k nezávislému Bělorusku, musí být důležité pro každého z nás.*<sup>155</sup>

---

<sup>153</sup> Створана электронная петыцыя для подпісаў за бел-чырвона-белы сцяг. Малады фронт, 2016. Dostupné online: <http://mfront.net/stvorana-eliكتروннаia-pietycyia-dlia-podpisau-za-biel-czyrvona-biely-sciagh.html>, 24. 9. 2016.

<sup>154</sup> ДОБРОВОЛЬСКИЙ, В.: Мінкульт адказаў наконт надання БЧБ-сцягу статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці. TUT.BY, 2016. Dostupné online: <https://news.tut.by/society/525048.html>, 14. 6. 2017.

<sup>155</sup> Заявление Высшего Совета и Центрального комитета Либерально-демократической партии. ЛДПБ, 2017. Dostupné online: <http://ldp.by/ru/informatsiya/zayavlenie-vysshego-soveta-i-tsentralnogo-komiteta-liberalno-demokraticheskoy-partii-2/>, 14. 6. 2017.

## Závěr

Na nedávných událostech vidíme, že téma státní symboliky je v Bělorusku stále živé a diskutované. Je to způsobeno v první řadě celkovým rozdělením běloruské společnosti, jejíž část kategoricky odmítá současné symboly a spíše než atributy státu jsou pro ni symboly vládnoucího režimu prezidenta A. Lukašenka. Zastánců současné státní symboliky je zřejmě stále většina, kdyby se však referendum konalo dnes, pravděpodobně už by nezměnili tak přesvědčivě jako v roce 1995, kdy bylo celkově povědomí o tradičních běloruských symbolech velmi malé a lidé si je spíše než s historickými kořeny spojovali s nacionalisty. Příznivci BČB vlajky a znaku Pahonia jsou navíc politicky a občansky výrazně aktivnější a tato otázka je pro ně často zcela zásadní.

Ačkoliv od referenda a změny symboliky uběhlo již 20 let a podobné symboly používalo 40 let sovětské Bělorusko, stále je to málo času, aby získaly historickou tradici. Jejich případná změna by tak nezpůsobila velký šok. Proto se stát různě snaží upevnit jejich postavení: vlaječky jsou masově užívány při oslavách státních svátků, města bývají vyzdobena červenozelenými praporky a oslavy Dne nezávislosti 3. července vrcholí akcí *Сноём гимн в месце*, kdy ve všech krajských městech zároveň desetitisíce lidí zpívají státní hymnu. Jedním z takových kroků bylo také otevření Náměstí státní vlajky, kterému vévodí obrovská státní vlajka na sedmdesátimetrovém stožáru. V roce 2014 na Den vítězství byly na státní úrovni kontroverzní svatojiřské stužky nahrazeny stužkou *Цветы Великой Победы* v barvách státní vlajky s jablonoňovým květem. Přes tyto snahy však část společnosti současné státní symboly ani dnes neuznává. V posledních letech se stát začal zabývat i otázkou jejich popularizace mezi mládeží a na internetu, kde dominuje tradiční symbolika a užívání oficiální vlajky a znaku v prostředí mládeže často hraničí s recesí.

Navzdory některým signálům posilování role běloruského jazyka a kultury v posledních letech, například prostřednictvím vyšívání ornamentů, a skutečnosti, že policie začala užívání BČB vlajek a znaku Pahonia na veřejnosti většinou tolerovat, není jejich návrat na oficiální úroveň na pořadu dne.<sup>156</sup> Velkým úspěchem jejich příznivců by bylo uznání bílo-červeno-bílé vlajky za nehmotné kulturněhistorické dědictví, což by de facto znamenalo její legalizaci. O této otázce bude pravděpodobně rozhodnuto během roku 2017. Alexandr Lukašenko již dříve prohlásil, že otázka státních symbolů a stejně tak jazyka byla jednou provždy rozhodnuta v referendu a lze si jen těžko představit, že by se rozhodl tento svůj

---

<sup>156</sup> KOTAU, P.: *Vyšívání Bělorusko*. In: NaVýchod, 1/2017 — ročník 14, s. 12–14.

postoj měnit a znovu ji otevřít, neboť by tím popřel celý svůj dosavadní politický kurz orientace na sovětskou minulost Běloruska.

Je velmi pravděpodobné, že v případě výraznějších politických změn v Bělorusku bude diskuze o podobě státních symbolů znovu otevřena či dokonce dojde k jednostrannému rozhodnutí o jejich změně. Nynější symboly jsou totiž kromě navazování na sovětskou minulost země úzce spjaty s vládnoucím režimem Alexandra Lukašenka. Referendum totiž bylo vypsané z jeho osobní iniciativy a sám návrh státního znaku vznikl v úzkém okruhu pracovníků Úřadu prezidenta republiky. Ředitel Ústavu pomocných věd historických běloruské Akademie věd Alexej Šalanda říká: *Jsou a budou (symboly) v běloruské společnosti spojovány s prezidentem, jeho týmem a politickým a ekonomickým modelem, který představují.*<sup>157</sup> Problémem takovýchto systémů založených na jedné osobě je, že v případě odchodu této osoby zpravidla nejsou schopny dále fungovat.<sup>158</sup> Pokud se pak bude chtít nová vláda proti tomuto režimu vymezit, dost možná tak učiní právě změnou symboliky a orientací na tradice BLR. Také je možné, že se o otázce symboliky bude více diskutovat, až se v politice začne prosazovat nová generace, která již nezažila sovětskou zkušenost, neboť tradiční symboly jsou populárnější právě mezi mládeží. Kromě toho někteří kritici označují referendum za protiústavní, neboť podle článku č. 78 tehdejší běloruské ústavy nesmějí být v referendu posuzovány otázky, týkající se národně-historických zvláštností Bělorusů, jako jsou právě symboly či jazyk. Na tuto skutečnost se může případná nová vláda odvolat a výsledky referenda anulovat. Podle Alese Pileckého by k tomu stačilo pouhé soudní jednání.<sup>159</sup> Takový krok by však zřejmě nevedl ke spojení společnosti, protože stejně jako současné symboly mají i ty tradiční mnoho odpůrců, a to zejména kvůli jejich spojení s kolaboranty v období druhé světové války. Objevily se návrhy přijmout BČB jako *národní vlajku* a jako státní nadále používat současnou červenozelenou, ani tato možnost však zřejmě nebude posuzována na oficiální úrovni.<sup>160</sup> Za nejméně pravděpodobnou variantu pokládám kompromisní řešení a vypracování zcela nové symboliky, poněvadž ani jedna strana se nebude chtít „svých“ symbolů vzdát.

---

<sup>157</sup> ЯРОШЕВИЧ, А.: *Референдум—1995. Беларусь десять лет жила под неправильным гербом.* Dostupné online: [http://naviny.by/rubrics/society/2015/05/14/ic\\_articles\\_116\\_188877](http://naviny.by/rubrics/society/2015/05/14/ic_articles_116_188877), 6. 1. 2017

<sup>158</sup> МАРШЛЗ, Д. Р.: *Ці ёсць у Беларусі беларусы?* In: БУЛГАКАЎ, В. (ed.): *Геаналітычнае месца Беларусі ў Эўропе і сьвеце.* Варшава 2006, с. 179.

<sup>159</sup> ПИЛЕЦКИЙ, А.: *День, когда не стало мовы, бело-красно-белого флага и герба "Пагоня".* Dostupné online: <https://euroradio.fm/ru/den-kogda-ne-stalo-movy-belo-krasno-belogo-flaga-i-gerba-pogonya>, 23. 5. 2017.

<sup>160</sup> ЦЕРБАКОВ, З. — СЕМАШКО, В.: *Новой Беларуси понадобятся и новые символы?* Naviny.by, 2014. Dostupné online: [http://naviny.by/rubrics/society/2014/05/14/ic\\_articles\\_116\\_185496](http://naviny.by/rubrics/society/2014/05/14/ic_articles_116_185496), 3. 12. 2016.

Co se týče státní hymny, její případná změna by byla zřejmě samostatnou otázkou, jelikož ani mezi příznivci BČB vlajky a znaku Pahonia nepanuje v této věci shoda. Pravděpodobně by se rozhodovalo mezi variantami popsány v kapitole 3.5.3. Osobně bych pokládal za nejpravděpodobnější možnost hymnu z dob BLR *Мы выйдем шчыльнымі радамі* nebo píseň Vasila Rainčyka *Жыве Беларусь*, jejíž text je ve srovnání se staršími nadčasový a jako státní symbol vhodnější, než vojenský pochod či modlitba.

Navzdory ekonomickým potížím a nebyvale početným sociálním protestům na jaře roku 2017 a výrokům opozice o brzkém konci Lukašenkova režimu je běloruská vláda stabilní<sup>161</sup> a není pravděpodobné, že se do roku 2020, kdy se mají konat příští prezidentské volby, najde opoziční kandidát, který by mohl Alexandra Lukašenka ohrozit, pokud se rozhodne o úřad znovu ucházet. Případná diskuze na nejvyšší úrovni o znovuzavedení tradičních symbolů či přímo jejich změna je tak v nejbližších letech téměř vyloučena.

Určit, která symbolika je pro Bělorusko i do budoucna vhodnější, je velmi těžké, téměř nemožné, neboť do bádání jakéhokoliv historika vstupuje jeho osobní pohled na historii či politické přesvědčení, z tohoto důvodu také autoři použitých pramenů docházejí k různým závěrům podle toho, které období ve vývoji země pokládají za klíčové a jaký mají vztah k dnešnímu běloruskému státu. Zahraniční badatelé se zase ne vždy dokážou oprostít od stereotypů rozšířených o dnešním Bělorusku a do tématu objektivně proniknout.

Osobně se domnívám, že pro Bělorusko jsou vhodnější současné státní symboly, a to zejména proto, že lépe odpovídají běloruské mentalitě, byly přijaty většinou v hlasování a celkový charakter dnešního běloruského státu je bližší sovětským vzorům, nežli tradici Velkoknížectví litevského. Bílo-červeno-bílá vlajka a Pahonia také nikdy nebyly všeobecně uznávanými symboly všech Bělorusů, ale spíše symboly samozvané elity a politických dobrodruhů, kteří nedokázali získat masovou podporu běloruské společnosti. Problémem dnešního státu však je, že mu oproti SSSR chybí zastřešující ideologie a tím pádem není jasné jeho budoucí směřování. Ideologům běloruské vlády se sice podařilo upevnit běloruskou identitu a docílit identifikace většiny lidí s běloruským národem, avšak národní idea přijatelná alespoň pro většinu společnosti stále nevznikla. Právě toto je silný argument proti oficiální státní vlajce a znaku.

---

<sup>161</sup> Svou sílu demonstrovala mj. potlačením protestního pochodu organizovaného opozicí 25. března 2017. Viz *Взяли всех. День Воли — 2017 прошёл по жёсткому сценарию*. TUT.BY, 2017. Dostupné online: <https://news.tut.by/economics/536807.html>, 11. 4. 2017.

Igor Ljalkov v závěru svého článku píše: *Můžeme s jistotou tvrdit, že otázka o státní symbolice Běloruské republiky přímo vychází z problematiky volby dalšího směřování politického a společenského rozvoje naší země. Na tom, jak rychle evropské Bělorusko dokáže zvítězit nad Běloruskem sovětským, závisí doba, kdy se Pahonia a bílo-červeno-bílá vlajka znovu stanou oficiálními symboly nezávislého běloruského státu.*<sup>162</sup>

---

<sup>162</sup> Ляльков, И.: Государственная символика Беларуси (История и современность). In: Дзяды 2009/2, s. 196.

## Seznam literatury a zdrojů

BEKUS, N.: *Struggle over identity. The official and the alternative "Belarusianness"*. Budapest — New York: CEU Press, 2010. ISBN 978-963-9776-68-5.

DOUBRAVA, J.: *Boris Jelcin. Car ruských změn*. Praha: NLN, 1997. ISBN 80-902129-9-9.

KOTAU, P.: *Vyšíváné Bělorusko*. In: *NaVýchod*, 1/2017 — ročník 14, s. 12—14.

HLAVÁČEK, P. — KOTAU, P.: *Bělorusko mimo Bělorusko: běloruští intelektuálové v meziválečném Československu*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7308-687-9.

MANAEV, O.: *Peculiarities of Belarusian Authoritarianism and Its Influence on the Regime Dynamics in Russia and Ukraine*. In: *Acta Slavica Iaponica* 2014, Vol. 35, s. 55—86.

REIN, L.: *Untermenschen in SS Uniforms: 30th Waffen-Grenadier Division of Waffen SS*. *Journal of Slavic Military Studies*, vol. 20, issue 2, 2007, s. 329—345.

БУЛГАКАЎ, В. (ed.): *Геапалітычнае месца Беларусі ў Эўропе і сьвеце*. Варшава: Wyższa Szkoła Handlu i Prawa, 2006. ISBN 978-83-60694-01-5.

ВАСИЛЬЕВИЧ, Г. А.: *Референдумы в Беларуси и её путь к независимости в конце XX столетия*. Минск: Молодёжное научное общество, 2001, с. 100—107. ISBN 985-6609-30-5.

ВАСИЛЬЕВИЧ, Г. А. — МЕЛЬНИК, В. А. — МАСКЕВИЧ, С. А. [и др.]: *Я — гражданин Республики Беларусь*. 5-е издание, переработанное и дополненное. Минск: Пачатковая школа, 2011. ISBN 978-985-6857-69-1.

ВЯЧОРКА, В.: *Чаму марш «Мы выйдзем шчыльнымі радамі» стаў нацыянальным гімнам?* Радыё Свабода, 2016. Dostupné online: <https://www.svaboda.org/a/kraucou-himn/27975854.html>, 12. 6. 2017.

ГЕЛАГАЕЎ, А.: *Першая вялікая бітва за незалежнасць Беларусі — Слуцкі збройны чын*. Belsat.eu, 2015. Dostupné online: <http://belsat.eu/news/pershaya-vyalikaya-bitva-zanezalezhnasts-belarusi-slutski-zbrojny-chyn/>, 27. 6. 2017.

ГРЫЦКЕВИЧ, А. П.: *Слуцкае паўстанне 1920 г.: гістарычны нарыс*. Мінск: Беларускі кнігазбор, 2005. ISBN 985-504-022-8.

ГУРНЕВИЧ, Д.: «Забараніўшы бел-чырвона-белы сыцяг, улады яго сакралізавалі». Паскі акцэнт, Радыё Свабода, 2016. Dostupné online: <http://www.svaboda.org/a/27997409.html>, 3. 12. 2016.

ДЕРУЖИНСКИЙ, В. В.: *Мифы о Беларуси*. Минск: Харвест, 2016. ISBN 978-985-18-2160-6.

Закон Республики Беларусь от 5 июля 2004 г. №301-3 "О государственных символах Республики Беларусь". Dostupné online: [http://www.president.gov.by/ru/simvolika\\_ru/](http://www.president.gov.by/ru/simvolika_ru/), 24. 3. 2017.

КРАПИВИН, С.: *Почему создание и утверждение Государственного гимна БССР растянулось на 11 лет*. TUT.BY, 2015. Dostupné online: <https://news.tut.by/culture/469970.html>, 3. 6. 2017.

КУРЬЯНОВИЧ, А.: *Референдум 14 мая 1995 года: 20 лет тому назад*. Наша Ніва, 2016. Dostupné online: <http://nn.by/?c=ar&i=149545&lang=ru>, 23. 5. 2017.

КУРЬЯНОВИЧ, А.: *19 сентября 1991 года в истории нашей страны, и почему Минск так и не стал Менском*. Наша Ніва, 2015. Dostupné online: <http://nn.by/?c=ar&i=156623&lang=ru>, 6. 6. 2017.

ЛЯЛЬКОВ, И.: *Государственная символика Беларуси (История и современность)*. In: Дзяды 2009/2, с. 182—196.

НАВУМЧЫК, С.: *Дзевяноста першы*. Радыё Свабода 2016. ISBN 978-0-929849-80-5. Dostupné online: <http://docs.rferl.org/be-BY/2016/09/19/725795a0-eae7-4641-b35d-464343175e58.pdf>, 10. 5. 2017.

НИКОЛЮК, С.: *Белорусы не использовали шанс выйти из русской культурной матрицы*. Naviny.by, 2015. Dostupné online: [http://naviny.by/rubrics/politic/2015/05/30/ic\\_articles\\_112\\_189008](http://naviny.by/rubrics/politic/2015/05/30/ic_articles_112_189008), 4. 6. 2017.

НОВИК, Е. К. [и др.]: *История Беларуси, XIX — начало XXI в.: учеб. пособие для 11-го кл. общеобразоват. учреждений с рус. яз. обучения*. Минск: Минская фабрика цветной печати, 2009. ISBN 978-985-476-709-3.

ПОСЕВИЧ, В.: *Великое княжество Литовское — колыбель белорусского этноса*. Dostupné online: <http://vln.by/node/184>, 4. 7. 2017.

Обратный отсчёт: *"Мы, беларусы..."*. НТВ, 2011.

ПАЗЬНЯК, З.: *Беларуска-расейская вайна*. Нью-Ёрк 2004. Dostupné online: <http://www.bielarus.net/archives/2004/08/10/79>, 19. 4. 2017.

ПАЗЬНЯК, З.: *Беларускія гімны*. Старонкі гісторыі, 23(2005), №3. Dostupné online: <http://www.bielarus.net/archives/2005/03/23/193/>, 2. 6. 2017.

ПАЗЬНЯК, З.[і інш.]: *Народная праграма "Вольная Беларусь"*. Варшава — Нью-Ёрк — Менск 2017. Dostupné online: [http://www.bielarus.net/pdf/Program\\_Bolnaja\\_Bielarus\\_internet.pdf](http://www.bielarus.net/pdf/Program_Bolnaja_Bielarus_internet.pdf), 22. 4. 2017.

ПАЗЬНЯК, З.: *Прамаскоўскі рэжым*. Нью-Ёрк 2005. Dostupné online: <http://www.bielarus.net/archives/2005/11/09/392/#more-392>, 18. 4. 2017.

ПАЛЬЧИС, Э.: *Настоящий белорусский гимн*. Белорусский Партизан, 2014. Dostupné online: <http://www.belaruspartisan.org/life/287183/>, 14. 6. 2017.

ПИЛЕЦКИЙ, А.: *День, когда не стало мовы, бело-красно-белого флага и герба "Погоня"*. Dostupné online: <https://euroradio.fm/ru/den-kogda-ne-stalo-movy-belo-krasno-belogo-flaga-i-gerba-pogonya>, 23. 5. 2017.

РАССАДИН, С. Е.: *Истоки государственной символики Беларуси*. Минск: Беларусь, 2014. ISBN 978-985-01-1065-7.

РОМАНЬКО, О. В.: *Белорусские коллаборационисты. Сотрудничество с оккупантами на территории Белоруссии(1941—1945 гг.)*. Минск 2013. ISBN 978-5-227-04481-5.

СКОБЕЛЕВ, Э. М.: *Герб и флаг Белорусской державы*. Минск: Польша, 1997. ISBN 985-07-0163-3.

СПАТКАЙ, Л.: *"Зямля над белымі крыламі". Флаг. Часть 1. Историческая правда*, 2015. Dostupné online: <http://www.istpravda.ru/bel/research/13971/>, 1. 7. 2017.

СПАТКАЙ, Л.: *"Зямля над белымі крыламі". Флаг. Часть 2. Историческая правда*, 2015. Dostupné online: <http://www.istpravda.ru/bel/research/13972/>, 1. 7. 2017.



СПАТКАЙ, Л.: *"Зямля над белымі крыламі". Герб. Часть 1.* Историческая правда, 2015.  
Dostupné online: <http://www.istpravda.ru/bel/research/14181/>, 1. 7. 2017.

СПАТКАЙ, Л.: *"Зямля над белымі крыламі". Герб. Часть 2.* Историческая правда, 2015.  
Dostupné online: <http://www.istpravda.ru/bel/research/14182/>, 1. 7. 2017.

СПАТКАЙ, Л.: *Нацыянальныя сімвалы Беларусі. Ад імперыі да рэспублікі.* Историческая правда, 2013. Dostupné online: <http://www.istpravda.ru/bel/research/4239/>, 4. 12. 2016.

ФЕДУТА, А. И.: *Лукашенко. Политическая биография.* Москва 2005. ISBN 5-98097-007-X.

ЦІТОЎ, А. К.: *Геральдыка Беларусі.* Мінск: Мінская фабрыка каляровага друку, 2010. ISBN 978-985-454-500-4.

ЧАЙЧЫЦ, А.: *Чем плох красно-зелёный флаг, или ещё пара аргументов в пользу флага бело-красно-белого.* Dostupné online: <http://www.belaruspartisan.org/blogs/cajcyz/15827/>, 6. 1. 2017.

ШЫБЕКА, З. В.: *Нарыс гісторыі Беларусі (1795—2002).* Мінск: Энцыклапедыкс, 2003. ISBN 985-6599-43-1.

ЩЕРБАКОВ, З. — СЕМАШКО, В.: *Новой Беларуси понадобятся и новые символы?* Naviny.by, 2014. Dostupné online: [http://naviny.by/rubrics/society/2014/05/14/ic\\_articles\\_116\\_185496](http://naviny.by/rubrics/society/2014/05/14/ic_articles_116_185496), 3. 12. 2016.

ЯРОШЕВИЧ, А.: *Референдум—1995. Беларусь десять лет жила под неправильным гербом.* Naviny.by, 2015. Dostupné online: [http://naviny.by/rubrics/society/2015/05/14/ic\\_articles\\_116\\_188877](http://naviny.by/rubrics/society/2015/05/14/ic_articles_116_188877), 6. 1. 2017.

## Seznam obrázků

Obr. 1: Standarta prezidenta RB.

Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/75/Presidential\\_Standard\\_of\\_Belarus.svg/540px-Presidential\\_Standard\\_of\\_Belarus.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/75/Presidential_Standard_of_Belarus.svg/540px-Presidential_Standard_of_Belarus.svg.png). Staženo 26. 6. 2017.

Obr. 2: Vlajka Madagaskaru

Zdroj: <http://www.belaruspartisan.org/blogs/cajcy/15827/>. Staženo 11. 12. 2016.

Obr. 3: Vlajka Čečenské republiky

Zdroj: [http://simvolika.rsl.ru/upload/files/folder\\_43/chechflag.gif](http://simvolika.rsl.ru/upload/files/folder_43/chechflag.gif). Staženo 11. 12. 2016.

Obr. 4: Vlajka Portugalska

Zdroj: <http://flag.kuda.ua/wp-content/uploads/2015/01/140.-Portugalija.jpg>. Staženo 11. 12. 2016.

Obr. 5: Státní znak BSSR (vzor 1927) a Itálie

Zdroj:

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2d/Emblem\\_of\\_the\\_Byelorussian\\_SSR\\_%281927%29.svg/758px-Emblem\\_of\\_the\\_Byelorussian\\_SSR\\_%281927%29.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2d/Emblem_of_the_Byelorussian_SSR_%281927%29.svg/758px-Emblem_of_the_Byelorussian_SSR_%281927%29.svg.png);

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/00/Emblem\\_of\\_Italy.svg/390px-Emblem\\_of\\_Italy.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/00/Emblem_of_Italy.svg/390px-Emblem_of_Italy.svg.png).

Staženo 9. 12. 2016.

Obr. 6: Vlajka Podněsterské Moldavské republiky

Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/bc/Flag\\_of\\_Transnistria\\_%28state%29.svg/600px-Flag\\_of\\_Transnistria\\_%28state%29.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/bc/Flag_of_Transnistria_%28state%29.svg/600px-Flag_of_Transnistria_%28state%29.svg.png).

Staženo 19. 6. 2017.

Obr. 7: Státní znak NDR (od r. 1955)

Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a1/Coat\\_of\\_arms\\_of\\_East\\_Germany.svg/800px-Coat\\_of\\_arms\\_of\\_East\\_Germany.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a1/Coat_of_arms_of_East_Germany.svg/800px-Coat_of_arms_of_East_Germany.svg.png).

Staženo 3. 6. 2017.

Obr. 8: Státní znak PMR a současný běloruský státní znak

Zdroj: [http://rossaprimavera.ru/sites/default/files/gerb\\_pridnestrovskoy\\_moldavskoy\\_respubliki\\_cc\\_by\\_2.5.png](http://rossaprimavera.ru/sites/default/files/gerb_pridnestrovskoy_moldavskoy_respubliki_cc_by_2.5.png);

<http://president.gov.by/uploads/images/Gerb-250.jpg>. Staženo 25. 6. 2017.

Obr. 9: Znak Velkoknížectví litevského ze třetího statutu VKL

Zdroj: <http://www.istpravda.ru/upload/medialibrary/80a/80a5dac80073c159987fcbdd8f9ac55d.jpg>. Staženo 1. 7. 2017.

Obr. 10: Znak Vitebské gubernie z r. 1856

Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/60/Vitebsk\\_gub\\_coa.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/60/Vitebsk_gub_coa.png). Staženo 1. 7. 2017.

Obr. 11: Znak města Drissa z r. 1781

Zdroj: [http://f-](http://f-gl.ru/images/multithumb_thumbs/b_120_131_16777215_00_images_gerb_Belarus_VitebskayaObl_GerbDrissa1781.jpg)

[gl.ru/images/multithumb\\_thumbs/b\\_120\\_131\\_16777215\\_00\\_images\\_gerb\\_Belarus\\_VitebskayaObl\\_GerbDrissa1781.jpg](http://f-gl.ru/images/multithumb_thumbs/b_120_131_16777215_00_images_gerb_Belarus_VitebskayaObl_GerbDrissa1781.jpg).

Staženo 1. 7. 2017.

Obr. 12: Pečeť *Národní vlády* z dob povstání K. Kalinovského

Zdroj: <http://www.istpravda.ru/bel/research/14181/>. Staženo 2. 7. 2017.

Obr. 13: Srovnání státního znaku Litevské republiky *Vytis* a běloruského znaku Pahonia (1991–1995)

Zdroj: <http://news.vitebsk.cc/2012/11/21/pagonya-na-vyistave-natsyivyanalnyih-kultur/>. Staženo 19. 9. 2016.

Obr. 14: Znaky Hlinska a Pardubic

Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/Hlinsko\\_znak.gif](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/95/Hlinsko_znak.gif)  
[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0e/Pardubice\\_CoA\\_CZ.svg/1024px-Pardubice\\_CoA\\_CZ.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0e/Pardubice_CoA_CZ.svg/1024px-Pardubice_CoA_CZ.svg.png),  
Staženo 1. 7. 2017.

Obr. 15: Stránka pasu BLR se státním znakem

Zdroj: [https://img.tvt.by/n/obshchestvo/04/5/blr\\_pass.jpg](https://img.tvt.by/n/obshchestvo/04/5/blr_pass.jpg), Staženo 29. 6. 2017.

Obr. 16: Historický znak Žemaitška *Lokis*

Zdroj: <http://samogitia.mch.mii.lt/ISTORIJA/istimages/herbasd.jpg>, Staženo 1. 7. 2017.

Obr. 17: Erb Kotwicz

Zdroj: <https://www.geni.com/people/Hieronim-Radomicki-h-Kotwicz/6000000012363711468>, Staženo 1. 7. 2017.

Obr. 18: Státní znak BLR

Zdroj: [http://www.radabnr.org/wp-content/uploads/2016/02/Pahonia\\_BNR.png](http://www.radabnr.org/wp-content/uploads/2016/02/Pahonia_BNR.png), Staženo 2. 7. 2017.

Obr. 19: Bílo-červeno-bílá vlajka

Zdroj: [http://www.radabnr.org/wp-content/uploads/2016/02/sciah\\_bielarusi.png](http://www.radabnr.org/wp-content/uploads/2016/02/sciah_bielarusi.png), Staženo 4. 7. 2017.

Obr. 20: Vývěsní štít Vojensko-diplomatické mise BLR v Rize

Zdroj: [https://euroradio.fm/sites/default/files/legacy\\_articles/images/2014/03/17690.jpg](https://euroradio.fm/sites/default/files/legacy_articles/images/2014/03/17690.jpg), Staženo 30. 6. 2017.

Obr. 21: Rada BLR ve Vilniusu (mezi lety 1920–1925). Vyvěšené vlajky obsahují tmavé pruhy.

Zdroj: <http://www.istpravda.ru/upload/medialibrary/927/92704c9f87425c42fa86931ec1568755.jpg>, Staženo 1. 7. 2017.

Obr. 22: Prapor Prvního sluckého střeleckého pluku BLR

Zdroj: [http://belsat.eu/wp-content/uploads/2015/11/Sciag\\_1\\_Sluckaha\\_palka.jpg](http://belsat.eu/wp-content/uploads/2015/11/Sciag_1_Sluckaha_palka.jpg), Staženo 27. 6. 2017.

Obr. 23: Zasedání Běloruské ústřední rady v r. 1944.

Zdroj: <http://tfolk.ru/wp-content/uploads/2012/02/белорус-рада-2.jpg>, Staženo 28. 6. 2017.

Obr. 24: Propagandistický plakát SBM s vlajkou hnutí

Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/de/СБМ\\_плакат.jpeg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/de/СБМ_плакат.jpeg), Staženo 27. 6. 2017.

Obr. 25: Pečeť Běloruské ústřední rady

Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/04/Seal\\_of\\_Belarusian\\_Central\\_Council.svg/530px-Seal\\_of\\_Belarusian\\_Central\\_Council.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/04/Seal_of_Belarusian_Central_Council.svg/530px-Seal_of_Belarusian_Central_Council.svg.png), Staženo 10. 12. 2016.

Obr. 26: Obálka časopisu *Беларус на варце*

Zdroj: [https://be.wikipedia.org/wiki/Беларус\\_на\\_варце\\_\(1943\)#/media/File:Kollab-Zhurnal.JPG](https://be.wikipedia.org/wiki/Беларус_на_варце_(1943)#/media/File:Kollab-Zhurnal.JPG), Staženo 28. 6. 2017.

Obr. 27: Změny běloruského státního znaku ve 20. století

Zdroj: <http://www.kp.by/daily/26381.4/3259537/>, Staženo 5. 11. 2016.

Obr. 28: První vlajka SSRB (1919–1927)

Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6b/Flag\\_of\\_Byelorussian\\_SSR\\_%281919-1927%29.svg/800px-Flag\\_of\\_Byelorussian\\_SSR\\_%281919-1927%29.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/6b/Flag_of_Byelorussian_SSR_%281919-1927%29.svg/800px-Flag_of_Byelorussian_SSR_%281919-1927%29.svg.png). Staženo 20. 6. 2017.

Obr. 29: Vlajka BSSR (1937–1951)

Zdroj: [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/8a/Flag\\_of\\_Byelorussian\\_SSR\\_%281937-1951%29.svg/800px-Flag\\_of\\_Byelorussian\\_SSR\\_%281937-1951%29.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/8a/Flag_of_Byelorussian_SSR_%281937-1951%29.svg/800px-Flag_of_Byelorussian_SSR_%281937-1951%29.svg.png). Staženo 20. 6. 2017.

Obr. 30: Vyobrazení státního znaku a vlajky v ústavě BSSR z r. 1927

Zdroj: <http://pravo.by/pravovaya-informatsiya/pomniki-gistoryi-prava-belarusi/kanstytutsyinae-prava-belarusi/kanstytutsyi-belarusi/konstitutsiya-1927-goda/>. Staženo 20. 6. 2017.

Obr. 31: Konečná podoba vlajky BSSR (1951–1991)

Zdroj: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Флаг\\_Белорусской\\_CCP#/media/File:Flag\\_of\\_Byelorussian\\_SSR.svg](https://ru.wikipedia.org/wiki/Флаг_Белорусской_CCP#/media/File:Flag_of_Byelorussian_SSR.svg). Staženo 26. 6. 2017.

Obr. 32: Vlajky Litevské SSR a Ukrajinské SSR

Zdroj: <https://sovtime.ru/img/gerb/flags/lit.ssr.gif>;  
<https://sovtime.ru/img/gerb/flags/ukr.ssr.gif>. Staženo 21. 6. 2017.

Obr. 33: Projekt nového státního znaku A. Citova, kombinující prvky znaku BSSR a Pahoni

Zdroj: Звезда, 31 жніўня 1991 г.: <http://90s.by/wp-content/uploads/2014/12/1.pdf>. Staženo 10. 6. 2017.

Obr. 34: Alternativní návrhy vlajky a znaku z roku 1991, jež občané předložili Nejvyššímu sovětu

Zdroj: [http://nn.by/img/w924d4/photos/z\\_2015\\_09/5-wr9yj.jpg](http://nn.by/img/w924d4/photos/z_2015_09/5-wr9yj.jpg);  
[http://nn.by/img/w924d4/photos/z\\_2015\\_09/6-w8ohi.jpg](http://nn.by/img/w924d4/photos/z_2015_09/6-w8ohi.jpg). Staženo 10. 6. 2017.

Obr. 35: Prezident Alexandr Lukašenko v parlamentu představuje návrhy nových symbolů

Zdroj: [http://nn.by/img/w621d4/photos/z\\_2015\\_05/referendum-7-wzd0t.jpg](http://nn.by/img/w621d4/photos/z_2015_05/referendum-7-wzd0t.jpg). Staženo 26. 5. 2017.

Obr. 36: Nášivka Běloruského vojenského společenství

Zdroj: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/be/a/a9/%D0%91%D0%97%D0%92.jpg>. Staženo 23. 5. 2017.

Obr. 37: Ivan Titěnkov podepisuje útržek sejmuté BČB vlajky

Zdroj: [http://nn.by/img/w924d4/photos/z\\_2015\\_05/referendum-4-48y4v.jpg](http://nn.by/img/w924d4/photos/z_2015_05/referendum-4-48y4v.jpg). Staženo 23. 5. 2017.

Obr. 38: Znak Pahonia ve dvoře Úřadu vlády

Zdroj: [https://euroradio.fm/sites/default/files/styles/default\\_image\\_paragraph/public/paragraphs/image/ref2\\_1.jpg?itok=wZ2s\\_foZ](https://euroradio.fm/sites/default/files/styles/default_image_paragraph/public/paragraphs/image/ref2_1.jpg?itok=wZ2s_foZ).  
Staženo 23. 5. 2017.

Obr. 39: Změny proporcí ornamentu běloruské vlajky a srovnání s ornamentem na vlajce BSSR

Zdroj: [http://nn.by/photos/z\\_2015\\_05/flag\\_of\\_belarus\\_ornamentssvg-golho.png](http://nn.by/photos/z_2015_05/flag_of_belarus_ornamentssvg-golho.png). Staženo 6. 6. 2017.

Obr. 40: Vývoj podoby státního znaku a rozdíl oproti návrhu z r. 1995

Zdroj: <https://pp.userapi.com/c636026/v636026185/787c/0kx0ZSknZsU.jpg>. Staženo 16. 4. 2017.

Obr. 41: Náměstí státní vlajky v Minsku

Zdroj: [http://www.belarus.by/reliimages/000211\\_154898.jpg](http://www.belarus.by/reliimages/000211_154898.jpg). Staženo 6. 6. 2017.

Obr. 42: Korsáž *Цветы Великой Победы*

Zdroj: <http://brsm.by/wp-content/uploads/2015/03/TSVP-270x300.jpg>. Staženo 8. 5. 2016.

Obr. 43: Prezident Alexandr Lukašenko s kombinovanou variantou stužky na přehlídce dne 9. 5. 2015

Zdroj: [http://fakty.ictv.ua/wp-content/uploads/2016/08/08/1470668689\\_20150509154329n.jpg](http://fakty.ictv.ua/wp-content/uploads/2016/08/08/1470668689_20150509154329n.jpg). Staženo 20. 10. 2016.

Obr. 44: Znak města Rečyca

Zdroj:

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Coat\\_of\\_Arms\\_of\\_Re%C4%8Dyca%2C\\_Belarus.svg/420px-Coat\\_of\\_Arms\\_of\\_Re%C4%8Dyca%2C\\_Belarus.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0f/Coat_of_Arms_of_Re%C4%8Dyca%2C_Belarus.svg/420px-Coat_of_Arms_of_Re%C4%8Dyca%2C_Belarus.svg.png). Staženo 7. 6. 2017.

Obr. 45: Na protestním pochodu v březnu 2017 v Minsku se objevily obě běloruské vlajky

Zdroj: [http://ic.pics.livejournal.com/maxim\\_nm/51556845/3539588/3539588\\_original.jpg](http://ic.pics.livejournal.com/maxim_nm/51556845/3539588/3539588_original.jpg). Staženo 7. 6. 2017.

## Seznam zkratek

Zkratka	V originálním znění	Význam
BČB	БЧБ (бел-чырвона-белы)	Bílo-červeno-bílá (vlajka)
BLF	БНФ (Беларускі Народны Фронт)	Běloruská lidová fronta
BLR	БНР (Беларуская Народная Рэспубліка)	Běloruská lidová republika
BRSM	БРСМ (Белорусский республиканский союз молодежи)	Běloruský republikánský svaz mládeže
BSSR/SSRB	БССР (Белорусская советская социалистическая республика) ССРБ (Советская социалистическая республика Белоруссия)	Běloruská sovětská socialistická republika/ Sovětská socialistická republika Bělorusko
IIEPS	НИСЭПИ (Независимый институт социально-экономических и политических исследований)	Independent Institute of Socio-Economic and Political Studies (Nezávislý institut socioekonomických a politických studií)
PMR	ПМР (Приднестровская Молдавская Республика)	Podněsterská Moldavská republika
RSFSR	РСФСР (Российская советская федеративная социалистическая республика)	Ruská sovětská federativní socialistická republika
RB	РБ (Рэспубліка Беларусь)	Republika Bělarus (Běloruská republika)
SBM	СБМ (Саюз беларускай моладзі)	Svaz běloruské mládeže
VKL	ВКЛ (Вялікае Княства Літоўскае)	Velkoknížectví litevské

## **Seznam příloh**

Příloha 1: Státní znak a státní vlajka Běloruské republiky

Příloha 2: Znak Pahonia a bílo-červeno-bílá vlajka

Příloha 3: Běloruské hymny

Příloha 4: Korsáž *Цветы Великой Победы*

Příloha 5: Petice za uznání BČB vlajky

**Пříloha č. 1: Státní znak a státní vlajka Běloruské republiky**

**Государственный герб Республики Беларусь**

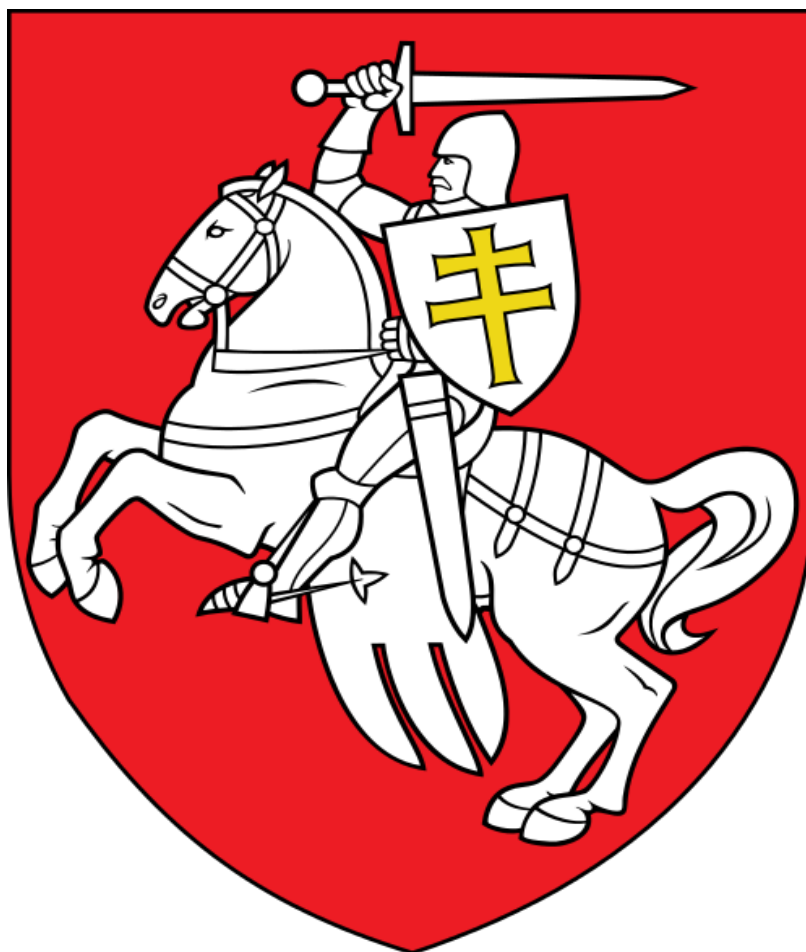


**Государственный флаг Республики Беларусь**






## Příloha č. 2: Znak Pahonia a bílo-červeno-bílá vlajka



Zdroj: [http://www.radabnr.org/wp-content/uploads/2016/02/sciah\\_bielarusi.png](http://www.radabnr.org/wp-content/uploads/2016/02/sciah_bielarusi.png). Staženo 4. 7. 2017.  
[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/16/Coat\\_of\\_arms\\_of\\_Belarus\\_%281918%2C\\_1991-1995%29.svg/500px-Coat\\_of\\_arms\\_of\\_Belarus\\_%281918%2C\\_1991-1995%29.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/16/Coat_of_arms_of_Belarus_%281918%2C_1991-1995%29.svg/500px-Coat_of_arms_of_Belarus_%281918%2C_1991-1995%29.svg.png). Staženo 13. 7. 2017.

### Пříloha č. 3: Státní hymna Běloruské republiky



**ДЗЯРЖАЎНЫ ГІМН  
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

Словы *Міхася Клімковіча,  
Уладзіміра Карызны* Музыка *Нестара Сакалоўскага*

Мы, беларусы — мірныя людзі,  
Сэрцам адданыя роднай зямлі,  
Шчыра сябруем, сілы гартуем  
Мы ў працавітай, вольнай сям'і.


Слаўся, зямлі нашай светлае імя,  
Слаўся, народаў братэрскі саюз!  
Наша любімая маці-Радзіма,  
Вечна жыві і квітней, Беларусь!

Разам з братамі мужна вякамі  
Мы баранілі родны парог,  
У бітвах за волю, бітвах за долю  
Свой здабывалі сцяг перамог!

Слаўся, зямлі нашай светлае імя,  
Слаўся, народаў братэрскі саюз!  
Наша любімая маці-Радзіма,  
Вечна жыві і квітней, Беларусь!

Дружба народаў — сіла народаў —  
Наш заповітны, сонечны шлях.  
Горда ж узвіся ў ясныя высі,  
Сцяг пераможны — радасці сцяг!

Слаўся, зямлі нашай светлае імя,  
Слаўся, народаў братэрскі саюз!  
Наша любімая маці-Радзіма,  
Вечна жыві і квітней, Беларусь!



### **Пры́лога 3.1.1.: Гімн Беларускай ССР (1945)**

Text: Petrus Brovka, Kondrat Krapiva    Hudba: Anatolij Bogatyryjov

*Жыві, Беларусь, і красуйся вякамі  
Пад сонцам свабоды на вольнай зямлі!  
Мы шчасце сваё здабывалі з баямі,  
З баямі і працай да славы прышлі.*

*Ад лёсу цяжкага да шчасця людскога  
Вядзе нас савецкі праслаўлены сцяг.  
Красуйся, Радзіма, расці ў перамогах!  
Народ беларускі, будзь слаўны ў вяках!*

*Узняў нас Кастрычнік і вывёў з нядолі,  
Расія вялікая нам памагла.  
Нас Ленін вучыў, як змагацца за волю,  
Са Сталіным наша краіна ўзрасла.*

*Ад лёсу цяжкага да шчасця людскога  
Вядзе нас савецкі праслаўлены сцяг.  
Красуйся, Радзіма, расці ў перамогах!  
Народ беларускі, будзь слаўны ў вяках!*

*У сталінскай дружбе народы з'яднаны  
Ў адзіны магутны Савецкі Саюз.  
Мы любім Айчыну душою адданай,  
Грудзьмі абаронім Радзіму сваю.*

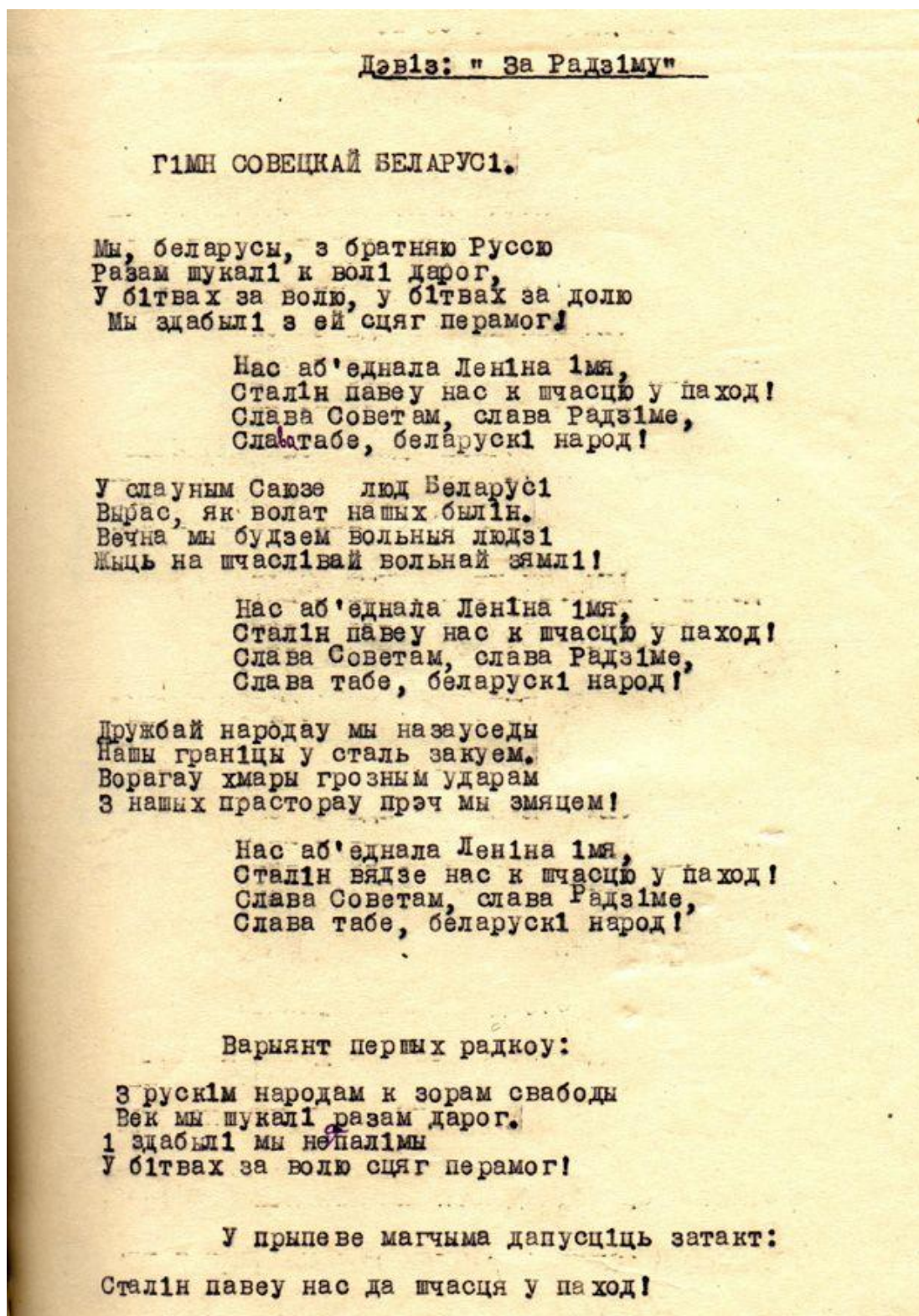
*Ад лёсу цяжкага да шчасця людскога  
Вядзе нас савецкі праслаўлены сцяг.  
Красуйся, Радзіма, расці ў перамогах!  
Народ беларускі, будзь слаўны ў вяках!*

Zdroj: Як ствараўся Дзяржаўны гімн БССР. Польша 1/2008. Мінск 2008, с.182.

Dostupné online: <http://pdf.kamunikat.org/6730-1.pdf>, 3. 6. 2017.

### Пříloha 3.1.2.: Гімн Совецкай Беларусі (1945; стáтні hymна v letech 1955–1956)

Text: Michaś Klimkovič Hudba: Něstor Sokolovskij



Zdroj: [https://img.tyt.by/n/minsk/02/d/06\\_klim\\_gimn\\_620.jpg](https://img.tyt.by/n/minsk/02/d/06_klim_gimn_620.jpg)

Staženo 3. 6. 2017.

### Ррїлоha 3.1.3.: Гїмн Беларускай ССР (1956 – 1991 (2002))

*Мы беларусы, з братняю Руссю  
Разам шукалі к шчасцю дарог.  
Ў бїтвах за волю, ў бїтвах за долю  
З ёй здабылі мы сцяг перамог!*

*Нас аб'яднала Ленїна імя,  
Партыя к шчасцю вядзе нас ў паход.  
Партыї слава! Слава Радзіме!  
Слава табе, беларускі народ!*

*Сїлы гартуе, люд Беларусі  
Ў братнім саюзе, ў мужнай сям'ї  
Вечна мы будзем, вольныя людзі,  
Жыць на шчаслівай, вольнай зямлі!*

*Нас аб'яднала Ленїна імя,  
Партыя к шчасцю вядзе нас ў паход.  
Партыї слава! Слава Радзіме!  
Слава табе, наш свабодны народ!*

*Дружба народаў – сїла народаў,  
К шчасцю працоўных сонечны шлях  
Горда ж узвіся ў светлыя высі,  
Сцяг камунізму – радасці сцяг!*

*Нас аб'яднала Ленїна імя,  
Партыя к шчасцю вядзе нас ў паход.  
Партыї слава! Слава Радзіме!  
Слава табе, наш савецкі народ!*

Zdroj: <https://sovtime.ru/gerb/republics/bssr#flag>

Staženo 19. 6. 2017.

### **Р’їлона 3.2.: Мы выйдзем шчыльнымі радамі (Ваяцкі марш)**

Text: Makar Краўцоў    Hudba: Uladzimir Teraŭski

*Мы выйдзем шчыльнымі радамі  
На вольны родны свой прастор.  
Хай воля вечна будзе з намі,  
А гвалту мы дамо адпор!*

*Няхай живе магутны, смелы  
Наш беларускі вольны дух.  
Штандар наш бел-чырвона-белы,  
Пакрыў сабой народны рух.*

*На бой! За шчасьце і за волю  
Народу слаўнага свайго!  
Браты, цярпелі мы даволі,  
На бой — усе да аднаго!*

*Імя і сілу беларуса  
Няхай пачуе й убачыць той,  
Хто смее нам нясьці прымусы  
І першы выкліча на бой.*

*Браты, да шчасьця мы падходзім:  
Хай гром грыміць яшчэ мацней!  
У крываваых муках мы народзім  
Жыцьцё Рэспублікі сваёй!*

Zdroj: Дзяржаўныя сымбалы Беларускай народнай рэспублікі,  
Рада Беларускай народнай рэспублікі, афіцыйны сайт. Dostupné online:  
[https://www.radabnr.org/?page\\_id=356](https://www.radabnr.org/?page_id=356), 2. 6. 2017.

### Р'ілона 3.3.: Пагоня (1916)

Text: Maksim Bahdanovič Hudba: různé varianty (např. mužský sbor *Vunija*)

*Толькі ў сэрцы трывожным пачую  
За краіну радзімую жах, —  
Ўспомню Вострую Брану святую  
І ваякаў на грозных канях.*

*Ў белай пене праносяцца коні, —  
Рвуцца, мкнуцца і цяжка хрыпяць...  
Старадаўняй Літоўскай Пагоні  
Не разбіць, не спыніць, не стрымаць.*

*У бязмерную даль вы ляціце,  
А за вамі, прад вамі — гады.  
Вы за кім у пагоню спяшыце?  
Дзе шляхі вашы йдуць і куды?*

*Мо яны, Беларусь, панясліся  
За тваімі дзяцьмі уздагон,  
Што забылі цябе, адракліся,  
Прадалі і аддалі ў палон?*

*Бійце ў сэрцы іх — бійце мячамі,  
Не давайце чужынцамі быць!  
Хай пачуюць, як сэрца начамі  
Аб радзімай старонцы баліць...*

*Маці родная, Маці-Краіна!  
Не усцішыцца гэтакі боль...  
Ты прабач. Ты прымі свайго сына,  
За Цябе яму ўмерці дазволь!..*

*Ўсё лятуць і лятуць тыя коні,  
Срэбнай збруяй далёка грымяць...  
Старадаўняй Літоўскай Пагоні  
Не разбіць, не спыніць, не стрымаць.*

Zdroj: БАГДАНОВІЧ, М.: Пярсцёнак. *Выбраныя творы*. Мінск 2015, s. 154.

### **Р’ілоha 3.4.: Магутны Божа (Малітва)**

Text: Natalja Arseņjeva    Hudba: Nikolaj Ravenskij

*Магутны Божа! Ўладар сусьветаў,  
Вялікіх сонцаў і сэрц малых!  
Над Беларусяй, ціхай і ветлай,  
Расып праменьні свае хвалы.*

*Дай спор у працы штодзеннай, шэрай,  
На лусту хлеба, на родны край,  
Павагу, сілу і веліч веры  
У нашу праўду, у прышласць - дай !*

*Дай урадлівасьць жытнёвым нівам,  
Учынкам нашым пашлі ўмалот!  
Зрабі магутнай, зрабі шчаслівай  
Краіну нашу і наш народ!*

Zdroj: Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная Царква. *Магутны Божа*.  
Dostupné online: <http://www.belapc.org/litaratura/spevy>, 2. 6. 2017.



### **Рђíлоha 3.5.: Радзіма мая дарагая**

Text: Aleš Bačyla    Hudba: Uladzimir Aloŭnikaŭ

*Радзіма мая дарагая,  
Ты ў шчасці жаданым жыві!  
Я сэрцам табе прысягаю  
Ў шчырай сыноўняй любві!*

*На рэках шырокіх і нівах,  
Заводах, будоўлях — наўсцяж  
Народ наш працуе руплівы  
І край ўзвышаецца наш.*

*Навокал жыццё расцвітае —  
І песня ўзлятае сама:  
Мне лепей ад роднага краю  
Нічога на свеце няма.*

*Чужое зямлі нам не трэба  
Пачуцці ў нас сёння адны:  
Мы хочам, каб мірнае неба  
Не знала пажару вайны.*

*Мы дружбы народам жадаем  
І шчырай братэрскай любві.  
Радзіма мая дарагая,  
Красуйся і ў шчасці жыві!*

Zdroj: *Вершы беларускіх паэтаў*. Нацыянальны паэтычны партал.  
Dostupné online: <http://vershy.ru/content/radzima-maya-daragaya>, 2. 6. 2017.

### **Рўілоha 3.6.1.: Жыве Беларусь! (1991)**

Text: Leanid Prančak Hudba: Vasil Rainčyk

*Жыве Беларусь!  
Веру, будзе жыць заўсёды!  
Святло Пагоні  
Будзе сэрцы нашы акрыляць.  
Жыве, жыве  
Мой Край магутны і свабодны,  
Нескароная нікім і святая зямля.  
Беларусь, Беларусь,  
Хай цябе мінуць усе нягоды.  
Век у шчасьці жыві,  
Ты Радзіма мая!*

*Жыве Беларусь,  
Нашай волі абуджэнне.  
Краіна-маці,  
Ты прызнанне шчырае прымі.  
Жыве, жыве, —  
Гучыць узнёсла бласлаўленне.  
Беларускі горды дух  
Уваскрос з даўніны.  
Беларусь, Беларусь,  
Мы тваё вітаем Адраджэнне  
Будзеш вечна вольнай ты,  
Будзем вольнымі мы.*

*Жыве Беларусь,  
Нас нядоля не здалела.  
Магутны Божа,  
Беражы Айчыну з году ў год.  
Жыве, жыве,  
Як непагасны сімваль веры,  
Будзе вечна на зямлі  
Паспаліты наш Род.  
Беларусь, Беларусь!  
Пад штандарам бел-чырвона-белым  
Век у шчасьці жыві  
Беларускі Народ!*

Zdroj: *Жыве Беларусь!* Леонід Пранчак. Стихи.ру.  
Dostupné online: <https://www.stihi.ru/2014/01/01/1891>, 2. 6. 2017.

### **Р'ілога 3.6.2.: Красуй, Беларусь! (2002)**

Text: Leanid Prančak Hudba: Vasil Rainčyk

*Красуй, Беларусь!  
Край мой родны, край свабодны,  
Жыві і слаўся, —  
Як малітву вымаўляю я.  
Жыві, жыві!  
Красуйся ў радасці заўсёды,  
Блаславенная мая дарагая зямля.  
Беларусь, Беларусь,  
Ты красуйся ў радасці заўсёды.  
Слаўся, слаўся у вяках,  
Ты — Радзіма мая!*

*Красуй, Беларусь!  
Дзе б ні быў я — ты са мною.  
Сваёй пяшчотай  
Нашы сэрцы аб'яднала ты.  
Жыві, жыві!  
Люблю цябе я ўсёй душою,  
Гордых продкаў маіх  
Край пакутны, святы.  
Беларусь, Беларусь,  
Я люблю цябе усёй душою,  
Ты — Айчына мая  
Назаўжды, назаўжды!*

*Красуй, Беларусь!  
Наша спадчына і слава,  
Краіна-маці,  
Ты жыві у шчасці з году ў год.  
Жыві, жыві!  
Красуйся, родная Дзяржава.  
Будзе вечна на зямлі  
Старажытны наш род.  
Беларусь, Беларусь,  
Слаўся, наша родная Дзяржава!  
Слаўся, слаўся у вяках,  
Беларускі народ!*

Zdroj: Tamtéž.

## Пříloha č. 4: Korsáž "Цветы Великой Победы"

### Символ патриотического проекта ОО «БРСМ» «Цветы Великой Победы»

Элементы в сборе:



Элементы логотипа:

Двухцветная атласная лента

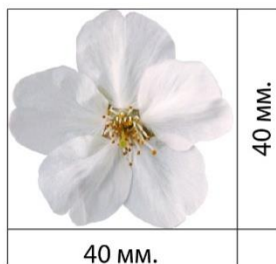


Линия обреза 30°

260 мм.

35 мм.

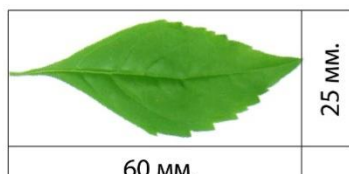
Цветок яблони



40 мм.

40 мм.

Лист яблони (2 шт.)



60 мм.

25 мм.

Символом патриотического проекта «Цветы Великой Победы» является бутоньерка, состоящая из яблоневого цветка и красно-зеленой ленточки.

Яблоневый цвет – это символ чистоты, свежести, весны, возрождения, начала новой жизни, что как нельзя лучше передает общенародную радость всех поколений белорусов в связи с Днем Великой Победы.

В тоже время, в народных славянских традициях яблоня является мощным символом, который отражает непрерывную память, связывающую поколения ушедших и ныне живущих людей.

Образ цветущего яблоневого сада отражает плодородие, благосостояние, динамичное развитие, успех и процветание суверенной независимой Беларуси.

Присутствие красно-зеленой ленточки подчеркивает историческую значимость в белорусском обществе Дня Победы, его великую роль в становлении и развитии страны.

## **Příloha č. 5: Text petice za BČB vlajku:**

*My, níže podepsaní občané Běloruska, trváme na tom, aby Ministerstvo kultury Běloruska zařadilo bílo-červeno-bílou vlajku na seznam historického dědictví Běloruské republiky.*

*-Bílo-červeno-bílá vlajka, bílé plátno s krvavým pruhem, je už dva tisíce let symbolem vzkříšení Ježíše Krista, což dokládá Turínské plátno, ikony Vzkříšení a stužky na oděvech křesťanských duchovních.*

*- 8. září 1514 naši předkové porazili třikrát silnější moskevské vojsko v bitvě u Oršy. Vojsko Velkoknížectví litevského bojovalo v této bitvě pod vlajkami svatého Jiří - červený kříž na bílé látce, jenž se stal prototypem bílo-červeno-bílé vlajky.*

*- V 16. století používalo více než 70 šlechtických rodů Běloruska, Litvy a Polska erb "Kotwicz", jehož základem byl bílo-červeno-bílý štít.*

*- V 17.-18.století byla bílo-červeno-bílá vlajka používána vojskem našich předků ve válkách se Švédskem a Osmanskou říší.*

*- Bílo-červeno-bílou vlajku ctíli účastníci národně osvobozeneckého povstání Kastuse Kalinovského (r. 1863-1864).*

*- Vytvoření Běloruské lidové republiky a vyhlášení nezávislosti Běloruska v roce 1918 proběhlo pod bílo-červeno-bílou vlajkou.*

*-Vyhlášení nezávislosti Běloruska v roce 1991 proběhlo pod bílo-červeno-bílou vlajkou.*

*- V letech 1991—1995 byla bílo-červeno-bílá vlajka státní vlajkou Běloruska.*

*Tyto skutečnosti dokazují, že národní bílo-červeno-bílá běloruská vlajka má bohatou kulturní hodnotu a rozhodně musí být zařazena na seznam nehmotného kulturněhistorického dědictví Běloruské republiky.*

Text v původním znění: Удобный город, Петиция №312. Бел-чырвона-белы сцяг — гістарычная каштоўнасць. Dostupné online: <https://petitions.by/petitions/312>, 24.9.2016.